

kovara hunerî. çandî û lêkolînî ya kurdên anatoliya navîn

bîrnebûn

BIHARA 2005an

Newroza kurdan pêroz be!

YE, kurd û pêvajoya danustandinan
Nebi KESEN

SAZ ŞAİRLERİNİN KORUYUCUSU BİR KÜRT BEYİ:
ALİŞAN BEY
Mehmet Bayrak

Gölyazı Kasabası ve Sağlık Köyü Kültür, Çevre
Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Başkanı
Hüseyin Kerpiç ile bir söyleşi
Bilal Dilovan

bîrnebûn

Tidskriften utkommer 4 nummer per år.

Sê mehan carê derdikeve/ Ûç ayda bir çîkar.

Utges av Apec-Förlag AB

Hejmar 26, bihara 2005an

Ansvarig utgivare

Ali Çiftçi

Redaksiyon

A. Çiftçi, Dr. Mikailî, H. Erdoğan, M. Bayrak, İ. Türkmen
M. Duran, Muzaffer Özgür, Nuh Ateş, Sefoyê Asê, Vahit Duran

Adress

Navnîşana li Swêdê

Box: 8121, SE 163 08, Spånga/Sverige

Telefaks: 0046-(0)8-761 24 90

E-post

info@birnebun.com

Internet

www.birnebun.com

Navnîşana li Almanyayê

M. Özgür

Birnebûn

Postfach 900348, 51113 Köln/Almanya

Tel: 0049-(0)172 298 24 51

Biha/Fiyatı

Europa: 5 Euro • Türkiye: 2 500 000 TL.

Abone (ji bo du salan - 2 yıllık bedeli):

Swêd: 400 SEK • Ewropa: 40 Euro

İsveç hesap numarası

(Birnebûn) postgiro: 468 65 12-7

Almanya hesap numarası

M. Özgür, Stichwort "Birnebûn" Deutsche Bank-Köln

TL: 0049-(0)172 298 24 51

Konto Nr: 5912662 BLZ: 37070060

Belavkirin / Dağıtım

Türkiye

Ankara:

Nedime Yalınkılıç /Cafe Babil

Selanik Cad. No 50/6 Kat: 2 Kızılay

Tel: 0312-418 10 50

İstanbul:

Selahattin Bulut/Medya Kitapevi

İstiklal Caddesi, Elhamra Pasaj No: 258/6, Beyoğlu

Çap / Baskı

Apec-Tryck AB

ISSN 1402-7488

Govenda zarokan

Her nivîskar berpirsiyarê nivîsa xwe ye.

Mafê redaksiyonê heye ku nivîsên ji Birnebûnê
re tîn, serrast û kurt bike. Nivîs ger çap nebin ji,
li xwedî nayên vegeandin.

Waqfa Kurdên Anatoliya Navîn li Swêdê û Komela
Ziman li Almanyayê piştgirên kovarê ne.

Reşat Behçet

Hilbijartinên Kurdistanê

Wêneyên bergê ji malpera
gundê Şereflîyê

Ji Bîrnebûnê.....	2
Nameyên xwendevanan	4
Gotina "Pasê bide lo pasê" bû serhevda tırka Muzaffer Özgür	6
"Pasê bide lo pasê" ve Prof. Dr. Toktamış Ateş! Mîfkî Baran	11
Yekîtiya Ewropayê, kurd û pêvajoya danustandinan Nebî Kesen	14
"Hendikanî bindamayîn e!" Mîrê Derewan.....	20
Hew Henar (Hinarok) Îsivê Cimik	25
MOTIR Nuh Ateş	27
Gotinên mezinan M. Şîrin Dağ	30
BALCAN (Hekat) Xizan Şîlan.....	33
Stiranên gelêrî M. Xelîkan.....	35
Anatomiya bedena mirovan Dr. Hatice Polat.....	37
Waris (mîratxur) M. Şîrin Dağ	38
NAWLÊK (BIWÊJ) Werger: M. Xelîkan	40
Helbest Evîndar	42
Helbest Usivî Bago	42
Helbest Seyfî Doğan	43
Pîrsa hoza (eşîreta) germiyan Zorabê Bûdî Aloian	44
Hüseyin Kerpiç'le söyleşi Bîlal Dîlovan	46
Şiir Ömer Faruk Hatipoğlu	56
Lawikmar Berhevkar: Evîndar	57
Silêmaniye mektubu Hüseyin Kışniş	62
Saz Şairlerinin Koruyucusu bir Kürt beyi: Alîşan Bey Mehmet Bayrak.....	66
Yazmak Lütfü Özsoy	76
Gelin size buluşumu anlatayım Bekir Darı	78
Reşat Behcet'le söyleşi Ali Çetinkaya	84
Fêrbûna zimanê kurdî Mûrad Cîwan	92

Newroza kurdan piroz be!

21Ê ADARÊ HER SAL KURD roja Newrozê wek rojeka netewî ya kurdan pîroz dikin. Gelên îranî jî *Nuroz* yanê roja nû di maneya sersala nû de, di meha adarê de, sê roj berî Newroza kurdan pîroz dikin. Lê, Newroza ku kurd di 21ê adarê de pîroz dikin wek me li jor jî anî ziman wek roja serhildana li dij stemkarî û zordarî jî tê pîroz kirin. Yanî wek rojeka nû ya azad a netewî ya kurdan e. Di wan du-sê salên dawî de li hinek belediye û bajarên li Ewropa û Amerikayê jî 21ê adarê ji bo zarokên kurdan rojeka netewî ya kurdan hatiye qebûl kirin. Ew roj ji bo zarokên kurdan tatîl e, dikarin li mal bîminin Newroza xwe pîroz bikin.

Xwendevanên delal, me sernivîsa xwe bi Newroza kurdan bi nav kir, ji ber ku li Tirkîyê di van salên dawî de Newroz wek cejneka tirkên Asyayê tê destnîşan kirin û resmî tê pîroz kirin. Ev dewleta ku heta berî sê salan jî, ji bo ku kurdan Newroz pîroz dikirin, kurd digirtin, hepis, îşkence û cezayên giran didan wan, îro jî Newroza kurdan wek ya xwe nîşan dide!

Helbet ev jenosîda li hember çanda kurdî ku bi damezrandina Cumhuriyeta Tirkîyê ve dest pê kiriye, her berdewam e! Tîştêk ji niha de bo me zelal e, ev jî bi ya min ew e; tirk bi vê şovenîzma xwe dixwezî mîrîsa çanda kurdan ji holê rakin!

Ji bo wê jî Newroza îsal, ji bo kurdan maneyeka xwe ya hê taybetî heye. Heta niha tu caran kurdan wek îsal bi dîlşahî Newroz pîroz nekirine. Newroza 2005an bi serkeftina kurdên başûr dilê her kurdekî şad kir. Hilbijartina Iraqê û ya başûrê Kurdistanê bi beşdarbûna hejmareka mezin a kurdan bi ser ket. Herwiha cara yekem bû ku kurdan ji bo raya dinyayê, bi resmî daxwaza gelê kurd diyar kir. Li hilbijartinên li başûrê Kurdistanê, di eynê demê de san-

doqek jî ji bo referandûma Kurdistanê hat danîn ku xelk raya xwe ji bo serxwebûna Kurdistanê diyar bike. Di vê referandumê de ji sedî 99 raya xwe ji bo serxwebûna Kurdistanê dan. Herçiqas ew sandoq ji aliyê YN ve wek resmî nehatibe qebûl kirin jî, kurda karibûn bi vê referandumê raya gelê kurd destnîşan bikin! Ew ji bo raya gelemperî ya dinyayê referenseka kurdan a girîng e! Di eynê hilbijartinan de li hemû bajarên kurdan yên wek Kerkûk, Mûsil ku pir li ser têt sekinandin, bi ferqeke mezin lista kurdan bi ser ket! Êdî ji bo dostan jî û dijminan jî hat diyarkirin ku daxwaza gelê kurd ya ji bo azadî û serxwebûnê çî ye!

Xebera hilbijartina başûrê Kurdistanê ji Silêmaniyê birêz **Hüseyin Kişniş** bi tirkî nivisiye. Birêz Hüseyin Kişniş bi xwe ev çend sal in, li Silêmaniyê diji û di hilbijartinê de jî li wir bû. Kişniş bi ferehî agahdariyên balkêş dide.

Bi vê wesilê em careka din serkeftina birayên xwe yên başûrê welêt pîroz dîkin û serkeftina wan wek serkeftina hemû kurdan dibînin! Bi hêvîya jîyaneka serkeftî Newroza 2005an ji bo hemû xelkê Kurdistanê pîroz be!

Dema kurd li beşeke welêt bi ser dikevin, helbet tesîreka xwe li beşên din ên welêt jî dîkin. Hêviya me ev e; kurd li her beşê xwe, bi rêyeka aştîyane bigihên azadiya xwe.

Divê, di vê dema niha de her kurdek, wek ferd be jî bikaribe bi kurdbûna xwe serbilind be û daxwaza mafê xwe yê kurdî bike. Ew ji bo her kurdekî, çî li welêt be û çî jî li derveyî welêt be, derbas dibe. Ji ber em di demaka wiha de derbas dibin ku asîmîlasyon bi rêya teknîka nû ya ragîhandinê pir bi hêz bûye. Bi taybetî ji bo kurdên Bakur, Anatoliyê û yên li welatên Ewropa, tehlîka ku di demeka pir kin de ji zimanê xwe bi dûr kevin, heye.

Xwendewanên delal, di vê hejmarê de hûn dê dîsan ji pê nûsa Mîrê Derewan li ser wendabûna zimanê kurdî û asîmîlebûnê di quncika *Kursiya serbest* de sohbeta di navbera Mîrê Derewan û Mîrê Viran de ya bi sernivîsa *Hendikanî bindamayîn e* vê rastîyê bibînin!

Li hember vê asîmîlebûnê divê kurd çî bikin, bersiva wê em dikarin di nivîsa birêz Nebî Kesen ya bi sernivîsa *Yekîtîya Ewropayê, kurd û pêvajoya danûstandina* de bibînin. Birêz Nebî bi kurtî têkilîyên YE û Tirkîyê, di pêvajoya danûstandinan de daxwazên YE, prensîpên YE, herwiha mafê kurdan û kêmneta wan tîne rojevê.

Di vê pêvajoya endambûna Tirkîyê ya YE de kurd dikarin pir bi hêsanî dawa perwerdeya zarokên xwe, bi zimanê xwe bikin! A niha tenê bi destxistina perwerdeya resmî, meriv dikare pêş li asîmîlasyona kurdên Tirkîyê bigre! Ji ber vê yekê jî divê ji aliyê her ferdekî kurd, rêxistinên sîvil û partiyên kurdan ve dawa perwerdeya resmî ya kurdî bêt kirin!

Xwendewanên birêz wek hûn jî dibînin di her hejmareka nû de em rastî pê nûseka nû dibin. Di vê hejmarê de jî ji Cihanbeyliyê, **Av. Ali Çetinkaya** bi hevpeyvîneka giranbiha tev li vê hejmarê bûye. Em li vir xêrhatina birêz Av. Ali Çetinkaya dikin û li hêviya berdewamiya nivîsên wî ne!

Di destpêka 1974an de li Tirkîyê bayekî çepîtîyê di nav ciwanên li Tirkîyê dest pê kiribû. Çepên tirk dixwestin di nav ciwanên kurdan de xwe organize bikin û ciwanên kurd bikişînin nav tevgera çep a tirkî! Di vê demê de tevgera kurd jî hê nû, di nav rewşenbîr û xwendayên kurdan de dest bi propagande û xwe organîze kirinê kiribû. Ji gundên Anatoliya Navîn jî gelek xwendewanên kurd hatibûn li Qonyaya û Enqarê dixwendin. Li Qonyê jî bi navê CYKD (*Cihanbeyliler Yardımlaşma ve Kültürt Deneği*) komeleyeke kurdên Anatoliya Navîn hatibû avakirin. Li vê komelê

piraniya xwendewan û ciwanên kurdên li derûdora gundên Cihanbeyliyê dihatin ba hev û bi xwendewan/rewşenbîrên ji Kurdistanê û bi rêya wan re bi tevgera kurd ve rûbirû dibûn. Birêz **Reşat Behçet** jî yek ji wan rewşenbîrên wê demê ye ku roleka mezin di avakirina komela CYDKê de girtiye. Hevpeyvîna birêz Av. Ali Çetinkaya ya ku me li jorê behsa wê kir ew e ku bi birêz Reşat Behçet re li ser dema wî ya li Qonyê û avakirina komela CYKDê, hatiye kirin.

Birêz Mem Xelîkan dîsan wek her hejmarê, kovara me bi berhevkarîya xwe ya folklor û stranên geleri xemilandiye.

Birêz Mehmet Bayrak bi sernivîsa *Saz Şairlerinin Koruyucusu bir Kürt Beyi: Alişan Bey* lêkolînek bi tirkî li dîroka Kurdên Anatoliya Navîn zêde kiriye.

Birêz Zorabê Bûdî Aloian, bi sernivîsa *Pirsa Hoza(eşîreta) Germiyan* lêkolîneka dîrokî ji çavkaniyên macarî girtiye. Lêkolîneka balkêş e, ji ber eşîra Germiyan di dîroka bavûkalên kurdan de xwedî roleka mezin e. Bi vê wesilê em sipasî birêz **Zorabê Bûdî Aloian** dikin û her berdewamiya nivîsên wî ne!

Bîlal Dîlovan bi hevpeyvîna bi serokê komela GOL-SAG Qonyayê, birêz **Huseyin Kerpiç** re xebateka civakî ya herêmê daye nasandin.

Berhevkar birêz Usivê Cimik ji herêma Xelkedondirme, çiroka *Hew Henar* ya gelêri berhev kiriye û bi devoka Xelikedondirme ji devê Fatê Umî cimikê wergirtiye.

Li ser dawxaza hinek xwendewanên me yên ku baş bi kurdî nikarin bixwînin û binivîsînin, di koşeyeka nû de ya bi navê *zimanê kurdî* jî pê nûsa birêz **Mûrad Ciwan** hûn ê dersên kurdî bibînin.

Xwendewanên delal, em bi hêviya jiyaneke serkeftî û azad Newroza we pîroz dikin û heta hejmara bê, bimînin di xêr û xweşiyê de!

Silav û rêz kedkarên kovara Bîrnebûnê, xwedîlêderketina çand û hûnera kurdî karekî pîroz û girîng e. Pêwîst e hemû kurdên cîhanê xwedî li zimanê xwe yê zikmakî derkevin û piştgirîyê bidinê. Bi ya min her bêjeke kurdî wek ayetekê ye û pêwîst e em xwedî li van nîrxên xwe yên netewî derkevin. Divê em vê baş bizanibin ku ziman hebûna me ye û hertişt bi kurdî xweş e. Ji bo vî karê we yê giranbiha jî we bi dil û can pîroz dikim.

Yaşar Başûr

Berpîrsiyarên Bîrnebûnê yên hêja, Ez we di vî karê we yê hêja de ku hûn demeke dirêj e didin meşandin, pîroz dikim. Bi rastî jî, hûn di jiyandina çand û wêjeya kurdî de, di pêşdexistina zimanê me yê delal de karekî giranbiha pêk tînin. Ez di karê we de serkeftinê dixwazim. Hûn her hebin...

Jîr Dîlovan

Karekî birûmet

Haya min berê ji kovara we hebû û sala borî ez jî li mîhrîcana we ya Kurdên Anatolya Navîn ku li Den Hagê çêbû beşdar bûm. Ev cara siftê ye ku min malpera we ya înternetê dît, ez we ji dil pîroz dikim. Bi rastî tiştêkî pirr bi rûmet e. Ez bi xwe kurdekî elewî û ji Elbîstanê me, ev 15 sal in li Londonê dijîm. Havîna borî ji bo 3 mehan ez li Kurdistana Bakur gerîyam û piştî ge-

ra xwe min biryar da ji bo nivîsandina pirtûkeke rêberî (klavûz) bi îngilîzî, li ser bakurê Kurdistanê û herêmên kurd, wek Anatoliya Navîn. Niha ez bajar bi bajar, gund bi gund lekolîn li ser navên wan dikim. Çawa dikarim hemû kovarên we bikirim? Gelo li ser kurdên herêma Kayserî, Çorûm û Gumuşhaneyê agadarî di dest we de heye?

Li hêvîya bersiva we me. Dîsa we pîroz dikim û serketinê ji we re arzû dikim.

Slavên germ!

Îlhan Genç

Selam...

Ben Kırşehir'in Çamalak köyündenim. Böyle bir derginin olmasından gurur duyuyorum, başarılar. Ayrıca roj tv gibi kanallarda Anatoliya Navînî daha çok görmek istiyoruz.

Bico

Selamlar saygılar...

Sayfanızı ve derginizi beğenerek okuyan biri olarak bizlere böyle güzel bir hizmet sunduğunuz için tüm yüreğimle teşekkürü bir borç bilirim. Bu ciddi ve özverili çalışmanızın devamını dilerim. Diyar-i Bekir'den selamlar, saygılar...

Siyasi Abi

Hû dizno, zû dizno

**Ez dixwazim bo xuşk û birayên xwe çîvrokekê binivînim.
Va çîvroka li welatê me Yunaqê û gundên wê tê gotin.**

Rokê çend diz terin pêz bidizin. Li qir şivanekî dibînin û planekî çêdikin. Dizek tere ba şivên û ên din jî xwe vedişêrin. Diz tê ba şivên û dest bi gotina bêytan dike. Dixwaze şivên meşxul bike ku hevalên wî bikaribin pêz bidizin. Li şivên ra haka dibê "Ez şêx im, şêxê Xelikî. Birr kin bîst, sîh, çelikî. Zû kin nalê ra herin. Aman dor xwe binerin."

Şivan jî bawer dike ku ew bêytan dibê û bala wî li ser pezê wî tere. Wê navberê da dizên din sîh-çil pezî didin ber xwe û dibin gund. Şêxê sexte jî paşê xatirê xwe dixwaze û tere. Şivan piştî çûyîna şêx, tere ku pezî xwe qontrol bike. Dinêre ku nêzikê çil pez tinê. Meraq dike, eceba pez çû ku? Xwe bi xwe dibêje "Bizane bizane, ancax Şêx ê bizane ku pez li kû ye. Manewîyeta wî pîrr mezin bû."

Pezî xwe li wir tenê dihêle û ber bi gundê Xelika tere ku şêxê xelikî

bibîne. Li mîllet pirs dike ku ew şêx mala wî li ku ye? Kes şêx nas nake. Nîşanên wî, bejn û bala wî tarîf dike. Yek nas dike û mala wî rû wî dide. Şivan tere û deriyê şêxê derewîn lêdixe. Şêx dêrî vedike ku şivan e. Dîsa dest bi bêytan dike û mesajekê dide jinika xwe Zexê. "Hû Zexê, zû Zexê, cilê bavê ser berxê!". Zex jî mesajê fam dike û ser berxên serjêkirî bi cilê digire ku şivan wan nebîne. Şêx, şivên dawetê malê dike, bi goştê ku li wî dizîne zîyafetekê jî dide şivên. Şivan bi dilekî xweş rûdine û nanê xwe dixwe. Şivan derdê xwe li şêx ra dibêje. Him jî dibêje "pezê min tenê ye, wextê min kême." Şêx vê wek fîrsetek dibîne û dîsa dest bi bêytan dike. "Hû dizno, zû dizno! Herin hinek din bidizno! Zû kin nalê ra herin, aman dor xwe binerin!"...

Muhammed Agît

Gotina “Pasê bide lo pasê” bû serhevda tirka

Yeniceoba Belediye Spor morala kurdên Anatoliya navîn e, ronahîya çavên me ye. Çend heftan berê di grûba amatoran a Konyayê da maça Yeniceoba Belediye Sporê bi Seydişehir Eti Alüminyum Sporê ra hat lîstin. Pirsên giran, nexwaşiyên mezin çêbûn.

Di lîstikê de di deqa 34a da ji ber xerdayîna kurdî teşqe le çêbûn û Yeniceoba Sporê lîstik wenda kir û li qezê nerihetiyekê dest pê kir. Di deqeya 34an da lîstikvanên koma me ji bo goleke berva Seydişehir sporê diçûn. Kapitane Încowê, Ferhat gog bi zimanê xwe kurmançî ji hevalê xwe xast, “Pasê bide lo pasê”. Lê hevalê wî gog nedabû Ferhat, ew aciz bû û bi kurmançî û dengêkî bilind pê ra deng kir.

Hakema lîstikê wê demê banga Ferhat kir û je ra got; “*Sen neden Kürtçe konuşuyorsun?*” Kerta xwe ya sor ji berîka xwe derxist û ji bo Ferhat rakir. Wa gotina hakem mîna xençerekê di dile încowîya da çû û karta sor kêmasîyeka mezin çêkir. Ew bi hêrs hemberê hakemê sekinîn û gotin: “*Biz aramızda böyle konuşuruz, bu bizim ana-dilimiz.*” Hakemê got: “*Sahada Kürtçe konuşamazsınız*”. Bi wê gotinê lîstikvan hîn pirr aciz bûn. Rexneyên xwe li hakem kirin.

Ji teşqelan şunda di rapora xwe da hakemêgotiye: “.....Futbolcularbağırarak üzerime geliyorlardı. ‘Türkçe konuşun, ne demek istediğinizi anlamıyorum’ de-

dim. Hocayı uyardım. Kenardan Kürtçe bağılıyor ve taktikler veriyordu, küfür ediyorlar diye sahada Kürtçe’yi yasakladım.”

Li gora rapora hakem Emine Koçak, ceza dan Încowê. Dawiyê da ji ji grûba amator a Konyayê hat avêtin.

Ji bo kurmançî dengkirinê pirs çû dadgehê, lîstikvanên Încowê birin merkezê û îfadên wan hatin heynanê.

Lê ew naxwazin dest ji wê pirsê berdin. Berpirsiyarê Încowê Samî Doğru gotiye: “*Em di nav hevdû da tim kurmançî deng dikinî, zimanê dayika me ye. Heqê kesî tune, bi me ra bibên tirkî deng kin. Em îtirazên xwe dikinî, eger pirs çareser nebe em ê hetanî FİFAyê herin.*”

Walahî karê C. Daum, G. Hagi û xarîbên din li Tirkîyê kar dikin zor e. Rojekê Daumê alman li kêleka sahê ji bo lîstikvanê xwe bi qirînê ke bi Almanî bibê: “*Pas auf Anelka! Wir müssen Heute gut spielen pas auf!*” Hakemê tirk vare cem C. Daumê alman û kerta sor ji berîka xwe derxe wî bişîne dervayî sahê. Çima dîrektor bi zimanekî xerîb xeber dabû. Wax li minê, wax...

An jî tirk bi grûbek xerîb ra bilîzin, Hakan Şükür bi zimanê xwe banga Hasan Şaş bike û bibê “*Pas ver hadi pas ver.*” Hakemê maçê ware ba Hakan Şükür û ji bîrîka xwe kerta sor derxîne û bêje “*tirkî qedexe ye.*” Eceba, Emine Koçak xanim û serokên wê yên tirk bînin çî?

Ez dizanim, ê ben “*O... çocuğu, namussuz gavur*” û xwe heynin li erdê xin!

GÖLSAG-AVRUPA YÊ KONGREYA XWE ÇÊKIR

(Gölyazî ve Sağlık köyü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Birliği)

Di 11.12.2004an da li Siwîsrê, bajarê Baselê Gölsag Avrupa kongreya xwe çekir. 50 endam beşderê civîne bûn.

Di kongrê da programa sinevizyon hate pêşkêşkirinê. Bi navê Komiteya Re-vebir birêz Bilal Akarsel axafinek kir. Di axaftina xwe da ji bo yekitiyê mesajên hêja anîn zimên.

Karûbarê salekê û rewşa aborî ji raporên amedekirî hatin xwandin û li ser wan xebardan çêbûn û hatin qabûlkin.

Ali Kale, Bilal Akarsel, Mehmet Biçer, Mehmet Şimşek, Ömer Koyuncu, Şemo Çakmakçı û Yusuf Topal ji bo komiteya nû hatin helbijartinê.

Civîn bi daxwazên ji bo peşerojê hate qedandin.

Çavkanî: Malpera Gölsagê

Cîvîna Bîrnebûne li Baselê

Di 29/01/2005 de li bajarê Baselê, bi bejdariya 25 kesan ve li ser kovara Bîrnebûnê û herwiha rewşa malbatên ji kurdên Anatoliya Navîn sohbetek hat kirin. Di wê sohbetê da piranî li ser naveroka kovarê û piştgiyariya wê hate qise kirin.

Berpirsê kovarê, Ali Çiftçi bi kurti li ser rewşa kovarê agahdarî da. Bejdarên civînê jî hem li ser naveroka kovarê û hem jî ji bo belavkirina wê pêşniyarên xwe anîn ziman. Di vê civînê de 20 kesên nû jî bûn aboneyê kovarê, du kes jî ji bo belavkirina kovarê berpirsiyarî girtin ser milên xwe ku hîn baştir kovar bêt belav kirin. Herwiha pêşniyariyek hat ku di demeke nêz de civîneka berfireh ya dê û bavên bêt organize kirin ku di vê civînê de li ser rewşa malbatî û perwerdeya zimanê zikmakî sohbetên berfireh bên kirin.

Li Stockholmê şeva çandî ya Kurdên Anatoliya Navîn di 30ê Nîsanê de li Restauranga Mozaîk çêdibe.

Piştî avabûna Waqfa Kurdên Anatoliya Navîn ku piraniya endam û hevalbendên wê li bajarê Stockholmê ne, hersal şeveka şênawiyê ji bo hemwalatiyên xwe bi hevkarîya kovara Bîrnebûnê çêdike. Ew kesên ku bixwazin bîn şeva şênawiyê dikarin li vê telefonê agahdarî werbigrên. Tîf: +46 (0)70-37 65 670

Weqfa CAYVAK Celikan (Atkafası) Yeşilyurtê gundîyên xwe anîn ba hev.

Gundiyên Celikan yên li Awrupayê li bajarê Denhaagê di 25.12.2004an da hatin ba hev. Ji Norvec, Danîmarka, Almanyaya, Avusturya, Îsvîçre û Holandayê 400 kes beşdarê şevê bûn. Bi stiranên Koma BARAN xort û keçên

Celikî li dîlane dastiyan.

Serokê Cayvakê birez Sadık Uzunner ji bo karûbarê weqfê, projeyên pêşerojê û ji bo kemasîyên weqfê endam û malbat agahdar kirin. Ji bo hev-kariya gundên xwe mesajên gellek

*Koma Baran-Dogan di şeva
Celikîyên li Awrûpayê de*

Endamên komîta rêvebir bi xelatên xwe ve

balkeş anîn ziman. Roj tv jî şev kişand. Di şevê da, ji Türkiyê û Awrupayê pîrr mesaj hatin xwendin. Endamên komîta rêvebir ji bo karên ku hatin kirin û fedakariya wan xelat hatin dayin.

Gundiyên Celika heta salek din hevdu bibînin bi kefxwaşî ji hevûdu veqatîyan.

Zaroyên gundê Celikan bi minasebeta şahiya li Danhaagê di govendê de têra xwe kêf kirin.

Bi amadekirina SER-DERê* gundiyên Şerefliyê li Danemark hatin ba hev

Dema gelên Avrûpî di malên xwe da li 24.12.2004an da cejna Noelê pîroz dikiirin, însanên me yen ji gundê Şerefliyê jî li bajarê Herlevê hatin ba hev. Bi organizekirina Komela SER-DERê şeva gundiyên Şerefliyê mîna cejnekê însanên me kefxwaş kirin.

Serma zivistanê, beşdarbuyîna Şerefliyan zept nekiribû û ji Danemark, Swêd, Norvec, Hollanda û Swîsre 500 insan hatibûn şevê. Armanca amadekirina şevê ew bû ku gundiyên li welatên Avrûpa dijin hunin ba hev. Di dîroka gund da cara yekemîn bû insana li derwayî welat komelêk ava kiribû û dixwastin xwe bidin nasîn û bi hev ra rabînin dîlanê.

Cîyê lê şev çebibe bi alîkarîya sponsora mîna bûkekê hatibû xemilandin. Hîn di destpekê da dile însên germ dibû. Destpeka programê du se-

eta sohbet bû. Mînak însan li gund ber camîyê, nîmeya beremê şûn da li hev dan bubûn. Her alîye salonê da insana hevûdu paç dikiirin, li hevûdû dipirsîn. Yê hevûdu nas nedikiirin û bi salan hevûdu neditibûn bi çavên şil sohbet dikiirin.

Sohbet şîrin bû. Şevê bi xeberdayîna serokê komelê Birêz Doğan Durukan dest pekir. Bi muzîk, tîyatro, folklor, tombala, berdevam kir. Berpîrsê komelê birêz Şeref Yıldırım li naber ra xebir da û mezinên gund henek kirin.

Di şevê da Koma muzîqaya Ser-Derê, tiyatroya zarokan pêşkêşkirî, koma govendê, çekirina tombala, Ozan Kawa ci girtin. Suprîzê şevê Ozan Kawa bi muzîka xwe beşdar rakirin dîlanê û pîrr memnun kirin.

Qezenca li şevê geştî hev ji bo konaxa ku li gund te çekirinê hat dayin.

* Komela SER-DERê sala 2003an da li Welatê Danemark ji aliyê gundiyên Şerefliyê wa hata demizirandin. Paşê gundiyên li Welatên Avrûpa jî bûn endam. Hîro 170 Malbat endamê. Kar û barê komela SER-DERê li gund heta niha hatinkirin; Reyên nav gund nûva çekirin, dibistanê kevin nû kirin û dixwazin bikin Pirtûkxane, Çekirina konaxa gund.

"Pasê bide lo pasê" ve Prof. Dr. Toktamış Ateş!

Amatör Spor Liginde sıradan bir karşılaşma. Yer Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Yeniceoba beldesi. Belde takımı Belediyespor bu sefer Seydişehir Eti Aliminyumspor'u evinde misafir ediyor. Günlerden pazar ve hava futbol oynamaya gayet elverişli. Seyirciler yerlerini almış. Bir üst guruba yeni çıkmış, alanında iddialı takımları lehinde davul zurna eşliğinde tezahürat yapıyorlar. Önceki oyunlardan bir kaç puan toplamışlar. Bu maçı da alacaklarına yüzde yüz eminler.

Hakem alışılmışın dışında, bir hanım. Daha doğrusu bir "hanımcık". Yörenin mutaasıp özelliklerini bilenler buna şaşırabilirler. Ama bu hanım, erkek sporu olan futbolda hakemliği kim ne derse desin, hak etmiş. İsmi Emine, bir çok Türkün soyadı olan Koçak soyadını almış. Çocukluğundan beri futbola hevesliymiş. Orta okuldayken oyuncu eksik olduğunda "Emineyi çağırın" dermiş beden öğretmeni. Yirmi dört yaşında. Van 100. yıl üniversitesi Beden Eğitimi Bölümü mezunu.

Başlama düdüğünü çalıyor. Maç da büyük bir heyecanla başlıyor. Düdük çalınır çalınmaz Emine hanımın gönlünün Seydişehirin kazanmasından

yana olduğu hemen anlaşılıyor. "Hanım hakem, ne de olsa vicdanının sesine kulak verir. Taraf tutmaz akli kararlar verir" diye düşünenler yanılıveriyor ilk dakikalarda.

Yani kadına özgü "vicdan", "anlayış", "sabır", "şefkat", "tolerans" değerlerini hayatında hiç duymamış Emine Koçak hanım. Anlayacağınız Tansu Çiller cinsinden. Üstelik "cürümü kadar yakacak yeri" olduğu halde FIFA kokardlı bir hekem olma emeliyle yatıp kalkıyor.

Neyse, gönlünün Seydişehir Eti Aliminyumspor'un kazanmasından yana olduğunu çaldığı düdükler ele verdi demiştik. Kimbilir belki de bu yönde telkinde bulunanlar olmuştur. Yukarılardan bir yerlerden falan. Seydişehir Emine hanımın koltuk çıkması ile iki gol atıyor. Maçın kadere ile oynayan hakemin bu taraftarlığı sinirleri oldukça geriyor, üstelik kop-tu kopacak. Futbolcular, yöneticiler ve seyirciler gayet gergin bir havada ma-ça devam ediyorlar.

Emine hanım daha işini tamamlama-mış olacak ki, otuz dördüncü dakikada asıl niyetini ele veren bir karar alıyor. Yeniceobasporun kaptanı Ser-

hat, takım arkadaşına “*Pasê bide lo pasê*” dedi diye, oyunu durduruyor aniden. Kaptan Serhat’ı saha içerisinde Kürtçe konuşmak yasak diye uyarıyor ve ardından kırmızı kartla cezalandırıyor.

Olanlar da bu dakikadan sonra oluyor. İtiraz eden futbolculardan birisi daha kırmızı kart alıyor. Yeniceoba Belediyespor yöneticiler, seyircileri sahaya iniyorlar. “Bize anadilimizde konuşmayı yasaklayamazsınız” diye pretosto ediyorlar. Ortalık karışıyor. Her kafadan bir ses çıkıyor. Emine hanım oyunu durduruyor ve güvenlik güçlerini çağırıyor.

Olaylar bununla da kalmıyor. Emine hanım federasyona verdiği raporda aynen şu cümleyi yazıyor.

“Futbolcular bağırarak üzerime geliyorlardı. Türkçe konuşun ne demek istediğinizi anlamıyorum dedim. Hocayı uyardım. Kürtçe bağırıyor ve taktikler veriyordu. Küfür ediyorlar gerekçesi ile sahada Kürtçeyi yasakladım.”

Rapora geçen bu sözler federasyona çoktan beklediği fırsatı vermiş olacak ki Yeniceoba Belediyespor ligen men ediliyor ve kapatılması için işlemler başlatılıyor.

Bir pazar günü başlayan bir futbol karşılaşması hukuki bir sorun haline geliveriyor. Yeniceoba Belediyespor boş durmuyor tabii. Emine hanımı İl Hakem Kurulu’na ve Amatörspor Kulüpleri Federasyonuna şikayet ediyorlar.

Emine hanımın, futbolcuların ana-dillerinde konuşmasını engellediği gerekçesini bizzat dile getiriyorlar. Takımın basın sözcüsü Sami Doğru

“bu konuda ellerinden gelen herşeyi yapacaklarını, gerekirse FİFAya kadar gideceklerini” kamuoyuna duyuruyor.

Şimdi gelelim yazının başlığına. Prof. Dr. Toktamış Ateş’in ismini görenler haklı olarak bu futbol karşılaşması ile ne ilgisi var diyebilirler. Hatta, bizim profesör öyle “top-mop” işleri ile falan uğraşmaz. O “Kıbrıs’da Annan Planı”, “Gerçek Atatürkçülük nasıl olur?”, “Baykal mı, Sarıgül mü?”, “Türban ve islami kesimle dialog” gibi konularla yakından ilgilenir. Amatör Ligte oynanan futbol karşılaşmasındaki yasağı ne yapsın? Vakti bile yoktur diyenler olabilir.

Fakat Toktamış Ateş’in maçın oynandığı köy olan Yeniceobalı olduğunu bilmesek bu yöndeki serzenişlere hak vereceğiz ama, olmuyor işte. Bu konuda da sağ olsun her zamanki gibi sessiz kalmayı yeğledi. Tek o mudur sessiz kalan? Yeniceobalı olup sessiz kalanları sıralasak şaşıranlar olabilir.

Biz yine de sıralayalım. İlk önce Selahhattin Duman. Geçmişte Sabah gazetesinin baş yazarlarındandı. Şimdi Vatanda yazıyor. Annesi Yeniceobalıdır. Yani “Xarzîyê Înceowe”.

Diğer yanda Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde karikatürleri ile tanınmış Musa Kart da Yeniceoba’nın kurucularından olan Kart ailesindedir.

Devam edelim. Bir çok gencin ilgiyle dinlediği pop sanatçısı Bendeniz de bu köylüdür.

Yine bu köyden politikacı olan Atilla Kart vardır ki dillere destan birisi. CHP Konya milletvekilidir. Ney-

le uğraşır diye sormayın. Konya'nın bir diğer ilçesi olan Hadım' ın isminin değiştirilmesi için parlamentoya dilekçe verdi. Neymiş Hadım ismi ilçe halkını rencide ediyormuş falan filan. Önerisi Hadım olması yönünde.

Bir köylüsü arkadaşım verdiği dilekçeyi duyunca bana aynen şu yorumu yapmıştı:

“Ya, kardeşim Hadım ilçesinin derdi sana mı düştü, o ismi Osmanlı koymuş. Üstelik bir nedeni de var. Hadım et-tiklerini sürgüne oraya gönderirmiş bırak kalsın. Osmanlının cengaverliği ile övünenler düşünsün. Baksana senin köyünün ismi Încow ama Yeniceoba yaptılar kimseye sormadan. Onunla ilg lensene be kardeşim !” demişti .

Bu koskoca isimleri olan şahsiyetler, anadillerine karşı bir saldırıda madem sessiz kalmayı yeğliyor, onların yerine Încow`dan biz bahsedelim. En azından Kürtistanlı okuyucularımız bu gerçeği yakından bilsinler.

Încow`un Konyanın Cihanbeyli ilçesine bağlı bir belde olduğunu söylemiştik. Reşwan aşiret federasyonuna bağlı Nasırlı aşiretinin ikamet merkezlerinden birisidir. 18. yüzyılın ortalarında anavatanları Kürtistandan gelip (sürülüp) bugünkü yerlerine yerleşmişler (veya yerleştirilmişler.)

Bahsi geçen şahsiyetleri yetiştiren bir köy olmakla birlikte başka özellikleri de var Încow`un. Birkere nüfusu bir beldeden çok ilçe olmaya yakın. Onsekiz bin dolaylarında. Etrafındaki Kürt köylerinin ticaret merkezi.

Günlük dialog ve ticaret dili Kürtçe. Kürtçenin en az asimile olduğu bir yer. Yediden yetmişe herkes anadillerini hala mükemmel bir biçimde konuşur.

Hastahanesi, hukuk bürosu, iki fabrikası, Eczanesi, Tekstil, Mobilya mağazaları, sarraf dükkanları var.

Bahsi geçen şahsiyetlerin aksine Kürt ulusal mücadelesinde son derece duyarlıdırlar. Yüzlerce tanınmamış Kürt siyaset emekçisi bu köydendir. Diğer yanda Kürt partileri son seçimlerde % 70 dolaylarında oy almıştır.

En ilginç özelliği de Türk sakinlerin olmamasıdır. Dışarıdan alınan göç ağırlıklı Kürtistandandır. Mardin ve Adıyamanlı göçmenlerin tercih ettiği yerlerin başında gelir. Sakinlerinin neredeyse yarısı yurtdışında. Özellikle İsveç ve Danimarka`da bulunuyorlar.

Bu ilk önceleri negatif sonuçlar yaratırken şimdi ciddi bir sermayenin girişine neden olmuştur. Yapılan binalar ve alt yapı ortalama bir Avrupa beldesi ile yarışacak düzeydedir. Daha doğrusu Kulu ovasına yerleşmiş Kürt topluluklarına örnek bir belde durumundadır.

Varsın Toktamış Ateş, Selahattin Duman, Musa Kart, Atilla Kart, Bendeniz Türklerin dümenine su çeksinler. Kaptan Serhat'ın "Pasê bide lo Pasê!" sözleri herşeye bedel.

Yekîtiya Ewropayê, kurd û pêvajoya danustandinan

Piştî “*Rapora Pêşveçûnê a 2004*”an ya Komisyona Yekîtiya Ewropayê (YE) û pêşniyara wê li ser danûstandinan di tarîxa 6.10.2004an da rûpelek nû di tekilîyên YE û Tirkîyê da vebû. Konseya YE di meha 12an da biryara xwe li ser destpêkirina danûstandinên endametîya Tirkîyeyê derxist. Wek tê zanîn, ku Tirkîyê ji 40 salan virda ji bo endametîya di wê rêxistina sernetewî (supranational) da kar dike.

Têkilîyên YE û Tirkîyê

Têkilîyên YE û Tirkîyê, bi rastî, dirêj ajotin û heta niha sê merhale derbas kirin:

Yekemin: Sala 1964a Peymana Hevparîyê (association treaty) destpê kir. Gora wê peymanê, dibê Tirkîye gav bi gav aborî û rejîma xwe nêzik Cîvîta Ewropa ya Aborî bike û dawîya wê prosesê bibe endam. Lê Tirkîyê nikarî şertên peymanê bîne cih. Sala 1996 di navbera YE û Tirkîyê da Yekîtiya Gumrik (customs union) hat avakirin.

Duhemin: Li sala 1999an, YE di civîna xwe ya Helsinki da berendame-tîya Tirkîyeyê qebûl kir. Armanca biryara YE ew bû ku, Tirkîyê rewşa xwe ya aborî, siyasî, hiqûqî û ciwatî bigu-

here, û krîterên Kopenhagê bîne cih. Ji bona vê jî YE, alîkariya Tirkîyê ya malî û teknîk kir. YE programek bi sernavê “*Dokûmenta Hevparî ya Tevbûnê*” (Katılım Ortaklığı Belgesi) derxist. Komîsyona YE her sal “*Rapora Pêşveçûnê*” derxist û hîn jî derdixe. Di wan raporên da rewşa Tirkîyê û gavên pêwistî ku bînin avetin, hatin nivîsandin. Tirkîyê jî “*Programa Netewî*” çêkir û di navbera salên 2000-2003an da 7 “*pakêtên reforman*” amade kir. Pir qanûnên Tirkîyê hatin guherandin. Ewan reforman li ser YE tesîr kir û lema gelek siyasetvan û organên YE gotin Tirkîyê êdî krîterên Kopenhagê pêk tîne.

Sêhemîn: Dawîya sala 2004an Konseya YE destpêkirina danûstandinên endametîya Tirkîyê qebûl kir. Ew biryar ji bo Tirkîyê giring bû û di tekilîya YE û Tirkîyê da perspektîfek nû derxist. Di wê salê da prosesa danûstandinan dest pê dike.

Di tekilîyên YE û Tirkîyê da ji bo kurdan çend babet gerek werin ber cavan. Dema ku Peymana Hevparî di sala 1964an da çêbû pîrsa kurd tu rol nedilîst. Siyaseta Tirkîyê ya wê demê û a îro eşkere ye. YE, wexta Cîvîna Hel-

sinkî rewşa kurdan û pirsas kurd baş dizanîbû. Lê YE nedixwast li ser pirsas kurd nîqaşek bi Tirkîyê ra bajo. Tevgera kurd bi kar û daxuyanîyên xwe êdî rolek siyasî dilîstin, lê di nav YE da bê “ewuqat” bûn. Di sala 2004an da komîsyonê di rapor û pêşniyara xwe da pirsas kurd eşkere, lê kê nîşan da.

Partî, rêxistin û komelên kurda baş xebat kirin. Lewma, ji aliyê kurdan û pirsas kurd, di dema dawî da em dikarin bêjin ku kurd û Kurdistan di tekiliyên YE û Tirkîyê da faktorek giring in. Mixabin, ew rastî ji bona qebûlkirina kurdan wek teref (muxatap) hîn ne bes e. Divê, kurd di tekiliyên YE û Tirkîyê da wek muxatab an jî teref bîn qebûl kirin. Pêvajoya danûstandinan bi pirsas kurd va girêdayî ye. Û divê, ev dîtî di nav YE da jî cih bigre. Pêwîst e, ku kurd ew tişt baş fam bikin û hêz û rola xwe baş bilîzin.

Tekiliyên YE û kurdan

Ditîna YE û dewletên endam li ser pirsas kurd ne wek hev in. Lê bi piranî ji aliyê mafên mirovan û çandî, siyaseta YE eşkere ye. YE, ji bo qebûl kirina mafên mirovan û kêmetewan e. Bi vî awayî, gora YE, pirsas kurd dikare were çareser kirin. Em nikarin bêjin, di çavên YE da kurd netew in û xwedî mafê qedera xwe tayinkirinê (self-determination) ne. Gerek kurd ji bona qebûl kirina wek netew daxwazên xwe herdem bidin ziman û biparêzin. Ji aliyê din, ne eşkere ye ku YE kurdan wek kêmetew (minority) dibîne? Si-

yaseta YE li ser statuya kurdan vekirî ye û di salên pêş me da ew babet gerek bikeve naveroka diskusiyonek (nîqaşek) di navbera YE û Tirkîyê da.

Prosesa danûstandinan tê wê maneyê, ku Tirkîye rewşa xwe ji aliyê siyaseta, aborî, hiqûq û civatî biguhere. Demokrasi û krîterên dewletek hiqûqî şertên endametiye ne. Ji aliyê din jî, pirsas kêmetewan di warê mafên ziman, çand û nasnamê de cihek giring digre. YE, ji bo dewletên berendam program û stratejî çêkiribûn. Bona vê Tirkîye mecbûr e hiqûq û rewşa xwe biguhare û di nêzîkbûna YE da gavên mezin bavê. Îdeolojî (Kemalîzm) û sistema Komara Tirkîyê dijî sistema YE ye. Rola ordiyê li Tirkîyê ji aliyê YE nayê qebûl kirin. Gerek sistema ordiyê bê guherandin. Bi kurtî, di prosesa danûstandinan da pêwîst e, ku Tirkîye rewşa xwe bi temamî nû ava bike. Pirsas kurd di wî warî da rolek navendî dilîze. Ji ber ku bê qebûlkirina nasnameya kurd û bê çareser kirina pirsas kurd Tirkîye nikare têkeve rîya demokrasiyê û wek netîce jî nikare bigihîje endametiya YE.

Tekiliya YE bi kurdan ra wek teref dîrek tune ye. Ji bona vê jî, tesîra kurdan li ser prosesa danûstandinan mixabin, kêmetew e. Lê, kurd dikarin bi xebat û pêşniyarên xwe pêvajoya danûstandinan gora dazwaz û menfatên xwe biguharin. Di vir da, kurd gerek du rolan bilîzin.

Yek rol ew e, ku kurd guhartinên li Tirkîyê teqîb bikin û kêmasiyan di rîya nêzîkbûnê da bidin ber çav. Hemû

qanûn û karên siyasî yên Tirkîyê gerek bên zanîn û li cem YE werin gotin. Kurd dikarin bibin observatorê danûstandinan.

Rola duwemîn ew e ku kurd li ser pirsê xwe ya netewî berdewamkin. Ji aliyê mafên kurdan proje û tewsiyeyên konkret gerek bên hazir kirin. Daxwazên kurdan gora hiqûq û siyaseta YE ûsa bin ku siyasatvan û rêxistinên YE ewan daxwazan qebûl bikin û têxin naveroka danûstandinan. Ew nayê wê maneyê ku kurd nebin xwedî daxwaz û armancên serbixwe. Lê di prosesa danûstandinan da daxwazên kurdan yên siyasî (çareserkirina pirsê kurd, qebûlkirina prensîba qedera xwe tayin kirin hwd.) nikarin bikevin naverokê. Ji ber, ku YE bi dewletan ra li ser "pîrsên navnetewî/navdewlet" nikare niqaşê bike. Bi gotinên din, YE, ji aliyê pîrsên hindûrê dewletên endam, ne xwedî mafê mudaxaleyê ye (principle of sovereignty).

Divê ku tevgera kurd di stratejîya xwe ya li ser prosesa danûstandinan da armancên xwe yên nêzik û dûr ji hev biqetîne. Serkeftina danustandinan û endametiya dewletek demokratîk û bi sistemek hiqûqî ji bo menfata kurdan e jî. Maf û azadiyên mirovan û kêmnetewan ji bo kurdan jî pêwîst in. Pêşvaçûna aboriya Tirkîyê û Kurdistan hewceyê alîkarîya YE ye. Ji bo civata kurd têkilîyên bi YE ra pir giring in. Gerek tevgera kurd konseptên bi bingeş û realist amade bike û di nav YE da bide qebûl kirin.

Pîrsê kurd pîrseke sîyasî ye û ê bi

Tirkîyê ra were çareserkirin. YE dikare rolek mezin bilîze. Lê arman û menfatên YE ji aliyê endametiya Tirkîyê pir in û entereseyên wê yên din jî hene. Ji aliyê din YE dixwaze, ku Tirkîye şertên endametiye pêk bîne. Bona vê jî, YE nîşan dide hebûna istiqrara Tirkîyê ye. Şer kirin û êrişên Tirkîyê li ser kurdan nayê xwestin. Qebûl kirina maf û azadiya kurdan ji bona YE jî tiştek giring e. Tevgera kurd, dibê, têkilîya xwe bi YE ra ne tenê li ser hemû pîrsê kurd, li hemû pîrsên prosesa nêzikbûnê û danûstandinan (pîrsê kêmnetewên olî, mafên zarok û jinan hwd.) bike.

YE, niha "stratejîya nêzikbûnê" kiriye naveroka danûstandinan. Ew proje ji bo tevgera kurd bi pîr pîrsan va girdayî ye. Stratejîya nêzikbûnê çiye, proje û gavên tînin avetin ji bona kurdan çi tine, bi çi awayî gerek bînin cîkirin? Gerek kurd wan meselan baş bizanin û wek teref dîtînin xwe eşkere bikin. Ji aliyê din pîrs ew e ku kurd ji bo prosesa danûstandinan xwedî stratejî û konseptan bin? Kîjan rêxistin û komelelên kurdan hene ku hiqûq û siyaseta YE dizanin û analîz dikin? Di nav kurdan da li ser endametiya Tirkîyê û Kurdistanê Bakur yekbûn heye? Siyasatvan û organên YE kîjan kurdan wek berdevk qebûl dike yan jî bike?

Tiştê eşkere ew e, ku kurd ne xwedî îmkân û wasiteyên mezin in. Partî û rêxistinên kurda, bi tenê û bê hevalan di nav YE da, nikarin prosesa danûstandinan kontrol bikin û bi konseptan tesîra xwe lê bikin.

Çend Prensîpên YE

Divê kurd di xebat û aksîyonên xwe da hiqûq û sîyaseta YEyê herdem bizanin û fam bikin. Ji aliyê qebûlkirina statûya kurdan û mafên ewan hewce ye, ku em çend prensîpên YE yên gelek giring li vir binivîsin.

- YE xwedî prensîba wekhevîyê ye. Gora vê prensîbê, her dewlet, ku endamê YE ye, di kar û siyaseta Yekitî da xwedî maf e.
- Prensîbên hiqûqa YE (maf û azadiyên mirovan û kêmnîetewan, azadiyên aborî hwd.) ji bo her dewlet û hemwelaletên wan hene. Di vir da prensîba wekhevî bingeh e.
- Têkiliyên YE li ser prensîba alîkarîyê pêk tên. Menfat û daxwazên endamên YE li gora vê prensîbê tespît û qebûl dibin.
- Di hundirî YE da nasnameya netewî ya dewletên endam bi şiklê qebûl û icra kirin. Bona vê, YE ji aliyê pirsên netewî û kêmnîetewî di hundirê dewletan da qet mudaxele nake. Yek nimûne gelê Bask ji deh salan vir da mafên netewî yên pir dixwaze, lê hikûmeta Îspanyayê wan daxwazan red dike. YE û dewletên wê, nikarin pirsê Bask daxin naveroka Yekitîyê û çareser bikin.

Ditîn û sîyaseta YE û a kurdan li ser pirsê kurd ji hev cuda ye. Ji bona YE, pirsê kurd “problemek hundurî” ya Tirkîyê ye. Di prosesa danûstandinan da maf û azadiyên kurdan di du deran da tên rojevê. Yekemîn; hiqûq û prensîpên YE ji aliyê mafên mirovan bo kurdan jî derbaz in. Lê ev maf ji bo kesan e, ne ji bo grûban e. Duhemîn; mafên kêmnîetewan (parastina ziman û çand, ders û elimandin bi zimanê dayik hwd.) ji kurdan ra jî ê bîr qebûl kirin. Eşkere ye, ku daxwazên kurdan li ser qebûl kirina ewan wek netewî ji aliyê tevgera kurd bî westan bîr zîman û parastin.

Xebat û stratejiyên kurdan

Tevgera kurd mecbûr e ku xebat û stratejiya xwe gora siyaset û konseptên YE, ji nû da ber çavan derbaz bike û biguhare. Lewma, çend peşniyar di vir da bîr zîman.

- Kurd, xebatên xwe yên diplomasi û siyasî li ser danûstandinan gerek di bîr rêxistinek netewî wek Kongre yan jî Konsey berdewam kin. Ji bona vê jî konsensusek di van partî, rêxistin û kesan da çê be. Bî otorîteyek netewî, kurd tu caran ji aliyê YE wek teref û muhatap nayên qebûl kirin.

- Hewce ye ku kurd konseptên fîreh û şênber (konkret) li ser pêvajoya danûstandinan amade bikin. YE ji bo prosesa nêzikbûna Tirkîyê 21 beş tespît kirine. Ev babet ji bo aborî û civata kurdan pir giring in. Divê, tevge-

ra kurd, ji bo alikariya herêmen Kurdistanê proje û peşniyarên xwe amade û eşkere bikin. Progamek gelê kurd ya aborî, civatî û siyasî li ser endametiya YE divê hazir be. Li van rojan YE ji bo Medreseya Abdaliye (goristana Mem û Zîn) 500.000 Euro da belediyeya Cizîrê. Di salên dawî da belediyeya Amedê alikariya Banqe Investîsiyon ya Ewropa girt. Ev alikariyên mezin in û divê kurd qimetê bizanin.

- Kurd daxwazên xwe li ser maf û azadiyên mirovan û kêmetewan gerek bi teferûat bidin ber çav. Li ser qanûna bingehî ya Tirkîyê û qanûnên din (Qanûna Partiyên Siyasî, Qanûna Nifûs, Qanûna Komelan, Qanûna Tekoşîna Dijî Teror hwd.) divê peşniyarên kurdan hebin. Mafên kêmetewan (hindikayan, mînoriyeyan) di prosesa danûstandinan da ji bo kurdan jî bîn tetbîq kirin.

- Kurd dilxwaz bin ku li Kurdistanê ji mînoriyeyên netewî (asurî/sûryan, ereb û tirk) û olî (êzdî, xiristiyan hwd.) hene. Tetbîqkirina mafên wan bi hevkarîya belediyên kurd, Tirkîyê û YE mimkûn e.

- Tevgera kurd bi zanîn û daxwazên xwe projeyan ji bo kurdên Anatoliya Navîn wek grûbek kêmetew divê çêke. Ev kurd ji sed salan vir da di hundurî Tirkîyê da dijîn û wek kurdên Kurdistanê bê xwedî mafên ziman û çandî ne. Partî û rêxistinên kurd ji wê grûba kurdan ra bê konsept man. Lê, YE di raporên Tirkîyê da bala xwe dikşîne hemû kurdên di nav Komara Tirkîyê da.

Nebûna konseptek ji bo kurdên Anatoliya Navîn kêmasîyek mezin e.

- Kurdên koçber yên li Tirkîyê û Ewropayê meseleyek giring û giran e. Divê kurd li ser rewşa kurdên koçber lêkolîn û konseptan amadekin û daxwazan tespît bikin. YE, hemwelatên dewletên din yên koçber wek kêmetew qebûl nake. Statûya sintî û roman (cingene) di nav YE da îstisnayek tenê ye. Bona vê, maf û azadiyên kurdan ên koçber li Ewropa pîrsek hundirî ys dewletan e. Dewletên endam yên YE divê mafên ziman û çandî (fêrbûna bi zimanê kurdî, weşanên radio û televîzyonê) ji bo kurdên koçber qebûl bikin û biparêzin. Daxzwaza kurdan ji bo qebûl kirina koçberên kurd li welatên YE wekî grûbek netewî ne realist e û nayê qebûl kirin.

- Kurd, divê di pêvajoya danûstandinan da xwe teref û berendam bihesibînin û têkilîyên xwe çê bikin. He ta niha Parlamena Ewropayê (PE) li ser Tirkîyê û kurdan çend biryar derxistin. Ji aliyê din, PE organek YE pîr giring e û li ser pîrsa kêmetewan gavên mezin avêt. Biryarên PE li ser kêmetewan di hundurî YE da bê nimûne ne. Divê, kurd minaqeşeyek di PE da li ser rewşa û statûya kurdan, maf û azadiyên ewan dest pêkin û gora îmkanên xwe biryarek PEê derxînin. Di vî warî da, têkilîyên kurdan bi hikûmetên dewletan ra cihek giring digrin.

- Tevgera kurd prosesa di hundurî Konseya Ewropa da divê teqîb bike û pêşniyarên xwe bîne ziman. Biryarên

Konsejê ji bo YE û organên wê giredayî ne. Tirkîye jî endamê Konseya Ewropayê ye û peymanên wê rêxistinê qebûl kirine. Divê şertên endametiya Konsejê û biryarên wê ji aliyê Tirkîyê bînin cih.

Pêvajoya danûstandinan rêyek dûr û direj e. Tirkîye hîn jî bo şertên endameti ne amade ye. Çima ku, di hundurî Tirkîyê de pir grûb li dijî tam endametiye ne û naxwazin pirsê kurd û meseleyên din bînin çareserkerin.

Gihîştina statûya dewletek demokratîk û hiqûqî bî alîkariya YE û bî berxwedana tirk û kurdên demokrat û azadîwaz ne mimkûn e. Di vir da, divê kurd rola xwe bi xebat û konseptên bîaqil û bîngehî bilîzin. Tesîra rewşa Kurdistanê Başûr û Iraqê bila bî berçav. Ji bo kurdan, Tirkîyeya demokratîk û federal wek armanca ewan di pêvajoya danûstanandin da bibe zanîn û parastin. Bêşik, baweriya tirk û YE jî şertek din e.

CAVKANÎ

- Aras, Faruk: *Yekîtiya Ewropa û pirsê kurdan*, Peyama Kurd, Hejmar 16, R. 4
- Ateş, Nuh: *Kurd Gel e û îdareye xwe bi xwe mafê wî ye*, Peyama Kurd, Hejmar 10, R. 8
- Ateş, Nuh: *Endametiya Tirkîyê Ji Kurda Ra Ji Bi Kêr e* (nehat weşandin)
- Ateş, Nuh: *Yekîtiya Ewropayê, endametiya Tirkîyeyê û pirsê kurdî*, Bîrnebûn, Hejmar 25, R. 13-14
- Benavi, Mewla: *Kurd û Yekîtiya Ewropayê* (<http://www.kerkuk-kurdistan.com>)
- *Beyana Kurdan ji bo Yekîtiya Ewropayê* (Beyana Parîsê, <http://www.kerkuk-kurdistan.com>)
- Dere, Ahmet: *Piştî 17ê Berfanbarê, Kurd û pêvajoya nû* (<http://azadiyawelat.com>)
- Ciwan, Murad: *Pirsê netewetî û kêmnetewetîya kurdan di ware hiqûqa navneteweyî de* (<http://www.avestakurd.net>)
- Izol, Kaya: *Bazarîya YE û Tirkîyê de am dike kurd hê jî ne yekdeng in*, Peyama Kurd, Hejmar 16, R. 7
- Karlsson, Ingmar: *Kurd dê dibejin ew kurd in û ewropî ne* (Hevpeyvin, Amadekar: Arif Zêrevan, <http://www.kerkuk-kurdistan.com>)
- Karayilan, Murat: *Bêhtir xebat û têkoşîn pêwîst e* (Hevpeyvin), Azadiya Welat, R. 6
- Kaval, Musa: *Ji Bo Çareserkerina Doza Kurd li Bakûr* (<http://www.rojev.com>)
- Kesen, Nebî: *Yekîtiya Ewropayê û endametiya tirkîyê*, Bîrnebûn, Hejmar 23, R. 13-14
- Kesen, Nebî: *Rapora Komîsyona YE û pozisyona kurdan*, Bîrnebûn, Hejmar 25, R. 24-30
- Partiya Sosyalista Kurdistan: *Em bo Hevkarîyê Amadê ne* (Daxuyan, www.kurdistan.nu)
- Platforma Kurdên li Ewropa (PKE): *BANG a Platforma Kurdên li Ewropayê. Ji bo Yekîtiya Ewropayê û Komara Tirkîyeyê*, Stockholm, 7.3.2004
- Roth, Claudia: *Rêya YE ji Amedê û Shirnêqê derbas dibe*, (Hevpeyvin), Peyama Kurd, Hejmar 12, R. 9
- Salih, Khalid: *Divêt kurd bi xwe biryarê bidin ka ew çi ne* (hevpeyvin, Amadekar: Arif Zêrevan, <http://www.kerkuk-kurdistan.com>)
- Yıldız, Ekrem: *Kurd, Tirkîye û Awropa* (1, 2, 3), Peyama Kurd, Hejmar 8, 10, 11, R. 10, 9, 6.

"Hendikanî bindamayîn e!"

.....
rastîya bêderew tahl e
derewa bêrastî jehr e

Mîrê Viran
(binkolînêrê ilmê viran)

Gotina Mîrê Viran ya ku min li jor kiriye çarçiveyê tijî ders e. Heqet jî, ne weng e? Rastî û derew bê hev nabînin. Ew ê mîna xwang û bira ne, mîna cêwîyê bi hev da nûsikî (sîyamezî) ne. Ku te xwazt wana ji hev veqetîni, ew ê bimrin. Çi heyf e, ku tu kes qiymetê nade derewê. Her kes ketiye pêy rastîyê, tim û tim qala wê tê kirin. Tu kes li derewê napirse. Bi ser da, qêwet û xerawîyê nemayî li derewê dîkin û wê di herdê da dîkin xwarê. Lê nizanin ku, li civatên dorlêgirtî rastî pir cara bi rêya derewê tê gotin û aşkere kirin. Pir cara, rastî û derew di zik hev da ne; rastî di nav derewê da, derew jî di nav rastîyê da veşartî ye. Dem tê, derew xwe bi kincên rastîyê dixemlîne û derdikeve kuçe û kolanan li bendewar û hewêsdara digere. Dem dibe, rastî dikeve tonê derewê û bi rengê wê şewq û şemalaxwe dide nimandin. Carîna, meriv dikane bi derewkirinê malan xeraw bike û jîyanan bihermîne û bi rastgotinê jî malan ava û merivan şah bike. Lê tersîyê vê jî rast e. Loma,

ne tişteki baş e, ku meriv tim bide pêy rastîyê an jî derewkarîyê ji xwe ra bike taybet. Civata me jî rastgotin û rastdîtinê dîr e. Çing ji bedenên tazî û beredayî çolê, weng ji rastîya tazî jî hez nake. Ma meriv bi şa dike ku bibê, ro rast û şev jî derew e? Roya bê şev çî qiymete xwe heye?! Rastî heye, meriv qe nexwaze ku wê bibîne û bibihîze. Derew heye, tu hez dikî her ro guh bi ser dî û wê mîna gahr yan jî zengilekî bi guhê xwe va kî.

De carekê mêla xwe bidin vê derewê. Wê rojê ez bûm şahîdê wê. Du merivan qala kommirina (Ji kok da mirina) dînezoran dikirin. Yekî got, "dînezor di wextekê da pir bûne, wana dar û ber, hêşinayî û nebatên li rû dînyê gîştîk xwarine û dînyê req û rût hîştine. Her der bûye çol û di bin xwelî û xubarê da maye. Ji ber vê, gewrîya dînyê xetimiye û dînyê pît kuxîye. Bi kuxîna wê ra, babîsok di hev ra bûne û dînya çel salî di bin toz û tarîyê da maye. Ku çî mexlûqat û nebat hebûne, dînezor jî tevê, gîştîk ji kok da telefû-

ne, mirine.“ Yê din lê vegerand got, “ malneketo, min pir derew bihîstin, lê tu yê venge gir û gerdûnî min qe ne-bihîstibû.”

Bi ser vê sergotinê da, sohbeteka bi binkolînêrêilmê viran, Mîrê Viran va, li ser mijara vê nivîsê, ê rind here.

Mîrê Derewan: *Li vê navberê, peyva hendikanîyê li rewacê ye û di devê herkesî da bûye cûm (benîşt). Xwedê dizane, van salên pêş me em ê vî cûmî pir bicûn. Li ser xirîterê hendikanîyê û cîsn û çêşîdên wê tevlihevîyek heye. Kerema xwe, carkê ji me ra binîyê vê meseleyê bikole û ji me ra kat ke, ka bi nezera te hendikanî çî ye û ne çî ye?*

Mîrê Viran : “Çî ye û ne çî ye”, ez ji pirsê wenge duserî hez nakim. Ez ê cewaba “çî ye” tenê bidim, “ne çî ye” jî para te be.Ya ku ez pê dizanim ew e ku, hendik-anî ji hendik-zayînê têye û ji yên ku koma xwe hendik ra tê gotin. Yek nîşanka (ne xirîter) hendikanîyê va ye.Wekî din, ji yên ku bindamayîn ra hendikanî tê gotin. Va jî nîşanka duyem û herî muhim e. Xwedê nîne serîyê tu kesî, ji bindamayînê xerawtir tu tişt tune. Hendikanî di bin da ye, piranî li ser wê ye. Hendikanî li ber xwe dide ku ji bin bifilite. Lê her kes nizane, ji binî filitîn ne qole (hêsan) ye. Hewldan û hawara hendikanîyê bo ji bin filitînê, nîşanka wê ya seyem e. Yekî qalkiribû, yekî, yekî din kiriyê bin xwe, li ser sîngê wî rûniştiye û gotiye,“ez te bernadim, heta ku tu stêrkên li ezmên gîştikan ne-

hêjmirî û her yekê navekî lê nekî, ez te bernadim.” De ware ji bin derkeve. Cihêtiyên etnîyî, zimanî, olî û hwd. yên ku hendikanî pê ji piranîyê vediqetin, jî nîşankeke din e. Piranî, yanê yên li ser, ji ber rol û kiryarên serdarîyê bê wîjdan dibin. Ji ber ku li ser û bin hev in, dem tê hendikanî ji xûh û taybetên piranîyê werdigrin. Ez dixwazim mela te bikşînim ser çekirina hendikanîyê bi awayekî din. Carina, kommezîna xwe bere kompiçûkan didin, wana qir û bir dîkin û jê hendikanîya çêdîkin. Carina, her çiqas va îstîsna be jî, hendikanî bi ser dikeve û piranî bindamayî dibe. Li Afrîqa Başûr, reşîk (Xwedê dizane pismamê kurdên me yên reşî ne) piranî bûn, lê bindamayî bûn. Sipî hendikanî bûn, lê serdar û zordar bûn. Yanê hendikanî jî, ku tên ser dar, ji rê derdikevin, zulumkarîyê dîkin û xwe gunekar dîkin.

Mîrê Derewan: *Min şora te ya xwaş bi şêkir birrî, ez dixwazim şorê bînim ser binavkirina kurdan. Li ser vê mijarê, fikrên ji hev cihê hene. Ji sîyasetzan, civatnas, ilm-giran û ilmxizanên kurdan, qismekî hendik dibê, kurd hendikanî ne. Ji yên din, ez jî tevê, hen kurdan wekî gel an netew binav dîkin, hen jî bi meneya gelê sazdar yê Cumhuriyeta Tirkîyê, dibên kurd unsura eslî ye. Tu dibêjî çî, em meraq dîkin, ka tu yê çî navî li kurdan bikî?*

Mîrê Viran: Ez wê û vê nizanim, kurd hendikanîyeke pir piçûk e. Netew,an jî unsura eslî, vana dîtinên kevnbûyî, bê serî û bê binî ne. Ku sed salî di ber vê

bigotina, li cîh bû. Lê niha, pir tişt hatiye guhertin, kurd ne kurdên berê ne, hêjmara wan pir kêmbûye û gihêştîye ber wendabûnê.

Mîrê Derewan: *Malava, te lê çir kir lo! Kurd gelekî ji çel mîlyonî ye û li ser axa xwe piranî ye, tenê li Tirkîyê bîst mîlyon in. Bi tenê xwe, qet tunebe, li Konyê sêsed hezar kurd heye. Malxeraw, tu bi çi heşan dibêji, kurd hendikanî ne. Lê xelkê bi te bike, ê ji te ra li teneka xî û te bi ruswa kin. Xwedê kî, gerekçeyên te yên ji bo hendikanîbûna kurdan çi ne?*

Mîrê Viran: Ez dibînim tu xûlî bûyî. Heyran diltengî ji te ra nabe û li ser giranîya navê xwe rûniştinê bizane. Li ba min jî, ku ilmê te yî fereh e. Helbet gerekçeyên min hene, aha, ez ê niha wana, mîna pezê di kwîyê da, li ber çavên tê rêz kim û pê te mat bikim. Lê rica dikim, şorê min nebire. Ez dixwazim ji mala xwe da dest pê bikim. Ez, jina min û her çar kurikên me (du law û du keç), em şeş kes in. Jina min jî kurd e, ew û her çar kurikên me kurdî fehm dikin, lê deng nakin. Ew bi kurdi xwandin û nivîsînê jî nizanin. Tu mîla wana ya hêvîsînê ji tune. Zimanê ragihandinê li mala me almanî ye. Lê dîsa jî, ez bi wan ra bi kurdî deng dikim, ew jî bi almanî bersivê didin. Va jî, li min bi qahr tê. Carna, wexta hêrsê min radibe, ez dibêm, bes e êdîli vê malê bi kurdî deng bikin! Hîngê, jina min bi awirên xerîb û tûj di bin çavan ra li min mêz dike. Her du lawên min,

di bin simêlên nurûstî da bi qirf dikenin. Her du keçên min yên bifedî jî, destan didin ber devê xwe, vîq û vîq dikenin. Welhesil, li mala me, kurdê xalis ez tenê me û hendikanî me. Tu yê jî hêq bidî min, yên mîna min, di nav kurdan da ne hendik in. Loma ez dibêm, kurdê xalis di malbata xwe da hendikanî ye, rêwîyekî xerîb e, mîvanekî li ser pîya ye.

Mîrê Derewan: *Xwedê kî bes e, dilê min bi kurdê xalis şewitî, te ez kelgirî kirim, qe qalê meke lo! Dilê min î dikele, ez ê bi-strêm, ku nestrêm ez ê biteqim: Lê li minê, lê li minê, lê li minê, kurdên nemir kêmbûne, ew neviyê Meda ne, li ser kokê heftê û heft bira ne, rabûne ser pîyane, xwang û birayên egît û şêra ne, yê bidest xî heq û mafê kurdane... Huro mane bi sed hezarane, de way li minê, de way li minê... Felekê xayînê...*

Mîrê Viran: Min hîn şora xwe bi dawî nekiribû, te dest bi stranê kir, Xwede kî va wexta kilama ye! Ez dixwazim mîsaleke din bidim. Havîna sala çûyî, ez çûme gundê xwe, yê li navka Anatolîyê, min tetîl li wir herimand. Min li wir binkolînek bi metoda çavlêgerandinê û guhlênanê çêkir. Mîna parsegekî çavbirçî, ez mal bi mal gerîyam û min tespît kir, ku li gundê me yê bi du hezar nifûs, tenê bîst kes bi kurmancî him deng dikin, him jî dixwînin û dini-

vîsin. Yanê kurdê xalis li gundê me bîst kes in. Ji yên mayî piranîyek bi kur-mancî deng dikin, lê nikanin ku bix-wînin û binivîsin, mêl û meraqa wana a hêvisînê jî tune. Ew jî, carkê bibinî çîng deng dikine, nîvî tirkî ye. Bi kur-mancî destpê dikin û di nivî da çerxe tirkî dikin, tuyê bibêjî, wana ji xwe ra zimanekî nû yî çêkirine. Êhtiyaca wana bi kurmancîyê nemaye, ew dewara xwe bi tirkî dikin û tirkîya wana deh qata di ser kurdîya wan ra ye. Li gund û qezayên me yên mezin tu hewldan ji bo parêztin û pêşvabirina ziman û kultura kurdî tunin.

Xwanda û ronakbîrên me yên li welêt qet di xwe da nalivin, tu yê bibêjî, axa mirîya ê bi ser wan da weşîyaye. Ji wana kerîyek li gund û qesabayên kurdên Anatolîyê heye. Lê tu rastê hewldanake wana ya ji bo parêztin û pêşvabirina zimanê kurdî nêyî. Ew qedra zimanê xwe nizanin û nabînin ku asîmîlasyon mîna gurekî har û devbixwîn ketiye nav zimanê wan û wî qir dike. Loma ez dibêim kurdên xalis li gundê me hendikanîyeke ji bîst kesa ye. Yên din bi eslê xwe kurd in lê bi wesfê xwe zimantirk in. Ku ji du hezaran bîst kes kurd in, hîngê ji bîst mîlyon kurdan tenê dused hezar xalis kurd in. Yanê kurd di nav kurdan da hendikanîyeke piçûk e. Ji bîst mîlyona (bi texmîn) danzdeh mîlyon li rojavaya Tirkîyê û Anatolîyê û heyşt mîlyon (bi texmîn) jî li Kurdistanê dijîn, yanê kurd li Kurdistanê jî hendikanî ye. kurd li Anatolîyê, li Stembulê, li Îzmirê jî hendikanî ne.

Mîrê Derewan: *Însaf ke lo! Ku li ya te bimê, tuyê kokê kurdan zu binî. Ma bi mîlyonan kurd di helbijartinan da reya xwe didin partîyên kurdan. Di şev û şênahîyan da, bi sed hezaran kurd tên ser hev. Bi sed hezaran kurd teva meş û merşan dibin, tu mîletên mina kurdan meşvan û şerovan min nedîtîye. Ma tu vana nabînî?*

Mîrê Viran: Erê, ten ser hev û goven-dan digrin, lê bi tirkî deng dikin. Piranîya wana bi dêvgotinê kurd in, yan jî, ji ber bawerîya sîyasî kurd in. Siwê, ku dest ji sîyasetê berdin, ji kurdîtiya wana, mîna berfa ber bayê başûr, tu tişt namê. Çerxek ji yên asîmîlasyonê jî ew e ku, di sîyeseta kurdî da zimanê ragihandinê ne kurdî ye. Mîna ku min gotî, kurdê xalis û zimanê kurdî di mala xwe da û di bûro û salonên partîyên kurdan da mîvanên nadir in, namzetên wendabûnê ne.

Mîrê Derewan: *Avha, xwede kî hîş be, mîna cahîla deng meke, ma kes van şorên te yê sist nebihîze. Partîyên kurdan çi xêrnedî ne. Ji xwe ra kirine edet, î ku rabûyî mineta li wana dike. Şik nabin ku di saye wana da kurdî hêvîsin. Va nankorî û avkorî ye. Dûnya û alem jî dizane, partîyên kurda bo zimanê kurdî hendik nekirin. Sî salî di ber vê, kîtab û gazetên bi kurdî wana derxistin û huro jî, xêra wana televîzyon û radyo bi kurdî jî hene. Dera ku meriv heq û êmegê wana înkâr neke. De em bibên kurd hendikanî ne. Hîngê, bi fikra te kurd çi cîsn hendikanî ne?*

Mîrê Viran: Kurdhendikanîyekepiçûk, bindamayî û bi deh serîya ye. kurd li her derê, li Ermenîstanê, li Îran û Xorasanê, Li Surîyê hendikanî ye. Tenê li Kurdistana Iraqê kurd ji hendikanîbûn û ji bindamayînê xelas bûye. kurd li Ewropayê ji hendikanîyeke bir û belav e. kurdên Swêd, kurdên Almanya, kurdên Britanya Mezin û hwd.

Di saya kurdên dîyasporê da, kurd ji aliyê du an pir zimanî da, dewlemendtir bûn. Berê erebî, farisî, tirkî û niha ji almanî, frensî, inglîzî û yd. li me zêde bûn û ketin nav jîyana kurdan. Di nav van zimanên ku di malên kurdan da tên dengkirin, yê xêrnedî û hîzbend kurdî ye.

Ewî mîna sêwîyêkî bê kes û li navbera mayî ye. Wexta li gund bûm, ez raste rûdanekê hatim. Li pêş malekê, du kurikên heft-heşt salî bi îşmarê, bi dest û lingan li ber xwe didan ku bi hevra deng kin. Jineke temen mezin di wir ra derbas dibû, mêla wê kişand. Wê got, “lê lê, va kurikên lal yên kê ne?” Kurik ên Ewropacîyan bûn, yek ji Swêdê yê din ji Almanyayê bû. kurdîya wana pê nedikir ku bi hev ra deng kin. Pîrejinê serî ba kir çû û bi rê da, di ber xwe da kire piltepilt got, “ax û wax, va çi ecêbeke giran e, çûyîna welatên gawira mîna bêtarekê bi ser me da hate xwarê!”

Erê, eynê weng e. Dî wexta xwe da, gundên kurdên Anatolîyê hêlûnê zimanê kurdî bûn. Lê çûyîna Ewropayê

hêlûnên kurdî xeraw kirin. kurdên me sewa merq û kronan hêlûnên xwe terk kirin, dan dû hev hatin li welatên Ewropayê bi cî û war bûn. Ji hêlekê da koçberîyê, ji hêla din da tsunamîya asîmîlasyona dewletê ya ji heştê salî vir da, mîna tofanekê li hêlûnên kurdî xistin, ew tarûmar kirin û kurdên wîra şeçe bi şeçe kirin, her yek avêtin derekê. Êdî nîfşên nû ne hevdu nasdikin ne ji zimanê hevdu fehm dîkin. Hal û heqeta kurdan, li gora ilmê ku min xitim kiriye, va ye. Tu ji rabûyî dibêji, kurd ne hendikanî ne, nîzanim çi ne! Tîrsa le min ew e, ku veng çû û heger mafê hendikanîyê bi dest nekeve, kurdên xalis ê di nav kurdên ziman-tirkda bihêlin. Wax li minê!

Mîrê Derewan: *Erê...Xwazkame va sohbeta nekiriba, meriv pê pir diêşe. Na, na, ez dibim qey tu vîra dikî, ne weng e?*

Mîrê Viran: Karê min ew e.

Mîrê Derewan: *Em hatin dawîya sohbeta xwe. Şor û şîreta te ya dawîyê ji me ra çi ye?*

Mîrê Viran: Sewa xatirê sedsalîya xwedêdana Osman Sebrî, du şor û şîret ji wî da: “Her bêjeyek kevîrekî avahîya ziman e” û “kesê ku ehmîyet nede zimanê xwe, di jîna netewî da tune ye.”

Çelewê pêşîn, 2004

Hew Henar (Hinarok)

Çi heye û çi tune. Li gundekî mêrek
û keçikeke wî ya çar salî hebûye. Dayî-
ka wê zû va miriye. Ev sêwî maye.
Navê wê Hew Henar (Hinarok) bûye.
Gup û lêvên wê sor bûne ku loma wê
ra gotine, "Hew Henare".

Rokê, bavê Hew Henare zewicîye.
Jina wî, Hew Henar qe hez nekiri-
ye. Wê, her ro diavêtiye wê. Wê, karê
malê tim bi wê dikirîye. Her ro bi gum-
gumên gir ew dişandîye ser kanîyê.

Salek derbas bûye. Daşîra (dama-
riya) wê dergûşek anîye dune. Ev
dergûşa ji keçik bûye û pirr neçê bûye.
Bav û daşîr, ji wê pir hezkirine. Ew bi
hengiv, bi şîr û şêkir mezin kirine.

Herdû keçik mezin bûne û hati-
ne ber zewacê. Her ro xuzgînî hatine
mala wan lê ji Hew Henarê bêtir, qet
kesî keçka daşîrê ji xwe ra nexwasti-
ye. Daşîra Hew Henarê jî gotîye; "heta
keçka min nere mêr, ez Hew Hevna-
rê nadim tu kesî."

Rokê lawikê mîr, hatiye ser kanîyê
ku hespê xwe avde. Wî li ser kani-
yê Hew Henar dîye û dilê wî keti-
ye wê. Lawikê mîr êdî her ro hatiye
ser kanîyê. Rokê ew dîsa hatiye ser
kanîyê. Wî ji wê ra gotîye:

- Hew Henarê, gupik sorê, di de-
meke nezîk da, dê û bavê min tene
mala we.

Wê gotîye:

- Ez ê sibê zû rabim
Ber male rêş kim, av dim
Li ber neynîka rûnim
Por şekim, bi du guliya kim

Wê gotîye:

- Ji fîncanên Helebê
Bi qehveya Yemenê
Bi dilê Hew Henarê
Ji wan ra amade bikim

Rokê, dê û bavê wî, çûne mala Hew
Henarê. Li mala bavê Hew Henarê bi
hurmet, bi qîmeteke rind li oda mîva-
na, li ser minderan rûniştine. Wan şor
dirêj kirine. Wan qehve ji dest Hew
Henarê vexwarine. Paşê bavê lêwik, ji
berîya xwe gûstirkek derxistîye û go-
tîye:

- Em bo xêrê hatine cem we. Eger
qismet e, keçka te ji lawkê me ra dix-
wazin.

Bavê Hew Henarê gotîye:

- Qedera keçikan a xudana ye, qis-
metên wan ê xelkê ye." Daşîr, bi hêrs
ketîye, lê qe tiştek nekiriye. Mîr û stî
li hemberî wê rûniştine, de ma bê "ez
Hew Henarê nadim."

Mala lêwik, çel ro û çel şeva li dolê
xistine û ew kirine bûk. Lawikekî wan
por zer bûye. Li gora edeta zêrekî bi
henîya wî da kirine.

Rokê, Hew Henar bi dergûşa ve çû-
ne mala bavan. Ew li wir mehek mane.
Daşîra wê, ji Hew Henarê ra gotîye:

- Keçka min a delal, were ez serkê te
bişom. Wê ew kiriye teştî serşûştine.
Wê, bi gilê û bi saûnê ew şûştîye û bi
dizkî lapek derzi kiriye nav porê Hew
Henarê. Û ji Xudê, Hew Henar bûye
pepûkek.

Daşîrê gotîye; "here bicehme, ma
têyr û baz te bixwin."

Pepûg, firiye û çûye ser darekê
dastiye û kilama xwe gotîye:

*Hew Henarê gupik sorê
Li çar saliyê sêwi mayê
Bûye pepûkek
Li ser daran distiriye*

*Hew Henarê gupik sorê
dergûşa por zer pê mayê
Lapek derzi li wê keve
Bi şîrê kerê reş wî dimêjîne*

Daşîra Hew Henarê, kincên wê li
keçka xwe kiriye û bi dergûşa Hew
Henarê va birine mala lawkê mîr.
Lawkê mîr, şaş mayîye û ji wan ra go-
tîye:

- Va çîye!.. Jina min çima weng neçê
bûye? Va ne Hew Henara min a gu-
pik sor e.

Daşîrê gotîye:

- Li mala me kar pirr bû, germ bû,
havîn bû, loma jina te reş bû.

Lawkê mîr, bi wan bawer nekiriye
û şûrek daye navbera xwe û wê. Wî bi
wê ra gotîye:

- Tu êdî xunga min î.

Rokê, şivanek hatiye ser gozekê.
Wî pez av daye. Mezkiye ku li ser tu-
mekî pepûkek distire.

*Hew Henarê gupik sorê
Li çar saliyê sewi mayê
Bûye pepûkek
Li ser daran distiriye*

*Hew Henarê gupik sorê
dergûşa por zer pê mayê
Lapek derzi li wê keve
Bi şîrê kerê reş wî dimêjîne*

Şivan hatiye mal. Wî ji jina xwe ra
çî dîye xerê pê ra gotîye. Jina wî jî sibê
zû rabûye û wê jî ji cîranan ra gotîye.

Rokê lawikê mîr, ew şor bihîstine.
Ew hatiye mala şivên. Şivên, ew bi-
riye cîhê ku pezî xwe avdayî. Lawkê
mîr çend meh şûnda, pepûg dîye û ew
girtiye û anîye mal. Lawkê mîr, destî
xwe dayîye ser çûçke û serê we mist-
daye. Ew çî biwîne, di serê pepûkê da
hinek derzî dîye. Wî, derzi yekbiyek ji
serê pepûgê derxistiye. Ji Xude, pepûg
bûye Hew Henar.

Paşê lawê mîr, derzi avitine serê
keçka daşîrê û ew bûye pepûkek.

Lawkê mîr û Hew Henar, heta mi-
rinê bi hevra jiyaneke şad jîyane.

MOTIR

-II-

Bi guregur û patepata xwe va, motir ber bi nava gund, mîna marekî hêşin dixûşî. Siwarê wê, Meço bi çalimeke ji xwe xwaş li ser kursîya motir xwe weng pan kiribû, te yê bigota xwedîyê motirê ew e. Hec Bekir motir ajotin vi ber lawê xwe Hêmîd, wî ji vi ber Meço xistibû. Ji wana bêtir tu kesî din li gund nedizanî ku motir biajo. Meço bi vê, serî li ewra digerland û xag dibû. Kevnekincê Hêmîd, yê ku wî li xwe kiribû, bi lekeyên rûn û mazota motir belek, deq bi deq bûbûn. Henan digot, Meço î mexsûs rûn û mazotê di kincên xwe dide ku xelk bizane ew î şofer e. Ku ew nêzke yekî dibû, bîhneke neçê jê dihat û digotin ji ber bîhnê jina wî; Seyran wî nêzikî xwe nake. Navên parçe û hacetên motir, wekî dîreksîyon, debray, frên bi awayekî qure ji devê wî derdiketin. Yên derûdorê ku wan navana jê dibihîstin mat diman ûhim devvekirî guh didane ser, him ji ew dikirin qirfan.

Motir êdî ketibû nav heyamê jîyana gund, lê çi binecî û çi ji heywanên gund hîn hûyî deng û rengê wî nebûbûn. Bîhn û bex û lezgîniya wî, bi wana bi xof û xerîb û ecêb dihat. Kûçikên gund her ku dengê motirê dibihîstin, li gor refleksa Pawlow, lédike-

tin û mîna ku tişteki bi xof dîtibin, dikirin zûrezûr. Manga, ga, nûgin û golik ku raste motir dihatin, jê dûr disekinîn û bi çavên xwe yên gir belûbel lê sêyr dikirin. Ji gîştan pirtir hesp ji motir ditirsîn ku bi motir va li devûhev diqelifîn, didan tîza û qot dibûn, mîna ku bibêjî hewî bi ser wana da hatibe. Yên ku ji hatina motir bê hay û bê xem ker bûn. Yek ji zaroyên heftûheyşt salî û mezinên wan bi meraq û heyecan diketin pêy motirê û xwe bi tenteyê wê da dêdewîstin û li ber xwe didan ku xwe bavên ser wî.

Wexta ku motir di zîqaqeke teng ra derbas bû, jineke ku li ber mala xwe dawestîbû, bi lez rabû ser pîyan û zarokê xwe yêdu-sê salî hembêz kir û avête ser pîyê xwe yê çepê û bi piştê xwe bi dîwarê xênî da weng hebstart, te yê bigota motirê bi ser nigên wê da here, weqas ku xwe bi dîwêr da nûskand. Wê bi çavên matmayî li wî mêz dikir û ji ber bîhna mazot û eksozê bi kefîya xwe ber pozê xwe nixmand. Ji hêlekê da jî wê zarokê xwe yê ku ji motir tirsîbû û digrîya, dihêjand ku aş bike, pê ra, di ber xwe dagot, “weyy, va çi bêtar e, bîhn û bex çima bi bed mîna bîhna genî ye, ê pozî însên dişewtîne!”

Dukana berberê gund ya ku bi dukana pûrti va li kêleka hev bûn, li hemberî camîya gund bû. Meço bi motirê va xwe gîhande ber camîyê û motir bir li kêleka camîyê îstop kir û çû dukana bêber. Li wê derê, erebake hespa jî dawestîbû. Hespîn ku cêrê em bi ser va kiribûn, bi hatina motir vecinîqîn û bi lez revîyan. Xwedîyê erebêyê ku dukana bêrber bû, bi teqereqa erebê hesîya û bi çend kesên din va, da dû û di derîyê ra çerx bû, bê qeza û belagirt û anî li dereke xewle dawestand. Paşê, bi şûn da vegeerî hate dukana bêrber. Ku kete hundir, di bin çavan ra awireke tûj ber bi Meço bi rê kir û bi mirûzekî tahl got, “îcada gêwir ne ye, tu yê bibêjî, qey mûyekî şêytênî ve ra ye. Tu nabinî hesp bilem ê jê direwîne!” “Hespên te ê xûlî ne, tenekî wext lazim e, ew jî ê hû bibin, qe motir hespa naxwe!” Meço lê vegeand.

Gundîyekî din serî ber bi jor helna got, “wella ez wê û vê nizanîm, ji malî gêwir qet xêr naye. Ku raste xerê, meh-sula zevîya ku motir hatiye rişandin ê ku du qat bibe. Ha bi motir ha bê motir, ku Xwedê nexwazt nade.”

Mamostê (mielîm) gund jî li wê derê bû. Bi qrewata di stû da, bi serîyê qot û simêlê rût ew ji xelkê cihê dibû. “Bê ilm û teknîk civat nikane xwe bigîhîne şaristanîyê. Bi bikaranîna wana meh-sula zevîya ê zêde bibe, gundî ê dewlemend bibin û zaroyên xwe bişînin mektewên bilind û ê bikanibin bigerin û dunêdîyî bibin. Bi bihîstinê min, zevîyê ku bi motir hatine reşandin ji

her cîhetê da, di ser yên din ra ne” wî bi tirkî û bi awayekî ji xwe bawer got.

“Motir wekî din jî rind e” bêrber da ser û dû ra çû ber derîyê dukanê, nîgek li derva yek li hundir, tenekî xwar va hat û fiş kir. Ew î bi pê bû û serî kur dikir. Xûyê wî bû, serî deqê, berê dikuxî, paşê diçû ber dêrî fiş dikir. Loma, navê “Fişfişo” lê kiribûn. Benz û bed lê miçiqîbûn, te yê bigota ew î bi nexwaşîya weremê ketiye. Cixara pêçayî jî ji kêlekê dêv kêm nedibû. “Berê, zivistanê, ku merîyekî me li gundekî ciran dunya xwe diguherî em nediwêrîn ku herin ajcî. Zivistana çûyî em bi motirê Hec Bekir axa çûn ajcî, mêrato çîng dihere. Yek vi yekî ra bibê î ji hêsîn e, ku çi tê ber tekerê, ewî bi herdê da pan dike. Serma ye, berf û baran e, qet ne xema wî ye. Em eynê royê vegeerî mal” wî bi kûxekûx û fişefiş got.

Kalekî rûsipî, serî di ber da, ku destê rastê li ser rûyê xwe gerand şûn da, bi dengêkî ku ji kûrîya hundirê wî da dihat, got, “cenabi heq rizq û para her kesî li henîya wî nivîsîye. Teqdîrî îlahî ye û qul bi şa nake wê bigûhere. Ku tu foterê bi serî û motir bi derî xwe dî jî, çi li henîya te nivîsîye, ew ê bibe!”

Serî û rûyê xwe kurkirin şûn da, Meço li motir sîwar bû, da rê ku here bi ser zevîya Hec Bekir ra mêz ke. Li ser rêya xwe, ajote ber mala xaltîya xwe. Ew tî bûbû û dilê xwe çeqlmek dixwazt. Li ber mala xaltîyê, bi dengêkî bilind bang kir got, “xaltîya delal, çeqlmekê nadî lawkî xwangê?”

Xaltîya ne deng da, ne jî ji mal derket. Wê buka xwe şande derva. Bukê Meço teklifa mal kir, lê wî nexwazt ku peya bibe. Bukê jê ra zerikek çeqelme çêkir û anî daye.

Xaltî li Meço sûvahatî bû. Ew ji motir pîrr ditirsî, jê cinî dibû. Rokê Meço dîsa mina vê carê, motir ajotibû ber mala xaltîyê. Xaltî jî li pêş malê

bû û Meço bi yarenî motir ajotibû ser xaltîyê. Qîrînî vi ser xaltîye ketibû, wê bazdabû ku xwe bavê hundirê malê, lê ji tîrsa ra xwe şaş kiribû û şûna ku biçûya mal, ketibû pîna mirîşkan. Va jî li nav gund belav bûbû û ji xaltîyê ra bûbû serhevde. Bi ser vê da, xaltîyê zikê xwe li Meço êşandibû û lê sûvahati bû.

Afişa
Newroza 2005an

- Qantir çiqes bi biha be, tim dûle kera ne.
- Çûne Konyê ketine qata, serî xwe ratidine mîna tota.
- Me mêjandin bi pêşîra, dane dest êşîra.
- Dil hay ji derîng naye.
- Bizina gurî, ber dêwir tiqurî.
- Qilic qeytan, zirt meydan
- Bukê ziman tune, xwasîyê îman tune
- Xwedanê sabrê buye mîre Misrê
- Dev qaric e (orak), zik sarinc e.
- Şorê min a tire bizina ye
- Çend sala çû seferê, hat tim kerê berê.
- Çi tune, kum tune.
- Kavir lîstin mipîro, seri hekandin
- Ser serî keçelo, hata wextê zerdela
- Kel kelekî biqelmusk e
- Erewa ku îşê xwe newûne tapane hiştira qetran kin
- Dev hakîm e, mal kuling e.
- Pîra bavêne bîro
- Mala diza, qu(l)a gûza
- Mûjê riş in, ê di berîye axa da ne
- keça bi dîna, biçerîne
- Gur yarî xwe nave.
- Mişk ê herdê bikole, biserxwe ke.
- Helûnê mişkî kurê berê kolaye
- Gîha yê rabe li ser tûpî xwe birize.
- Berî xwunga berve bira ye, berî bira yî berve cîya ye.
- Heft bave çe, tim şîrî de.
- Ba li darê nexê dar naleqe
- Rivî di qula xwe helnehat, herçek(hejek) di boça xwe girêda.
- Ma şorek ber dîna nekeve.
- Berf jî gewr e, kûçk pê de gû dîkin
- Barî kera giran nebe, ker e pê re nare
- Royî swada nede te, î îkûndû çî tîna xwe hewe.

Helbesteke kevn a kurikan

Cucik cucika riş e
kêr li zik e
şemû remû
xerbî da bin êr e
kerîyek pezî leko ye
kekê min e
keko bi Xwedê ke
tirbê min li wê ke
Çengek dirav têke
dirav, dirav genn
Çûçik bi mêr ve pêkennî
Çûçik bi mêr ve xweş e
hûro bistşes e
zave bûkeyî nexwaş e
Baska Ūsoyî Mille
Pismama ez dûtmama te me
ji xelkê re sed û sî me
ji pismamî malê bavî xwe re
kucka ber hefşîya me

kecka birêbûka metê
dengnekir hetanî axretê

Va bêta di medresê holikan de hatîye
hewisîn

Mekke

Reka Mekkê rêke pahn e
sofiyê te ne hewlêdan e
mîna pezê vêşivan e
mîna gakê vêgavan e
Hazret Alî şivanê wan e
yeke nade bimegihîne
aman bavê tu nûran î
him gul î him rihan î

aman bavo tu pîrê me gîyan î
Rêka Mekkê bi cahdek in
kevr û kûçka bi şahade kin
irza xelkê bi daka xwe kin
malî dunê bi malî xwe kin
aman bavo tu nûranî
him gul î him rihan î
aman bavo tu pîrê me gîyan î

*Eşa Mamî Elê (75) ji bavê xwe Mamê
Alê hewîsîye*

Qarajdaxê pezê tonê
şiva lêwik qelem cuyin e
hececîyê me yê ji hec hatine
mezin û cukê bervê çu ne

*Eşa Mamî Elê (75) ji bavê xwe Mamê
Alê hewîsîye*

Bêt

ez bimirim rojê çara
Em ê bidin ser du dara
Gün dönmiş bû, Gün dönmiş bû
Pezê Sivikcindî qurumîş bû
kurik lawik min birevîne
Omê idî Oskê pît nexweş bû

Goma hemî mîmke li hêla alî dune
juniyê min şikeştin bicuyîn hatinê
tirevînî min birevîne
ez ê tutunê te wunim biristinê

tu ji kur teyî Diyarbekir
Çiqîna lêwîk muj û şekir
heskî bi tenê bi mir min bîra te kir
Xanîyê Uskî Mille ji kevira
dujmin vêketin bi tevira
Xwude dilî mi te nekira
ku ez bêm xwungê, tû bê bira

Teksiyek ê teye ji qezê de
cam nênika xwe parlamîş bû
xeberdara xeber anî
gotin Elikê tê di दौरa Uskî Mille de
şunda caymîsbû

Jur da te ye girme-girm e
daye serê xwe şara sirme

te bi xwe bi devî xwe xist
kî dizane ez dostê te me

Pezî şivên pezê nêr e
yaqa şivên gî qelêr e
pişev bişom av ê sar e
piro bişom ê bên "yar e"

here lo kerşivano
canî ablê bicuk bi qurbano
şivan vi ankê min re mewê metê
anka min îro xwasîya te tê

Ji devî Usoyî Millî îdî Oskê (75 salî)
qebra tarî mala me ye fêda girî qe tune

Eşa Mamî Elê
Ro ji bona, nare bona
quran vêketî pezî lawkî brangî min
hate dana
lo lo were yorim
tu bi se goma yî
çima buyî îşqa şivana yî

Zewê îde li ser Hacoyê Hase

Ser î mast e, bin î mast e
Erewê dikutine deq î dest e
Çume Geliboluya mêrat
min î xwe şaş kiriye
berê çume ninga, paşe desta

BALCAN

-Name-

Nîvê şevê saet donzdeh bû. Ez wek her demî hê li ser qoltixê rûniştibûm û min li televîzyonê temaşe dikir. Di wê navberê de dilê min çayek xwestibû. Ez rabûm û çûm aşxanê. Min çaydan bi avê tijî kir û da ser ocêx. Piştî demekê av keliya û çaya min amede bû. Min qedeha xwe bi çayê tijî kir û hêdî hêdî vexwar. Cixara min jî tim û tim di navbera pêçiyên min ên zirav û cirifandî de bû. Min kûr kûr dikişand cîgerên xwe.

Di navbera kûrahiya ramanan de ji odê diçûm aşxanê, ji aşxanê jî diçûm balqonê û şunde vedigeriyam oda televîzyonê. Weke ez bûbûm mehkûmê girtîgehê, pêş ve û paş ve diçûm û dihatim di navbera çar dîwarên odê de.

Weke ez li azadî û sewdaya xwe digeriyam.. Cixara min û lêvên min mîna du evîndaran ewqas ji hevdu hezkiribûn ku qet nedixwastin ji hevdu cihê bibin. Piştî çerxbûna min a bi satekê hal di çokên min de nemabûn, êdî ez westiya bûm. Min çayeke din ji xwe re tijî kir û cixareke din jî vêxist, ez hatim odê û li ser qoltixê rûniştî.

Min serê xwe jî spartibû destê xwe yê çepê û li televîzyonê temaşe dikir. Her tim min kanal diguhartin.. Carnan li kanalên kurdî, carnan li kanalên tirkî û carnan jî li yên swêdî mêze dikir. Xanima min jî, xwe li ser qoltixeke

din dirêj kiribû û li televîzyonê mêze dikir. Me qet bi hevdu re xeber nedida.. Wê demê bêdengî di navbera me de hebû. Bes dengê televîzyonê bêdengiya me ji holê radikir.

Min bi çavên vikûvala li televîzyonê mêze dikir. Çimkî ez ketibûm navxem û xeyal û ramanên kûr, lê ji televîzyonê pir û pir dûr. Carnan xanima min, bêtî ku rewşa min bipirse, ka ez di çi halî de me, çi difikirim û çi dinivîsim, digot; "Bes e bes e, cixarê mekşîne! Te perdeya pencera me reş kir bi dûmên!"

Lê, wê nedizanî ku perdeya dil û cîgera min li min reş dibûrinda min.. Lê min dizanî tê çi bigota rinda min! Tê bigota; "Ji min re helbesteke evîndariyê bixwîne!" Tê bigota; "Tembûra xwe têxe destê xwe, kilameke dilbişewat ji kûrahiya dil de ji min re bistrê!" Bîstûheft sal in ez li hêviya gotineke wisa şîrîn û xweşik im rinda min.

Dîsa tirs û êş û heyecaneke bixof xwe dagirtibû ser dil û cane min. Min ji kûrahiya dil de kesereke kûûr kişandibû. Di navbera kûrahiya ramanan û êşa min de hesta îlhamekê hatibû min û min xwast bi saya wê îlhamê helbesteke evîndariyê ji te re binivîsînim rinda min. Weke îlhama min bûbû çivîkek li ber çavên min,

dixwast bifire û here di pencera odeya min a vekirî re.. Lê min wisa bi baskên îlhamê girtibû ku nema dikarî ji destên min bifilite, bifire û here. Hema ez rabûm ser xwe û min kaxiz û pênuşek anî û danî ser masê. Min cixareke din jî vexist û ketibûm nav ramanên kûr ku, ez ê çawa helbesteke xweşik ji rinda xwe re binivisînim!

Di wê navberê de, xanima min deng li min kir û got; "Xizan"

Bêyî ku serê xwe rakim û lê mêze bikim, min got; "Çi dixwazî?"

Wê got; "Te bihîsti ye? Li Skärholmenê kiloya balcanan daketiye pênc kronan. Em sibê herin wê derê pênc kilo balcan bikin!"

Piştî van gotinên xanima min, ew îlhama ku mêjî û dil û canê min rapêçandibû bûbû weke çûka berbangê û firiyabû ber bi valahiya ezimanan ve.. Ew îlhama xweşik ku min pê girtibû, êdî ji destên min filitibû û çû bû.. Êdî min nema karî tişteke binivisanda. Ez hinekê li xanima xwe xeydîm û min ji wê re kufurek jî kiribû. Min soz da wê ku, ez ê rojekê helbestekê li ser balcanên wê binivisînim. Lê pir mixabin min nenivisand. Dewsa wê, min pêwistîdît ez vê serpêhatiyê ji heval û dostan re û ji te re qal bikim rinda min.

Bi hêviya ku rojekê pênc kilo balcan bikirim bimîne di xêr û xweşiyê de rinda min.

PIRTÛKA XIZAN ŞILAN

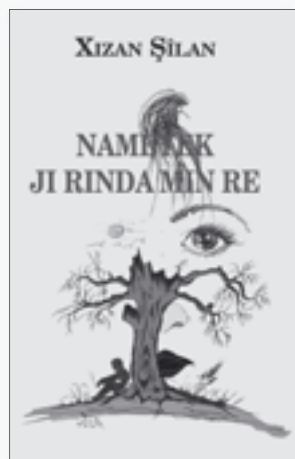
NAMEYEK JI RINDA MIN RE

XIZAN ŞILAN li gundê Încovê/Cihanbeyli ji dayik dibe. Mekteba destpêkê li Încovê xilas dike û bi malbata xwe re bar dike Konyê. Li wir lîsê xilas dike.

Di salên 1970î de bi tewgera azadiya kurd re têkiliya xwe çêdibe. Di vê demê de pirê caranrastî zulma dewletê dibe; tê girtin, îşkence dibîne û pişt re mecbûr dimîne, derdikewe derveyî welêt. Şêş salan li Almanyayê dimîne, cardin vedigere welêt.

Piştî Cunta 1980yî cardin mecbûr dimîne ku derkeve derveyî welêt. Icar tê li Swêd, bajarê Stockholmê bicîh dibe.

Xizan Şilan heta niha sê berhemên xwe yên edebî derxistine: *Xem û Xeyal* bi kurdî, *Acıların Sokağı* bi tirkî û *Nameyek ji rinda min re* bi kurdî.

Hemîlîya dila

Dîsa seda rabûm ba kî sar tê
 Mêskir yar çelenga min ketiyê rê, bi tena mesta tê
 Çima bîna qoxî qelmûska bîna mîsk û amela
 Sûtî etara giştika jê tê
 Huro li ba mêrê kotî bîna pîs û pasîyê jê tê.

De êdi were hemîlîya dilane
 Hawar gunda ew hemîlî ya dila ku
 Hun diwên
 Huro dîsa ê bûyê melema kulan e.
 (Neqarat)

Cake din narime dîyarî gunda
 Serê xwe nadim ser balgî keçike rinda
 De êdi were hemîlîya dilane
 Hawar gunda ê bûyê melema kulane

Dilê min li yane dilê min li yane
 Şara serî te yê wergerî yane
 Pişkojê sîngî te fîlîti yane
 Sor memikê te li xwaş meydana
 Mîna keske sora xidirlasê çepe rast venane
 Hêlek çeyîr - çîmen hêlek bax û bostane.

Gelerî
 Herem KONYA

MÎRO

Bavo bavo mîro bavo
 Erê bavo qurban bavo
 Erê qurban mîro bavo
 Terkî selawo
 Li neqewê mîro li neqewê
 Li neqewê mîro li neqewê
 Raste min bihata çerçiyekî
 Ji çerçî yê Helewê
 Kekî min bi qurşînê vî gawirî
 Gawir nemira, ma bimiriya
 Bi kevîrî wê kezewê

Keko huro mala ji vî gundî barkirine
 Min devê xwe yê di Qertala şevitî alkirine
 Çima nîfirê Eşê Mestê dime karkirine.

Tu hatî dîkelmiş bû
 Kekê minî siweda zû de ji
 Ber mala Qere Hesên yêrmîş bû
 Li ber malê maqîna xwe qurilmîş kir
 Toxtorê mal şevitî kekê min

Herem Yeniceoba- KONYA

LEWENDÊ

Toy toy toy lewendê
Sing gewre balgi zendê
Sewa xatirê te rindê
Ketim serê gowendê
(Revan)

Ez çûme çûme çûme
Ser çîya re hêl bûme
Bûka malê mal tune
Keça malê bi rûcime

Ewrê barê reş û tijî
Stêrka sibê çîng dirijî
Ez merîyekî sewda li me
Çilkek firî dilê min jî

Bervanka te şivî şivî
Ba di bin re kuvî kuvî
Rinda min çi reqqase
Ling di binda çîng dilivî.

Tu li valî ez li yalî
Şerpa sêrî Helap malî
Min dest di tera ha kir
Tu were xanî yê walî.

Gelerî
Herem : KONYA

QISMET

(Versiyona Duduyan)

Pezî malê bawî te yar handike lê lê lê
Wûne li davî ya mala teve mînke lê lê
Wexta bavî te yî gawir em dînî lê lê lê
Min bin bervankê xwe ke yar veşirke lê lê

Wexta bavî teyî, gawir go ew çiyê lê lê lê
Bê bavo mîyeke me za ew berxike lê lê
Wexta bavî teyî gawir hîna nekir lê lê lê
Bê bavo manga me za ew golike lê lê
Wexta bavî teyî gawir hîna nekir lê lê lê
Ser min vede ma xuna min te tev li hevke lê

Disa dîsa lê lê Qîsmet dîsa lê lê lê
Qîsmet nedane min dane mêrê pîso lê lê
Zûke zûke lê lê Qîsmet zûke lê lê
Arekî dade lê lê zirav dûke lê lê
Pezî malê bavî te gî mêşîne lê lê lê
Dudan dudan lê lê didoşîne lê lê.

Gelerî

Devlemendiyek bo zanyariya kurdî:

Anatomiya bedena mirovan

Anatomiya Bedena Mirovan pitûkeke ku Doç. Dr. Hüseyin Bektaş li ser anatomiye nivîsandiye. Anatomiya Bedena Mirovan di sala 2004'an de di nav Weşanên Deng de derketiye.

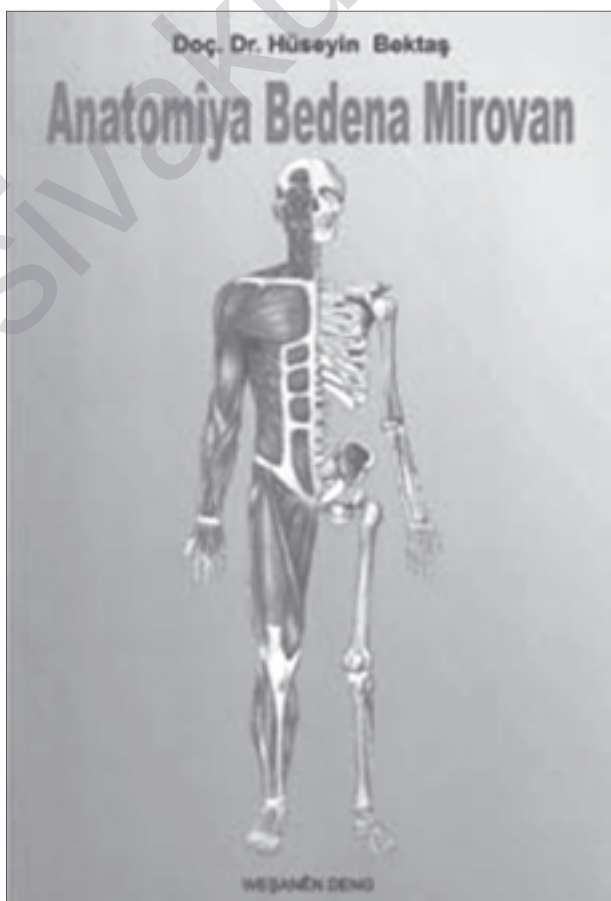
Pirtûka bi navê *Anatomiya Bedena Mirovan* ji serî heta dawî bi wêne û si-fatan, ji pirîyan heta laşe merivan pir tiştan nîşan dide, însan li ser canê xwe hîşyar dike, bedena însan dide ber çavên însan, wan bi meraq dike, meriv pê çak jîyana xwe nas dike.

Ziman û anatomî (binyata gewdê) pir xweş û zelal hati-ne şîrovekirin, ku merivek ji tenduristî dûr jî be fahm dike, çimak çêkirin û karbikiri-na can û bedena isên bi wê neyan hêsan kirîye.

Ew pirtûka ne ji bo zaninge-hên li ser ilmê bijîjkîyê ye. Lê ji ber ku bi zimanekî zelal hatîye nivîsandin zarokên dibistana navîn, ên dibistanên jorin, beşdarên qursên kurdî li welat û dervayî welat û hemu kesên ku zimanê kurdî dixwazin hîn bibin dikarin bi wê pirtukê bixebitin.

Ferhanga dawiyê ya bi 5 zimanan, kurdî, tirkî, almanî, îngilîzî û fransîzî, xwendin û fahmkirina wê hesanî û berkole dike.

Pîrozî bo vî karê giranbûha, hevî-dar im ku di beşên din da jî babêtên ûsa bên çêkirin.

Waris (mîratxur)

Zivistana romê, eyam tijî xwe sar wû. Erd cemidî wû. Meriv bi rê diçû, bi qar li ser lingan bi pê dadiwestîya. Te digot qey ji hewa da ziqim dibare. Ji serma dev û lêvên merivan diqerisîn. Merivên li der digerîn û dimeşîn; por, brû û bijangên wana xûs digirtin.

Hecî, di vî eyamî sar de derîyê dükana Miço ya li kolana mezin ji hev kir û xwe bi qar avite hundir. Herdu destên xwe rahev dixistin. Hû dikire destên xwe û ew germ dikirin. Ji serma cemidî wû. Destên xwe bi ser zobê de digirtin û di hev û du didan, dûva dibirin ser çavên xwe didan. Xwe germ dikir.

Miço: Hecî, te xêr e vê sermê li çi digerî? Tu nizanî vê sermê gur ji qula xwe nayê der?

Hecî: Çi bikim? Li mal dişliqê min nehat, min got ez bi derkevim.

Miço: De rûnê. Çayekê vexve, xwe germ bike.

Miço, mîvanekî xwe hebû, Îviş. Çay vedixwarin û sohbet dikirin. Wana ji mîna herkesî qala dewara dinê dikirin. Esnafê kolanê ji bo qirîza aborî di halekî xirab de wûn. Sibê dükana vedikirin û bi şev digirtin. Mîna berê tu kar nedikirin. Miço û Îviş li ser wê mijarê giliyên xwe dikirin.

Miço: Welle ez, nikanime îcar dükana bidim. Di dest çek û seneda de ketime belê. Çend mehê din em veng bêkar manî, em ê dükana bigirin, herin mala xwe.

Îviş: Erê, tu yî biheq î, gotinên te rast in. Em giştik di vî halî de ne. Çend roj in min hê sifteh nekirîyê. Perê telefonê min dên kirin. Çek û senedên min jî protesto bûn.

Miço: Xwedê hay ji me hebe. Zarokên dixwînin hene, çek in, sened in, xercê malê û dükana, telefon, elektrîk, çi bêm? Li vî zemanî jîyan pir bi qar e.

Îviş: Rast e, berê digotin “ Nan di devê şêr de ye.” Welle niha di mida wî de ye. Ji jîyanê ditirsime.

Hecî, li ber zobê çaya xwe vexwar û germ bû. Guh dida ser Miçe û Îviş. Lê gotinên wana vala dihatin. Ew jî teve sohbetê bû û got:

Hecî: Welle, tu derdên min e mîna we tunin. Ez ne banqa nas dikim, ne jî çek û seneda dizanim. Min bi êvarî çar-penc nan birin mal, ji min mêtir kes tûneye.

Miço: Xwaska te çek û sened nas bikirina, ji vî halî te ne rindtir e?

Hecî: Halê min çi pê hatîye? Xwedê lawek bida min tiştêkî di jê naxwazim.

Miço: Bi lêwik çi bikî Hecî? Tu bavê

heft keça yî, hê hişê te nehatiye serê te. Wana mezin bike, zikê wana têr bike bes e.

Hecî: Na na, wer mebê. Keçik para xelkê ne. Lavik nebû kî warê min şên bike?

Hecî, ji Kurdistanê hatibû qezeke Anatolîya Navîn. Di tuneşîyê de bû. Xizan wû. Erebeke xwe ya bi hespekî hewû. Bi vî hespî û erebê nehe meriv bi xwedî dikirin. Ji bo ku bi bavê lawekî be jina vî heft keçik anîbûn dinê. Li xwedêdayîna keça pêncê nexwaş ket û herdu çavên xwe wenda kirin. Toxtora ji wê re, mayîna bi ducanî qedexê kirin. Vî malbata Hecî re cîran û hevala alîkarî dikirin. Komir û êzingên wî disitandin. Xwarin, kinc, merasên xwe yên kevin didan vî. Hecî bi xwe jî bi erebê ji cîrana re xwelî, êzing, komir dikişand. Dema ku karê erebê nedibû, meras (sol) boyax dikirin. Hecî bi fitir û zekatên cîrana zarokên xwe xwedî dikirin.

Miço: Hecî, dor û paş xwe mêzeke malbatên di heyîyê de, merivên dewlemend ji jîyanê ditirsine, tu natirsî. Di vê qirîzê de em çavtirsî bûnê em ê ça-

wa zarokan bi xwedî bikin, çawa dewara xwe bikin? Lê, tişteke ne xema te ye.

Hecî: Ji çi bitirsime? Xwedê yek anî dinê ê riziqê wî jî bide.

Miço: Erê, Xwedê dîsa riziq bide ji bo lawekî te xanima xwe kor kir, tu kîjan warî şên bikî? Ewledê bi xêr keç in. Tu yî çi mêraî dî xwe ve cihbîlî ku tu vîqas ketî dî lawekî?

Ew gotin nediketîn serê Hecî. Hecî bi hişên wana qaîl jî nediwû. Di serê xwe de digot: "Wana yê jî yalî hişan ve xizan in. Ew ketine dî malê dinê. Di heyîyê de ne, lê mîna min ne yê rehet in. Wana dixwazin yekê bi dudu kin an jî duduya bikin sisê. Lê ji dest-dewara dinê jî kerr û gêj in."

Hecî dev ji xwastina xwe bernad, dî du sala ve xanima wî bi ducana bû. Ya ku Hecî dixwest bû. Xanima Hecî lawek anî dinê, yê ku warê Hecî şên bike. Xanima Hecî warisê Hecî, mîratxurê hesp – erebe û sandîqa boyaxê anîbû dinê. Lê tu cara ew nedît û neda hemêza xwe. Dî xwedêdayîna mîratxurê Hecî ve çû ser heqîya xwe û xilas bû.

NAWLÊK (BIWÊJ)

- * Ben insanım, insanla ilgili olan hiçbir şeye kayıtsız kalamam
Ez merivim, ji tu tiştî bi meriva re eleqedarneguhdarî nabim.

TERENTIUS

- * Ümidini kaybetmiş insanın başka kaybedecek şeyi yoktur.
Merivê hêvîya xwe winda kirî, tişteki xwe yî dinî windake tune yê.

BOISE

- * Aradığını bilmeyen, bulduğunu anlayamaz.
Yê nizane li çi digere, fahm nake ku çi dîtiye.

C. BERNARD

- * Dünyayı yönetenler; kalem, mürekkep, kâğıttır.
Yên dinê rêvadibin; pênuş, mirêkeb (xibir), kaxize.

A. DE MUSSET

- *Yaşamında komşun duyduğu zaman utanacağın hiçbir şey yapma.
Di jîyana xwe de tu tiştî dema cîranê te bihîst ji ber fedî bikî neke.

EPIKURO

- * Raflarımıza koyabileceğimiz şeyleri, beyinlerimize koymamalıyız.
Tiştê em dikarin bidin ser refên xwe, dixwaze em nekinî mêjoyên xwe.

AGUSTE FOREL

- * Dehanın yüzde biri hüner, doksan dokuzu da terdir.
Deha (pîtnasî) yê; ji sedî yeke xwe huner, nod û nehe jî xuh yê.

EDISON

- * İnsan okul için değil, yaşam için öğrenmelidir.
Merivne ji bo dibistanê, dixwaze ji bo jîyanê hîn bibe.

SENECA

- * Cesaret gerektiren yaşamaktır, ölmek değil.
Ya hewceya mêrxasîyê jîyan e, ne mirin e.

M. ANTIONETTE

- * Şeref, erdemin parmağına taktığı bir pırlanta yüzüktür.
Rûmet ; gustîlka ji pirlente ya ku xupakî yê bi tilî ya xwe kiriye.

VOLTAIRE

* Gözlerin konuştuğu dil, her yerde aynıdır.
Zimanê çav pê deng dîkin li her derê wek hev e.

G. HERBERT

* Her şeyden önce iyi olalım, ondan sonra mutlu oluruz.
Berî her tîştî em baş bibin, dûve emê dilgeş bibin.

J. J. ROUSSEAU

* Çok kazanmak isteyen kaybeder.
Yê dixwaze pir qezencke, yê windake.

LA FONTAINE

* Kuru pantolon ile balık tutulmaz.
Bi şalê zîva masî nêgirtinê (nêneçirandin).

CERVANTES

* Sanat doğada saklıdır ve onu ortaya çıkarana aittir.
Huner di tabietê de veşartîyê û xwedî yê xwe yê ew bider holê xistîyê.

A. DURER

* Suçu bağışlayan asildir, ancak özür dileyen daha da asildir.
Yê suc efû kirî bi esîl e, lê yê diborîne hê bi esîl e.

A. DAUDET

* Dostluğu yaşamdan kaldırmak isteyenler, güneşi dünyadan ayıranlara benzer.
Yên dixwazî dîstanîyê ji jîyanê biqetînin, wek yê rojê ji dinê vetîqetînin.

ÇİÇERO

* Bilginin efendisi olmak için, çalışmanın uşağı olmak koşuldur.
Ji bo ku bibî efendî yê zanîne, ji şîxulê re xulamî şert e.

BALZAC

* Yarım bilgiden korkmalıdır, tam bilgiden kötülük gelmez.
Ji zanîna bi nivî bitirse, ji zanîna tam nerîndî nayê.

PLATON

* Tutkulara itaat etmekten daha büyük bir yanılma olmaz.
Ji îtaetkirîna îhtîrîsa mezîntir, tu xelatî nabin.

LAO - TZU

HATINA BUHARÊ

Roj derket, berf helîya
Zivistan çû, buhar hat
Gul pişkivîn, zevî rabûn
Her der kesk û sor û zer bû

Ji mehan Adar e
Ji cejnan Newroz e
Tev pêroz dîkin
Kal û pîr, keç û xort
Evîna evîndaran
Wek agirê Newroz e

Mal bardikine zozanan
Bêrîvan li bêrîye
Şivan li bilûre dixê
Kar û berx dikaline

Ew xebata Kurda ye
Ew jiyana Kurda ye
Sal teze dibe
Kurd jî xwe teze dike
Buhar e, îdî buhar e
Her der kesk û sor û zer e

Evîndar

Yarê Yarê

Ax yarê yarê, bê bextê yarê
Lêv şekirê, gup henarê
Xayîn sibe nehatî, were evarê
Ez peya me lê , tu jî suwar î

Şev tarî bû , tê dengê kerîyan
Yê bê dîl, xwelî li serîyan
Veke delal, baxçê gulan
Destê ser sîngê te, gerî li morîyan

Dor-bera mala me, dara bê ye
Helke di dest da, rinda min jî avê teye
Ez bûm Memê Alan, ew jî Zînê ye
Dil birindar e wek behra xwinê ye.

De were were, êdî zû were
Dilê min dişewite, wek ar e
Xwîn jê dihere, zare zare
Ez diherim dur, tu mekahre

Bide destê xwe delal, fedî meke
Dosta kor, dujmina şa meke
Dil neçû seri yê xayîn feleke
Eger venegerim, heqê xwe helalke

Usivî Başo

ESKİ

Kardelenler taze güneşe
 Çılgınca sevinmişken
 Kötü suların aynasında
 Kendi suratına aşık olan talancı
 Öldürme iştahını körüklemekte
 Yabacısı değil hani
 Ellerim yanıyor
 Gözlerim şafakta
 Bu defa
 Ama
 Bu defa
 Eskisi gibi olmayacak
 Evet
 Bu defa
 Eskisi
 gibi
 olmayacak.

DEM

Jîyan wek xezînê xewna yê
Însan nezana heta kinge yê
Li başûr newroza
Li heniyê min
Germayî ye rojê
Û xwîne minê dikelê
Xenême
Rî ye minê sipî bûn
bese
Via Dolorosa dê bibe tarix

Petiyên agirî antîk
Wek gûlîyen keçên berzawac zindîne
Bermiradim
Hetine dûnê bi jana
Dem
Hene
Wexte ku hatin
Gerek meriv

 Xwîn
 Û
 Xû

Nevişîne

Pirsa hoza (eşîreta) germiyan

Wek tê zanîn, gelek pirsên nezelalkirî di dîroka Kurdan de hene. Yek ji wan xalan peywendiya hoza (ango eşîreta) germiyan li Anatoliyayê digel germiyanên Kurdistana Başûr. Niha li Başûr herêmeke nêzîkî Kerkûkê wek deşta germiyan tê nasîn, ji ber ku li wêderê hoza germiyan cih-war bûye.

Gava min li Bûdapeştê ji bo lêkolîna xwe, belgeyên macaran li ser kurdan di ber çavan re derbas dikirin, ez rastî navê germiyan û serokê wan Osman hatim. Were em bala xwe bidine rûpela 55an ji pirtûka lêkolînerekî macar Tibor Generál ya bi sernavê “Artêşa Allah. Damezrandin û serdema ronahiyê ya eskerê tirkên Osman” (bi macarî: Allah serege: az oszmán-török haderő kialakulása és fénykora), ya ku li Bûdapeştê di sala 1987an de hatibû weşandin. Ji bo vê yekê em vegerine sedsala 15an, dema leşkerên Osmaniyan hên bi dagîrkirina Balqanan ve mijûl dibûn û hêdî-hêdî nêzîkî sînorên Macaristanê dibûn. Di salên 1440-1442an de, peykar û şerên cuda-cuda di navbera fîmên osmaniyan û macaran de çê dibûn. Tê zanîn, ku di wan peykarên de, eşîreta germiyan û begê wan Osman jî beşdar dibûn. Di sala 1442an de, eskerê germiyan da der, têk çû û ji vir de çavkani-

yên macaran êdî basa wan nakin. Helbet, ev lihevketina yekemîn di navbera leşkerên kurd û ewropî de bû.

Niha em seyr bikin, ka ew Germiyanên, ku hatibûne navîna Ewropayê ji bo berfirehkirina Desthilata Osmanîyan, kî bûn? Lêkolînên bi zimanên tirkî, firansî û inglîzî diselimînin, ku eşîreta germiyan ji kurdên êzdî û tirkmenan ava bûbû. Ev tirkmenên, yên ku teze hatibûne Anatoliyayê, di nav kurdan de buhujîn (heliyan) û hinde ji wan bûne êzdî. Hoza germiyan nêzîkî sala 1275an hatibû ser hev û barê parastina sînorên Osmaniyan hildabû ser milên xwe. Nêzîkî sala 1300an, mîrnişîniyeke wan li Kütahiyayê çê bû. Ji wan çaxan de jî, tirkmenên nûhatî di nav Êzdîyan de heliyabûn û eşîreta germiyan, êdî wek cemawereke kurdên êzdî li Ewropayê çalakiyên leşkerî dikir. Ev agahî ji pirtûka Martin van Bruinessen ya bi sernavê Agha, Shaikh and State (Utrecht, sala 1978, rûpelên 193-194 û 436) hatine wergirtin.

Hêjayî gotinê ye, ku li Dema Navîn rêjeya Êzdîyan di nav kurdan de mezin bû. Wek nîşana wê rewşa demografîk, di sala 1516an de mîr Izz ed-Dînê êzdî bi dilxwaziya Osmaniyan

bûbû mîrê tomeriya kurdan û heta mirina xwe serperêştiya Kurdistanê dikir.

Paşwextiyê, parçeyeke civaka germiyan li Rojavayê Anatoliyayê cihwar bû, parçeyek jî vegeriya Kurdistanê. Wisa xuya ye (lê em bi cextî nizanin), ku binemaliyên germiyan yên ku li Tirkîyê man, zimanê xwe winda kirin. Delîveyek heye, ku civaka Texteciyên tirkziman jî ji wan derketiye. Dibêjin, ku erf û adetên Texteciyên Êzdiyan di warê rêzgirtina Tawis, vex-

warina mestê û hinde hêmanên din de digihîjine hev.

Wek din, hinde germiyanên Başûr, yên ku îro bi Kurmanciya Jêrîn (ango Soranî) dipeyvin, di vê baweriyê de ne, ku ew bi koka xwe êzdî ne. Lewma babeta têkiliyên germiyanên Anatoliyayê û Kuridstana Başûr li hêviya tomarkirina keresteyan û şirovekirinê ye. Lê bêguman gelek balkêş e, ku Êzdiyên germiyan ji Anatoliyayê gava pêşin di meydana Ewropayê de ji bo hatina kurdan avêtin.

GÖL-SAĞ KONYA

(Gölyazı Kasabası ve Sağlık Köyü Kültür, Çevre Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği)

Derneğimiz, Konya’da oturan Xalikanlıların sorunlarıyla ilgilenmek, diyalogunu sağlamak, siyasal, sosyal, kültürel ve benzer konularda katkı sunabilmek için Konya’daki Gölyazılıların bir araya gelerek kurduğu bir kurumdur.

– Sayın Hüseyin Kerpiç sizi tanıyabilir miyiz?

– Öncelikle Orta Anadolu Kürtleri’nin sesi olduğunuz; onların diline, kültürüne katkı sunduğunuz ve sorunlarını kamuoyuna ulaştırdığınız için sizlerle teşekkür ederim. Ben 1956 yılında Gölyazı’da doğdum. Birçoğumuz gibi gençliğim Gölyazı’da geçti. 1975 yılında yurtsever insanlarla tanıştım ve o günden beri bu alandaki düşünce ve mücadeleme aralıksız devam ettim. SHP’de 1990’a kadar, daha sonra da düşüncelerim doğrultusunda HEP, DEP, DDP gibi partilerde (yasal olarak partiler kapandığı için değişik partiler) 1986-2002 arası tam 16 yıl kısa aralıklar hariç il ve ilçe yöneticiliği, başkanlığı, parti meclisi üyeliği ve milletvekili adaylığı yaptım. Partilerin ve demokratik kitle örgütlerinin değişik kademelerinde görev aldım. Evli ve 3 çocuk babasıyım.

– GÖL-SAĞ Derneği’nin ismi ne anlama geliyor, ne zaman, nerede kuruldu?

– GÖL-SAĞ, Gölyazı Kasabası ve Sağlık Köyü Kültür, Çevre, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği’dir. Konya’daki Gölyazılılar çeşitli dönemlerde yaptıkları toplantılarda kurumsallaşmanın yararlarını tartıştılar. Birinci toplantıda 35 kişi civarındaydık, ikinci toplantıda 75 kişi vardı, bu toplantıda yönetimdeki kişiler seçildi, son toplantıda da 30 kişi civarındaydık. Toplantı belediye başkanımızın Konya’daki evinde gerçekleşti. Bu toplantıda önceden seçilen yöneticiler bir kez daha onaylandı ve 02/06/2004 tarihinde Dernekler Masasına müracaat ettik, 25/08/2004 tarihinde derneğimiz onaylanıp kuruluş bildirgesi gazetede yayınlandı.

– Neden aynı isimle Avrupa’da da bir kurum var?

– Dernekler, esas olarak toplumsal amaçların gerçekleştirilmesine yönelik etkinliklerin yürütülmesi temelinde gönüllü olarak bir araya gelen insanların kendi iradeleriyle oluşturdukları kurumlardır. Gölyazı Kasabası ve Sağlık Köyü Derneği de tüzüğünde belirtildiği gibi sos-yal, kültürel, çevre, dayanışma ve yardımlaşma konularında insanlarımızın yaşantılarına katkıda bulunma, üyeleri arasında dayanışmayı arttırma vb. amaçlarını gerçekleştirmek için Gölyazı'lı ve Sağlık Köy'lü insanlarımızın kurduğu ve onları kucaklayan bir kuruluştur. "Neden Gölsağ?" Biz derneği kurarken ilerde değişik yerlerde aynı isim altında dernekler

oluşursa kendi aralarında iş birliğini geliştirirlerse federasyonlaşabilirler diye düşündük. Aynı isimler olursa o güne kadar örgütlenmek ve derneği tanıtmak için verdikleri emek boşa giderdi. Kaldı ki aynı yerlerdeki Göl-Sağ'ların birbirlerine zararları ne olabilir ki?

– *GÖL-SAĞ Avrupa ile hedefleriniz bir mi?*

– Farklı yerleşim yerlerinde ve farklı koşullarda kurulan birbirinden bağımsız ayrı dernekler. Ortak bir çok yanımız vardır. Hedefimiz ve arzumuz, var olan kurumlarımız arasında diyalogun ve güç birliklerinin arttırılmasıdır.

Hüseyin Kerpiç redaksiyon üyeleriyle beraber.

Hüseyin Kerpiç ve Bîlal Dilovan.

– Bilindiği kadarıyla derneğinizi merkezi Konya’da? Xalikan’da da dernek veya şube açmayı düşünüyor musunuz?

– Derneğimiz, Konya’da oturan Xalikanlıların sorunlarıyla ilgilenmek, diyalogunu sağlamak, siyasal, sosyal, kültürel ve benzer konularda katkı sunabilmekiçin Konya’daki Gölyazılıların bir araya gelerek kurduğu bir kurumdur. Bu kurum tüm Xalikanlıları kapsamaktadır. Kasabamızda ve Sağlık Köyünde şube açmak veya benzer bir dernek kurmak süreçte olabilecek bir çalışmadır.

– Bugüne kadar yaptığınız çalışmalarınızı bize anlatırmısınız?

– Göl-Sağ Türkiye kurulduktan sonra dernek binası kiralayıp, döşedi.

– Konya’daki insanlarımız ziyaret edildi; ulaşabildiğimiz Gölyazılıların hep-

si dernekleşmenin çok iyi olduğunu, maddi-manevi destek olabileceklerini söyleyerek üye oldular ve çeşitli destekler sundular. Şu anda üye sayımız 135’tir.

– Gölyazı’da gerçekleşen Kültür Festivaline maddi-manevi şu katkılar sunuldu:

a- Konya’daki Gölyazılıların iki otobüs ve sekiz otomobille festivale katılımı sağlandı.

b- Festivalde sorunlarımızı dile getiren bir konuşma yapıldı.

c- Konya’daki Hospital Hastahane-sinin ambulansı ile 3 doktor kasabamıza getirildi.

- Hastahanelerle anlaşma sağlandı, anlaştığımız hastahanelerde tedavisini yapan Gölyazılılar, Sağlık köylüleri kimliklerini gösterdiklerinde ödeyecekleri

miktarın yüzde yirmisini indirimli ödeyebileceklerdir, ayrıca yılda 2 hastamızda tüm tedavileri ücretsiz yapılacaktır.

– Bu kontenjanımızın birini kullandık; muhtaç bir Gölyazılı'nın kızının ameliyatı için 750 milyon istenmiş bize müracaat etti, 50 milyona ilaçları dahil ameliyatını gerçekleştirdik; buna benzer çalışmalarımız devam edecek.

– Derneğimizin üyeleriyle geniş katılımlı bir toplantı gerçekleştirdik. Bu toplantıya 80 kişi civarında katılım oldu, çeşitli konular tartışıldıktan sonra 5 ayrı komisyon kuruldu: Bu komisyonlar değişik konularda çalışmalarını sürdürüyorlar.

– Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Konya'daki arıtma tesisinin açılışında sizlerinde gördüğü gibi pankartlar asarak sorunlarımızı dile getirdik (pankart resmi www.gölyazıbirliği.com da), basın bildirisi hazırlayarak oradaki basına, katılımcılara dağıttık .Belediye başkanımızla birlikte ikimiz bu bildiriye başbakana, bakanlara ve gelen mülki amirlere verdik. Anlatılanlara göre bu konu TRT1 kanalında yayınlanırken yöneticilerimizden Bulduk Danışman'ın afiş astığı an görüntülenmiştir. Konya'da yayınlan Yeni Meram Gazetesinin basın açıklamamızı yayınlaması olumlu bir etki yaratmıştır.

– Başbakana verdiğimiz bildiriye iki ayrı cevap geldi, konunun ilgili birimlerde araştırıldığını bildirdiler, bu cevaplar www.xelkedondurma.com sitesinde yayınlandı.

– Belediyemizle işbirliği içinde, Ramazan ayında yoksul, ihtiyaç sahibi insanlarımıza gıda yardımı kampan-

yası gerçekleştirildi. Kasabada, Sağlık Köyünde ve Konya'da yaşayan 130 aileye gıda yardımı yapıldı.

– Öğrencilerimize burs kampanyası başlatıldı, başvuranların bir bölümüne burs veriliyor; bir bölümünde değerlendiriliyor.

– 19/02/2005 tarihinde Konya'da kültürel bir gece hazırladık programda sanatçı Bilal Ercan, Xalikanlı Ahmet, Tuba Karataş ve Beşkavaklı Erol Ağıs olacaklar. Folklor ekibi ve şiir dinletisi de olacak.

– Gölyazılıların ve Sağlık Köylülerinin yer alacağı telefon rehberi basımı için kampanya başlattık, kampanya devam etmektedir. Bu konuda herkesin yardımcı olmasını diliyorum.

Geleceğe yönelik projeleriniz nelerdir, bunlardanda bahs edebilmisiniz?

- Örgütlenmeyi sağlamak.

- Sosyal ve Kültürel etkinlikler yapmak

- Çevremizin korunması ile ilgili etkinlikler, iktisadi etkinlikler

- Halkla, Kurumlarla ve benzer çalışmalar gündemimizdedir.

- Tuz Gölü işletmesinin Gölyazılılara hibe edilmesi veya en azından çalışanların venakliyenin kasabamızdan temin edilmesi ve yapılan üretimden kasabamıza bir yüzdelik verilmesini sağlamak için çaba harcanması.

- Alkim A.Ş'nin işlettiği gölün doğallığını bozduğu, kanaldan ve sondaj suyuyla tapraklarımıza zarar verdiği, bütün canlıların sağlığını tehdit ettiği gerekçesiyle maddi ve manevi dava açacağız.

- Ayrıca kanala kanalizasyon ve atık sularını akıtan yerleşim birimlerine de aynı davayı açacağız; eğer bizde Bergamalılar gibi hakkımızı ararsak belkide kaderimiz değişir.

- Baharda yeşillendirme-ağaçlan-dırma kampanyası başlatacağız.

- İş arayan, gerçekten çalışmak isteyen insanlarımıza iş bulma konusunda Türkiye'deki Xelikanlı işverenlerin bir kontenjan ayırması ve çevremizdeki tanıdığımız işverenlerin yanına yerleştirmek suretiyle yardımcı olmayı amaçlıyoruz, çalışmak isteyenlerin bize müracat etmeleri gerekmektedir.

Gölsağ Konya olarak daha önce çalışma programımızı açıklamıştık.

- Yakın dönemde Tüm Gölyazı ve Sağlık Köylülerini kapsayan Telefon Rehberini gerçekleştirmek. Gölyazı'da sağlık taramasını gerçekleştirmek bu yılki hedeflerimizden birkaçıdır.

- *Konyadaki değişik kitle örgütleriyle ve varsa başka Kürt yerleşim birimlerinin dernekleriyle ilişkileriniz var mı? İlişkilerinizin boyutu nedir? Bu Kürt köy ve beldelerinin dernekleri ile ortak projeleriniz olabilir mi, Birlikte neler yapabilirsiniz?*

Yusuf Polat, Hüseyin Kerpiç ve Bîlal Dilovan

– Konya'daki birçok kurumla diyalogumuzu iyi, birçok konuda fikir alışverişinde bulunuyoruz. Çeşitli konularda diyalog içindeyiz. Cihanbeyli, Kulu, Yunak ve bu ilçelere bağlı yerleşim yerlerinden bir kesimin dernekleri var diyalogumuz iyi. Bu kurumlarla zaman zaman çeşitli projeler üzerinde çalışıyoruz; Gölyazı ve Sağlık köyüne yapacağımız sağlık taramasında ortaklağa yapmayı tasarlıyoruz.

– *Konya'da veya Gölyazı'da Kültür, dil ve folklör çalışmaları konusunda neler yapılabilir?*

– Derneğimiz daha çok yeni; süreç içerisinde derneğimizin gelişmesiyle birlikte kültürel çalışmalar da hedeflerimiz arasındadır; yeni olmamızdan dolayı ne yazık ki bugüne kadar bu konuda böyle bir çalışmamız olmadı.

– *Birnebûn dergisine nasıl bakıyorsunuz, özelde Gölyazı ve Konya genelinde de Orta Anadolu Kürtlerine yönelik mesajınız var mı?*

– Birnebun dergisinin üstlendiği misyon çok önemli, Orta Anadolu Kürtlerine yönelik olarak yayınlanan en önemli yayınlardan biri olarak görüyoruz. Tüm Orta Anadolu Kürtleri'nin Birnebûn'a, sahip çıkması ve kurumu olanların kurumlarını sahiplenmesi bugüne kadar kurumsallaşmamış olanların da bir an önce kurumsallaşarak her anlamda haklarını aramalarını; demokrasi konusunda katkı sunmalarını dilerim. Birnebûn dergisinin Orta Anadolu'daki insanlarımıza ulaşmasının sağlanması ve insanlarımızın da ona ulaşmaları için çaba harcamaları gerektiğini düşünüyorum.

– *Açıklamalarınızdan dolayı teşekkür ediyoruz.*

– Birnebûn gibi kaliteli bir dergi çıkardığınız, derneğimizi ve sorunlarımızı kamuoyuna ulaştırdığınız için biz size teşekkür ederiz.

kimlik

*kimlik tarihin halk türküsüdür
her halka serpelenen ayrı bir ıtır
uzun havam yanık kokar çığırır*

adı kimliğidir insanın yetmez
soyadı adaletle dağıtılan bir miras yetmez
yetmezlik benzerliğin derinliğinden

düşle, dünya baştan başa ot
aynı türden olsaydı bütün ağaçlar
-ki gölgeleri bile serinlikte farklıdır-
kavağı düşün karadeniz baştan başa
dalları aynı sayıda yaprağı aynı
yalnızca kargalar tüner

kaç atası var insanın, evrim yolunda kalan
turkana gölünde boğulurken atamızın biri
iyi ki başka atalar belirdi sislerin içinden
iyi ki torunları da bir ağacın bir kaç ağacın
dalları kadar yaprakları kadar çoktu

her şey bir kalınlıktan incelme serüveni
ağaç topraktan inceldi dal gövdeden
çiçek daldan nahif meyve çiçekten süzgün

incelik ondan, kalınlığın 'marifeti'
incelik ondan , 'iltifata tabidir'

dünyayı düşününce
ince bir ayrıntı bütün bunlar
söz açıklar: 'gerçek ayrıntıda gizli'
ayır ayrıntıyı, teninden soyulur gerçek
ne sığağı kalır, ne soğuşu, ne gizi
ben ayrılısam yoksulluğu giyinirdin demek
nergis de çiçek ama nergis açelya değil

nergis de çiçek ama benim adım nergis değil
siz verin ilk adımı, son adımı gülen gözle
eğik dal, üzgün çiçek, ham meyvemi
insanlığın gövdesine vereyim

anadolu, üç denizin ortasında tümölüs
altında kopmuş diller, körlenmiş költürölümüz
keşke biz'i alacaklı o eski halkların
şarkısı çınlasa, maltızı koksaydı akşamüstü
kokmaz mı, yediğın aşure kimin
'sarp kapı'ya duvar ör bulutlara dek
çıkır gider erivana "sarı gelin"
gümruk pasaport sormaz

okunmaz mı sanırsın '*nevala çori*'nin*
med kağıda harran kalem yazdığı
göklere buhar olup uçtu mu iyonya
sordun mu müslümanın peynirinde
haçlı işaret niye

düş sınıra gelseydi ben gererdim tellerini
varsın geçeydi güneyli kül dağlardan
kömür ağaçtan sınır,gökyüzünü güldüren
düşüm sınırlanınca, düşüncem
siz de dünyayı taş pasta gibi bölün
yiyin ve gökyüzünü mavisinden öldürün

diller yüksek uçan kuşlar gibi uçuşsun
yeraltında uykusuz derin sularca
yeryüzüne serin sabah akışsın
söksün sınırları memleketsiz rüzgârlar

**nevala çori*: Urfa ile Samsat arasında bulunan site.

kimlik bir nehrin koludur, 'kol kırılır' ayrılmaz
gör artık, aynı suyuz, su sudan ayrılmaz
bir gövdeden ayrılan iki kolsak da
hemen bir dal sonra, yaprak çiçek buluşmuşuz
ne güzel bir güzellik olmuşuz
yeniden halkolmuşuz

biz bu coğrafyanın en yaşlı çocuğuyuz
uçurtmayı sancağa yeğledik çocuktuk
dostluğun kucasına yeğledik sancağı

anadolu 'kardeşlik'tir ortak dilimizde bizim
adını değiştirmek elimizde değil bizim
bütün halklar sığar kucasına, bize yer kalır
dayanamaz biz üstüneyken gurbet olmaya
incinir yüzünü çizersek
biri silinse, solar bin rengi
yaşlanmaz bir dilber ki, acır saçı kesilse

sizin yüz yıl önce geçtiğiniz köprüden
ne güzel önünüze ışıktan yollar çıktı
tut elimden kardeşim geçeyim soyadımı
köyden kente geçeyim, ülkeden dünyamıza
her şeyden soyunayım sarık, çarık ne varsa
kralsız soytarısız çıplaklar cennetinden
bir kez daha düşmeden çıkıvereyim
en sonuncu basamak; aşkların evrenine

at silahı ve topla bir dünya aşığını
ağsın yüreğimden sarı kırmızı yeşil
dört renkte sen akıt dizilsinler yan yana
bayrak edelim fırtınalar sonrası dingin dünyamıza
gökkuşağını

*aşk düşürür kimliği kütüğümde, düşürürse
adını kurşun deliğinden düşüren
söyle, şimdi kimsin sen*

kim *kimi*

sevmekten korktuk, olduğumuz nasılsa öyle
tek renge indirdik gökkuşağını
güle, kızıl gül, sarı güle
renksizve 'ayrık' dedik

sökse miydik kökümüzü bu toprağın karnından
yolsa miydik anamızın dilimize ektiğini
dökse miydik harran'dan harabeleri akdeniz'e
iz bırakmasın diye
ya nemrut'u nasıl taşırız karanlığa
güneşin doğuşundan

ayak izleri çiğnense, parmak izi diş kırar
havada döner hâlâ, durmuş kalplerin sesi
ezip gürz ile tunç havanda dilimizi
yüzümüzü unutsa miydik

anımsa malazgirt'te kanım kanına aktı
anımsa cesedimden barikatta siper aldığını
hedef uzak bir kardeş; anzak'tı
şimdi hedef yakın, hedef kardeşlik şimdi

anımsa çadır kurduğunda yayladaki yıkıntı
kerpiç evimdi

*biz gökkuşağının
bu toprağa izdüşümü
biz 'yerkuşağı' renkleri kök boyası*

biz en gerçek kardeş iziyiz anadolu'nun

biznikâhsız ademin çocukları kardeşiz
-sıkıntı olmasa bu sözü söylemezdik-
suyun, bu toprağın çocukları kardeşiz
bataklık atamız mı bizim, çamur mu atamız
insan insan olsa kardeşliğe ne hacet
insan insan olsa bir dine bir mezhebe
insan insan olsa ne hükümet ne devlet
ne hacet suya su vermek gibi
bir insan yüzüne yeni bir ten germeye

ve boşluğa gelmedi içimiz doğa gibi
doldurduk elimizle

ama biz bir insanın iki yarısı
yüreği nasıl böleriz ortasından ikiye
hangisinin koltuğunda kan revan
götürülür göğsü yok başka gövdeye

bak ne güzel tutarız '*sê gavi*'yi*
bin yıldır, ben edirne sen hakkari
hasan, cilo ile kolkola, göksu dicleyi
akdenize çağırır silifkeyle yüzmeye

erçiyenin yamacı ağrının yüce ucuyuz
torosların içinde bolu canik köroğlu
urfa viranşehirde gökova körfeziyiz
menderesten egeye, fırat - dicle akarız

bir bulut kaynarsa edirne'den
toprak hakkârî'de çatlar

*et-tırnak değiliz, diş-damak değiliz biz
kan-damar, ilik kemik gibiyiz*

Ömer Faruk Hatipoğlu

(Şairin yakında kitaplaşacak olan şiir dosyası *ateşi utandıran yangın'dan*)

**sê gavi*: üç ayak oyunu

Lawikmar

Çi hebûye, çi tunebûye!

Li wexteke nenas, li warekê Kurdan gundek hebûye, li wî gundê jin û merek hebûye, kurikên(zarokên) wana tunebûne, wana pir xwestine ku ma bibin xwedîyê zarokan. Rokê, jina bê zarok li ber Xwedê digere û dibê; "Xwedêyê min! Tu mezin î, tu dizanî em bê zarok in, lawikekî bide me, ma hingê marekî be!".

Roj heltê roj diçe ava, şev tên şev diçin, roj û şev didin pê hev, rokê jin bar dibe, jin û merê wê pir xenê(şa) dibin. Ew bi kefxweşî, bi dîlşahiye li benda dergûşa xwe dibin. Ro, hefte, meh, demsal derbas dibin û dergûşa wan tîye rû dine. Lê çi meskin! Dergûşa wan marek e! Tirs, xof li wan peyda dibe. Ew dibê; "Me ji Xwedê lawikek xwestibû, me go ma hingê marek be, bi emirê Xwedê dergûşa me wek marekî hate rû dinê, Xwedê lawikek da me, lê ew marek e".

Zeman pir dihere, hendik dihere, lawikê wan wek marekî mezin dibe, li gund her kes bi wî ra dibê lawikmar, îdî navê wî "Lawikmar" e. hemsalên wî gîşk dizewicin, Lawikmar jî dixwaze bizewice, bi dîya xwe re dibê; "Here ji min re keçika mala axê bixwaze". Dîya wî mat dibe! Bi wî ra dibê; "Lawê min te xwe şaş kiriye! Çend kesên axa, beg

keçika axa xwestin, axa keçika xwe neda, ew ê çing rabe keçika xwe bide marekî ". Lawikmar dibê "tu dîsa jî here bixwaze".

Dîya Lawikmar ji bo ku keçika axa bixwaze ji bo xwazginîye dihere mala axa, li ber qonaxa axa datweste. Li ber qonaxa axa du kevir hene; yek ji bo xwazginî ye, yek jî ji bo parsê ye. Dîya Lawikmar li ser kevirê xwazginîyê rûdine. Axa bi berdevkên xwe re dibê; "Rabin, jinek bi şaşî li ser kevirê xwazginîye rûniştîye, weng xuya dike ku ew parsê dike, hinek nan, bulxur bidinê ma here".

Dîya Lawikmar vedigere mal. Lawikmar jê dipirse, dîya wî dibê "ez li ser kevirê xwazginîyê rûniştim lê wana ez mîna parsekekê dîtîm û bindirîyek (çengek) bulxur û tixek nan dane min". Lawikmar dibê; "So(sibe) dîsa here bixwaze". Dîya wî dîsa dihere li ser kevirê xwazginîyê rûdine lê dîsa mîna parsekekê bi çengek bulxur û bi tixek nan vedigere malê. Lawikmar cara sisîya li sibe dîsa dîya xwe dişîne mala axa. Dîya Lawikmar dîsa dihere mala axa û li ser kevirê xwazginîyê rûdine. Axa dîsa dibê ku ew jina ye û ew jin li ser kevirê xwazginîye rûniştîye. Vê carê axa bi xwe dihere ba jinê û bi wê re dibê; "Xaltî ez dibînim ku halê te xizan

e, tu çima li ser kevirê xwazginîye rûniştî, kevirê parsê ne va ye". Jin dibê "qusûra min mes meke, ez ne ji bo parsê, ji bo xwazginîyê hatim, lewma ez li ser kevirê xwazginîyê rûniştîme, lawikekî min heye lê ew marek e, wî kirîye serê xwe dibê "herin keçika mala axa ji min ra bixwazin", min go axa keçika xwe nade marekî, lê ew fam nake". Axa dibê "keçikekê çel xwazgîn dixwaze, heqê te ye ku tu ji bixwazî". Paşê axa dibê "lê sê şertên min hene, eger lawikê te van şertên min bîne şûnê ez ê keçika xwe bidim wî". Axa şertên xwe weha dibê;

1) "Çîyakî bilind li hêla mala min heye, ji ber vî çîyayî oda min royê nabîne. Divê lawê te vî çîyayî ji vir rake"

2) "Xanîyekî min heye, tiji ce, genim û çewder e, ew gîşk li hev qelivîne, lawê te vana ji nav hev vede"

3) "Di ber qonaxa min ra av derbas nabe, lawê te çemekî çêbike û di wî çemî da qaz, ordeng(werdek)ê xwe ajne bikine"

Axa di dilê xwe da dibê "van şertên min însanan şa nekir bîne şûnê, marek qet şa nake bîne şûnê, ji ber wê jî ti keçike min narin marekî".

Dîya Lawikmar vedigere malê û şertên axa ji wî ra dibê. Bi Lawikmar ra dibê "min bi te ra gotibû axa ti keçikê xwe nade te, ji ber ku ma nede te wî van şertên zor ji te xwestin", Lawikmar dibê "tu meraq meke dayê, here rehet rakeve, em ê sibe hevdu bibînin".

Seda (sibe) dibe, axa ji xew radibe, çavên wî ji şewqa royê bi zor ji hev

dibine, çavên wî alû dibin, ew di pencerê ra mes dike, şaş û mat dime, çîyaye bilind ê ku li hêla qonaxa wî ji wir rabûye hatîye hêla din, derdikeve dihere ber malê, dibîne ku di ber qonaxa wî ra çemek derbas dibe û qaz û ordeng di wî çemî da xwe ajne dikine, dimeşe xanîyê ku ce, genim, çewder tê da li hev qelivî, dibîne ku ce, genim, çewder ji hev hatine vedanê û her yek li hi hêlekê ye. Axa dibê "min go marek şa nake, nikare van şertên min bîne şûnê, lê şertên min gîşk hatine şûnê, îdî ez nikarim ji soza xwe vegerim", axa dihere ba keçika xwe û bi wê ra dibê "di axatîyê da ji soza xwe vegerîn nabe, ez ê te bidim wî".

Keçika axa bê çare, bê dil, bi tirs, bi qîrîn, bi nalîn çend ro şunda dibe bûk. Şev dibe, bûk li benda zava ye, deri ji hev dibe, di navbera deri ra mar dixûşe, dikeve oda bûkê, ji tirs û xofan dev û lêvên bûkê gîşk direvin, dipertilin. Mar dixûşe dihere quncikê odê û li wir radiweste, bûk bi tirs, bi xof li wî mes dike. Lê çi meske! Qalikê mêr diqelişe, ji nav wî qalikî xortekî bejinzirav, bejinbilind derdikeve, wek ro ew dibiriqe bi şewqa rindîya wî, ode ronî dibe. Bûkê heta niha qet ti xortê veng nedîtîye. Ew xortê bejinzirav, bejinbilind bi rindîya xwe berve bûkê tê û destên xwe li ser rûyên wê digêrîne dev û lêvên wê yên ku revî, peritî bi destên zava xweş dibin. Lawikmar bi bûkê ra dibê "ez bi diskî me, her kes min mîna marekî dizane, dê û bavê min jî min bi vî awayî nasnakî, qalikê min tim heye, tu qet behsa min ji ti kesî

ra meke, eger tu qala min ji kesî ra bikî ez ê com(wenda) bibim, ku ez wenda bûm tu min îdî nabînî, wexta ku ez wenda bûm, şiveke xwe ye hesinî di dest xwe ke, çarxekê di lingên xwe ke û gund bi gund li min bigere, li kîjan gundî şiva te ye hesinî xwar bû û pozê çarxa di lingên te da qul bû bizane ez li wî gundî me” .

Li ser van gotinên Lawikmar bûk qet ji ti kesî ra qala wî nake, bûk her ro, her dem di kêfxweşîyeke mezin da ye, ji ruyên wê ken, ji dilê wê dilşayî kêma nabe. Bûkek çawa li ba marekî ewqas rehet dibe ti kes fam nake!

Rokê li gund dîlanek, dawetek heye, Lawikmar bi xanima xwe ra dibê “ez jî hîro herime vê dawetê, ez jî têkevime nav wê dîlane lê tu qet ji ti kesî ra qala min meke, tu qet mebeje ew mêrê min e, tu dizanî wexta ku te wer go ez ê wenda bibim” .

Gundî gîşk li wê dawetê ne, gîşk li wir dîlanê dikine, gundî gîşk di coşîyeke mezin da ne. Xortek berve dîlanê tê, hespê wî spî, kincên wî spî ne, bejina wî bilind e, her kes radibe sêra wî, li wî mes dikan, keçikên gund gîşk ji keçika axa loma dikan, dibên “tu keçika axayî, te xortekî veng nekir, te çû marê pîrê ji xwe ra kire mer”. Keçika axa qet esa xwe (dengê xwe) nake, devê xwe ji hev nake”. Ji ber ku dîlan sê ro diajoye, Lawikmar cara duduya dîsa bi hespê xwe yê spî, bi kincên xwe yên spî tîye dîlanê, dîsa her kes radibe sêra wî, li wî mes dikan, dîsa keçikên gund loma ji keçika axa dikan, keçika axa dîsa qet esa xwe nake, devê xwe ji hev nake.

Cara sisîya Lawikmar dîsa tîye dîlanê, çavê her kesî dîsa li wî ye û dîsa her kes ji keçika axa loma dike, dibên “te xortekî weha nekir, pê ra nezewicîyî, tu bi marekî ra zewicîyî” îdî keçika axa xwe nagire û dibê “we çî devê xwe kirîye kezeba min, hûn çî loma ji min dikan! Ew xortê ku hûn qalê dikan mêrê min e, ew xwe dike tonî marekî, bi rastî ew va xorta ye”. Mêrê keçika axa Lawikmar, li wê dere wenda dibe!

Keçika axa rûdine digirî, dibê “wî ez çend caran teme kirim, go qet qala min ji ti kesî ra meke, min çima qala wî kir!” .

Gotina Lawikmar tê bîra wê, ew dihere mala bavanên(dê û bavê) xwe bi bavê xwe yê axa ra dibê “şiveke hesinî bi çarxekê va ji min ra bîne, ez ê gund bi gund li wî bigerim”. Ew şiva hesinî dike dest xwe, çarxa xwe dike lingên xwe û gund bi gund mîna parsekekê li wî digere, lê qet raste wî nayê, lê ew aciz nabe, ji gundekî dihere gundekî din, bi vî awayî heft sal derbas dibin.

Rokê dîsa berê wê berve gundekî ye û rêwîtiya wê berdewam dike, dema ku ew nêzikê gund dibe şiva wê ya hesinî xwar dibe û çarxa di lingê wê da jî pozê xwe qul dibe. Ew lêva xwe gez dike û ew xenê dibe, dilê wê şa dibe, ew dibê “mêrê min li vî gundî ye”. Ew dikeve nav gund, ew tî ye, devê wê miçiqî ye, dihere ser kanîyekê, li wir hemsaleke wê çatiyên xwe ji kanîye tiji av dike, bi wê ra dibê “xêra xwe bi kûpe xwe avekê bide min, ez ji tîna şewitîm”. Hemsala wê dibê “na ez nadim, va kûpa ji bo mêrê min e, ew

pir bedew e, di gund da bi tenê ye, heft sal in ew li vî gundî ye heta niha ti kesî bi kûpê wî av venexwar, tu jî venaxwî “. Ji ber ku mêrê wê jî bedew e û heft sal in ku wenda bûye, ew dîsa lêva xwe gez dike, di dilê xwe da dibê “ew mêrê min bi xwe ye”, ew wê jinê bi dengkirin dide û nêzikê kûp dibe, bi diskî gustîlka tilîya xwe diavê hundirê kûp.

Jina ku kûpê xwe ji kanîye tiji av kirî vedigere mal. Lawikmar, her roj li sibe dema ku ji xewê radibe, berî her tiştî tasek av vedixwe, kûpê wî yê avê tim li ber balgîya wî ye, dîsa sibekê ji xewê radibe û ji bo ku aveke xwe vexwe, ew ji kûp avê berdide tasa xwe û gustîlk ji kûp bi avê ra dikeve tasê, ew gustîlkê ji nav avê derdixe, dike dest xwe û gustîlkê nasdike, ew gustîlka xanima xwe ya bere ye, ew şaş û mat dime, porê wî dike qirçe-qirç, bi hêrs bane bermalîya xwe dike, dibê “te duh kûpê min da dest kesî?”, bermalî dibê “jineke mîna parsek li min peyda bû, goti ez tî me, xwest bi kûpê te avekê vexwe, lê min neda wê, wê ez pir bi dengkirin dam”. Lawikmar zanî ku jina wî ye bere hatiye vî gundî, ew bi coşî, bi heyecan radibe li gund li wê digere û wê dibîne. Ew bi ser hev da digîrin, şa dibin, Lawikmar pê ra dibê “ez heft sal in li vî gundî me, ez rastê pîrekê hatim, li ba pîrê dijîm, bi keçika pîrê ra zewicîm, pîr ji min ra bû xwesî, ew pîreke merxur e (meriya dixwe), ez ê te wek jineke xulam bibim mala me, ez bi wan ra bêjim va jina ê ji me ra xulamtiyê bike, xizmet bide me”.

Ew tîn mal, jina Lawikmar a berê wek xizmetkarekê te ye nasandin, lê pîra merxur pir zehmet bi wê dike. Rokê heft beroşan tîne, dibê van beroşan ji min ra bi hestirkên çavên xwe tiji av bike, xulam ewqas li ber xwe dide, lê tenê beroşek jî tiji nabe, ew bê çare bi girî derdê xwe dike ber Lawikmar, halê xwe ji wî ra tîne ziman, Lawikmar lingê xwe li erdê dixê û av ji erdê derdikeve heft beroş jî tiji dibin. Pîra merxur dibîne ku her heft beroş jî tiji bûne, ew metal dime, şaş dime. Vê carê pîra merxur heft balîya tîne ji xulamê ra û dibê “van balîyan ji min ra bi pirtikên çûçikên ewr tiji bike”, xulam dîsa bêçare alîkarîyê ji Lawikmar dixwaze, Lawikmar bi zimanê çûçikan bang dike û çûçikên ewr kom bi kom dikevin rêze û tîn ber xulamê, pirtikên xwe didin xulamê, xulam jî bi van pirtikan her heft balîya jî tiji dike. Pîra merxur dema ku dibîne heft balî jî tiji bûne ew ji Lawikmar şuphe heytene. Lawikmar bi xulamê xanima xwe ya berê ra dibê “pîra merxur bi me hesîya, ew dizane dilê min berve te ye, ew a me her duya jî bixwe, em ê sibe ji vir herin, birevin”. Sibe dibe, Lawikmar dest, ling û devê xanima xwe ya ji pîra merxur girê dide, teştêkê tiji av dike û du ordenga dike nav ava di teştê da, ordeng xwe li ave dixin di teştê da. Lawikmar bi xulama malê yanî jina xwe ya sifteh va destê xwe dîkin destê hev, berê xwe didin gundê ku heft sala berê terk kirin û dest bi rêwîtiya xwe dîkin. Pîra merxur biryar dide ku xulam û Lawikmar bixwe, pîra merxur ji bo ku bixwe

dihere oda xulamê, lê nabîne, dihere ber deriyê oda Lawikmar, dibihîze ku dengê avê têye, ji ber wê jî keçika xwe bi Lawikmar va seriyên xwe dişune, ew naxwaza rehetîya wan birevîne, ew li ber deri dipê ku ma serşuştina wan xelas bibe û paşe Lawikmar bixwe, heta nîvro dipê lê tim dengê ave têye, ew dibê “va çi serşuştina veng e!”, îdî napê dikeve odê. Lê çi meske! Di odê da di teştekê da du ordeng xwe li avê dixine û keçika wê jî dest, ling, dev hatine girêdane. Pîra merxur dizane ku xulam û Lawikmar revîyane, bi hêrsekê dikeve pê wan, li dûrê du qeratîya dibîne, dibê “paşîya wan hat, ez ê wan her duya jî bixwim”. Lê dema ku ew nêzike wan dibe ti kesî nabîne, li wir du mar hene yek spî ye, yek reş e. Pîra merxur bêçare vedigere mal. Rewşê ji keçika xwe ra qal dike, dibê “min her du jî dîtî, lê ez nêzikê bûm ew her du jî wenda bûn, du mar li wir hebûn yek spî, yek jî reş bû”, keçika wê dibê “marê spî Lawikmar e, marê reş xulam e, te çima nexwar?”. Pîra merxur dîsa dikeve pê wan, ew dîsa du qeratîya dibîne, lê dema ku ew nêzika wan dibe dîsa ti kes tune ye, kanîyek heye û bi ser kanîyê va tasek heye. Ew dîsa bêçare vedigere mal, rewşê ji keçika xwe ra dibêje, keçika xwe dibê “kani Lawikmar e, tas jî xulam e, te çima nexwar?”. Pîra merxur dîsa dikeve pê wan, dibê vê carê min çi dît ez ê bixwim, ew du qeratîya dîsa dibîne û dema ku ew nêzika wan qeratîyan dibe, her du qeratî jî dibin du kevok û difirin. Pîra merxur dizane ku ew bûne du kevok,

lê îdî şa nake, nikare wana bixwe, ew bûne kevok û baskên xwe li hev dixin difirin û diçin. Pîra merxur, bê teqat dime, bêçare vedigere mal, saxîya xwe ji wan dike, dest ji wan ber dide.

Her du kevok; Lawikmar û jina wî, baskên xwe li hevdu dixin, berê xwe didin gundê ku heft sal in terk kirine, gund, bajar, çîya gîşk li paş wan dimen û ew tîn gundê xwe, li ber mala xwe datewistin. Ew ji tone(qilixê) kevokan derdikevin. Lawikmar îdî ne lawikê ku di nav qalikê mar da ye, ew lawikekê bejnzirav, bejinbilind e, keçika axa jî bi wî serbilind e. Dê û bavê Lawikmar ji xeman, ji wendabûna Lawikmar û bûka xwe bêhal, bêteqat mane, çavên wana kor bûne. Lawikmar destê xwe bi ser çavên wana digêrîne û çavên wana ronîya dinê, şewqa bejna Lawikmar û bûka xwe dibînin.

Axayê gund; bavê jina Lawikmar gotiye “wexta ku keçika min hate gund kê xeber da min, ez ê nîvîyê malê bazirganîya xwe bidimê”. Dê û bavê Lawikmar gotiye “heta ku Lawikmar venegere mal, em ocaxê xwe vênexin”.

Jineke xizan li gund heye, ew dibîne ku paca(dûkêşa) mala Lawikmar dû dike, dimeşe xeberê dide axayê gund. Axa nîvîyê malê bazirganîya xwe dide jina xizan. Axa li gund heft ro, heft şevan daweteke mezin çêdike, li gund çend gundî hene gîşka dawet dike, her kes li wir dîlanê dike.

Derd, xem, gîşk xelas dibin û şûna xwe didin dîlşayî û kêfxweşîyê.

Li vir qedîya çerûka min sinîyek mit û mast li cumata min.

“Kendisine her Kürdüm diyen, bu toprağın ekmeğini yiyen, suyunu içen her namuslu insanın sesini duyurması gerekir”

Kürtlerin büyük bir çoğunluğu bu seçimlerde bu sözleri sanki şiar edinmişlerdi. 1992 seçimlerinde bir zafer havası hakimdi, halk secim lokallerinde sabahlara kadar dans ederek eğlendi. Kürtler makus talihlerini bu kez yendiklerine inanmış, gerçeğin o anına gelindiğine inanmıştı. Ama bu seçimlerde, büyük bir çoğunluk hedefe ulaşmanın daha yol alacağı bilincindeydiler ve ona göre de hareket ettiler. Oy kullanmayı bir görev, Kürt olmanın sanki bir şartı olarak gördüler. Bağdat'taki iktidar masasında yerlerini alacaklardı bu sefer. Öyle ki, Bağdat Parlamento seçimine katılım oranı %95 iken, Kürdistan Parlamentosu'na katılım bu rakamın altında oldu. Bu sadece dünyaya verilen bir mesaj değil, bence Kürt liderlerinin de “artık tek olmanın zamanı” geldi gibisinden bir ‘ihtar’ olarak da algılanmalıdır.

Felaket tellaları bir kez daha yanıldılar. Kürdistan halkını küçümseyenlerin ve kanlı bir pazar gününü bekleyenlerin hevesleri kursaklarında kaldı. Öyle ki bu seçimler Orta Doğu'daki diğer devletlerin de inşallah başına gelir denmeye başladı.

Bu seçimle halklar aynı zamanda Beyaz Saray'a, Avrupa Birliği'ne,

Arap Birliği'ne, İran'daki mollara ve Türkiye'deki askerlere kendi kaderimizi kendimiz çizeceğiz mesajını da verdi.

İslamcı gruplar, Kürdistan'da konumlarını güçlendirdiler. Silêmani'de bazı seçim bölgelerinde İslamcı Birlik (yekgirtu) KDP den daha güçlü olduğunu gösterdi. Hatta radikal islamcılar (komayi islami) açık olarak bir çok yerde gövde gösterisi yaptı.

Kürdistan Birlik Listesi Hewler, Silêmani, Duhok, Kerkuk, Ninova (Musul), ve Salahattin (Tikrit)'de en çok oyu topladı.

Kürtlerin Ortak Listesi, 2.175.551 oyla, oyların %26 sına sahip olarak Bağdat'taki parlamentoya 75 tabure ile katılıyor. Bu günlerde Kürt İslam Grubu kazandığı 2 tabure ile birliğe katılıyor, onların aldığı oy sayısı ise 60.592.

Ali Bapîr'in başını çektiği Kürdistan İslam Grubu %4,8 ile Kürdistan Parlamentosu'nda 5 tabure alarak dikkatleri çekiyor.

Kerkuk

Barzani ve Talabani, Kerkuk'deki demografinin normalleştirilmesini öngören anayasanın 58 maddesinin uygulanmaması halinde seçimlere katılmayacaklarını belirttiler ve sonun-

Foto: Rosina Ynzenga

da isteklerini kabul ettirdiler. Bundan dolayı Bağımsız Secim Komisyonu (IECI) 100.000 (yüz bin) kimlik-siz -"avare"- Kürdün Kerkuk'de oy kullanmasına onay verdi. Kerkuk Kardeşlik Listesi'nin aldığı 311.000 oy IECI tarafından 237.000 e indirildi, buna karşın Irak Türkmen Ceph-

esinin (ITF) bütün Irak genelinde aldığı oy sayısı ise 93.480 olarak belirlendi. ITF seçimlere hile karıştırıldığını söyledi. Türkiye'de anti-demokratik bir seçim yapıldığını belirterek Türkmen Cephesine desteğini yineledi. Peki Türkiye'nin beklentileri nelerdi, neden Türkmenlerin sayısı hep Türk yetkililerce milyonlar

olarak ifade edildi. Biraz gerilere, çok değil 1990'ların ortalarına gidecek olursak: o zamanlar Türkiye Kızılayı -yani yardım örgütü- "yokluklar" ve ambargo ortamında Kürdistan'da aktif olarak çalışıyordu, kendilerini türkmen olarak kayıt yaptıran insanlara hayati önem taşıyan gıda yardımları veriliyordu. Doğal olarak insanların büyük bir çoğunluğu kendilerini Türkmen olarak gösterdiler. "Türkiye devletin iddiaları doğrudur, milyonlarca Türkmen vardır" dersek acaba fazla ironi mi yapmış oluruz? Ama öyle ki; "silme" bir Kürt şehri olan Silêmani'de dahi o belgelerde Türkmen nüfusu binleri bulmaktadır. Bu seçimlerde Türkmenlere çıkan oy sayısı(Silemani) bir elin parmaklarını geçmemektedir!

Irak bağımsız Secim Komisyonu, yaptığı seçim sonrası değerlendirilmedi: Kerkuk'de seçimlerin demokratik bir şekilde yapıldığını buna karşın Musul şehrinde çok büyük usulsüzlükler yapıldığını tespit etmiştir.

Seçim sonrası bir çok ilginç tespitler ve analizlerde bulunabiliriz, ama bir husus var ki çok açık olarak dünya kamuoyunu, en azından da Kürtleri çok meşgul edecektir sanırım, o da Kürt bağımsızlık hareketidir. Hiçbir propaganda çalışması yapmadan, -kaldığı secim gününe birkaç gün kala haberimiz oldu - seçim lokalleri önüne/ yakınına yüzlerce çadır kuruldu, insanlara: bağımsızlık mı / Irakla mı sorusu yöneltildi. Hemen hemen herkes de bu formel olmayan referanduma katıldı. ve sonuc %99 bağımsızlığa "evet" dedi.

Amerikalı ve Britanyalı uzmanların

hoşuna gitmeyen bir hareket oldu ve onu görmezlikten geldiler, çünkü onlara göre Irak'ta demokrasiye geçiş ülkenin bölünmez bütünlüğünden geçmektedir. Bu hareketi örgütleyen insanların büyük bir çoğunluğu Kürt Sivil Toplum Örgütlerinden gelmektedirler. Kendileri şubat 2004 yılında Bağdat'ta Paul Bremer ile bir toplantı yapıp, kendisine 1.7 milyon Kürdün imzaladığı bağımsızlık talebini içeren bir imza listesi vermek istediler. Ama ne Bremer ne de yakınlarından bir ilgi görebildiler. Bundan dolayı Koalisyon güçleri gafil avlandılar, denebilir. Amerikalıları bütün güçleriyle destekleyen Kürtlere Amerikalılar başka gözle bakma alışkanlığındalar.

Evet Kürt liderleri, Amerikalıları desteklercesine devamlı Irak'ın demokratik fedaratif ve pluralist bir ülke olmasından bahsediyorlar. Ama bütün varlıklarıyla da böyle düşünmüyorlar, örneğin Mesud Barzani secim ertesinde Selahattin'de yaptığı açıklamada aynen şunları söyledi: Bağımsız bir Kürdistan kurulacağına çok eminim, ve ümit ederim yaşarken de bunu görmüş olayım.

Referandum hareketini Kürdistan Hükümeti genc kuşağın bir hareketi olarak göstermek isterken, bu temsilciler de eski kuşağın "Irak'ın birliği" konusunda biraz fazla ileri gittikleri kanısındalar.

Bağdat Parlamentosu'nda muhakkı Kürtler bağımsızlık konusunu hemen dile getirmeyeceklerdir, ama şu bir gerçek ki referandum sonuçlarına

Foto: Rosina Ynzenga

da kulaklarını kapayamayacaklardır. Bilindiği gibi bu yılın sonunda yine seçim var. Referandum hareketinin bir parti olarak siyaset meydanına çıkma durumu da olabilir, ya da böyle bir olasılık büyük Kürt partileri için olumlu bir baskı mekanizması yaratabilir. Referandum hareketini yönetenler için Irak bayrağı Saddam rejiminin bir nefret sembolü.

Kürtlerin bağımsızlık rüyasına sadece Iraklı araplar değil, Türkiye, İran ve Suriye de karşı çıkıyor. Bu komşu ülkeler Kürdistan referandum hareketinden çok mu çok ürkütüler. Bazı akıllı kafalar -özellikle Türkiye’de- Irak’daki Kürt federasyonunun bağımsız bir Kürt devletinden daha az kötü, daha az tehlikeli olduğunu görmeğe başladılar bile.

SAZ ŞAİRLERİNİN KORUYUCUSUBİR KÜRT BEYİ: ALİŞAN BEY

Rohat Alakom, Ankara Kürtleri üzerine bir yazısında ⁽¹⁾, " Mehmed Kemal anılarında Alişan Bey adlı bir Kürt beyi konusunda ilginç bir öykü anlatır. Alişan Bey belki de Ankara şehir merkezine ilk yerleşen Kürtlerden birisidir ve adı Ankara Kürtlerinin tarihi yazıldığında önem kazanabilir" dedikten sonra, aynı zamandaköken olarak da Ankara yöresi Kürtlerindenolan gazeteci- yazar Mehmed Kemal'den şu aktarmayı yapar:

"Ben ilkokulu İstiklal'de okudum. Yahudi mahallesinin üstünde, Samanpa-zarı'nın altında. Alişan Bey'in eski konağı derlerdi. Alişan Bey'in gerçekten konağı mıydı, değil miydi iyi bilmiyorum. Alişan Bey bir Kürt beyi...Oldukça da zengin... Eski salnamelerde adı var mıdır, yok mudur, eskilerin bilenlerine sormalı. Şair Dertli'yi korumuş. Dertli de, tutmuş beyin bacısına aşık olmuş. Sen bir garip çingenesin, nene gerek güümüslü zurna... Yani Beyin bacısını sevmek...Duyulunca bir temiz dövmüşler. Sonra da Ankara'dan sürmüşler..."

1970'li yılların başlarında İstanbul'da tanıştığımız değerli dost ve ağabey Mehmed Kemal, Şair Dertli ve Alişan Bey'e ilişkin bu anısının

içinde yer aldığı Acılı Kuşak adlı anı kitabının 1967'de yapılan ilk basımı ⁽²⁾ ile Politika ve Ötesi adlı yazılar toplamı kitabınıimzalıyıp verme , daha sonra Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde benim Halk Hareketleri ve Çağdaş Destanlar ve Eşkியalık ve Eşkिया Türkülerikonulu çalışmalarına ilişkin tanıtım yazıları yazma duyarlılığını göstermişti. ⁽³⁾

Mehmed Kemal'in bu kısa tesbitinin arkasında anlamlı, anlamlı olduğu kadar da ilginç bir tarihsel ve toplumsal gerçeklik vardı. Onun, okuduğu ilkokul gerçekten de 19. yüzyılda yaşamış KürtAlişan Bey'in bir zamanlar sazlı-sözlü muhabbetlere ve meşklere sahne olan konağıydı. Dahası, oradan yalnız halk şiirinin en büyük isimlerinden Dertli değil, Erzurumlu Emrah gibi isimler de gelip geçmişti.

Gerçekten de aşıklık geleneğinde bu tür karuyuculuk ilişkileri her dönem yaşanagelmekteydi. 19. Yüzyılın ünlü Avşar ozanı Dadaloğlu nasıl Kozanoğulları'ndan himaye gördüyse, ünlü Kürt dengbeji Abdale Zeyni-ke de Muş- Eleşkirtli Sürmeli Mehmet Paşa'nın koruması altındadır. ⁽⁴⁾

Sazsairi Dertli'nin , Ankaralı Kürt Beyi Alişan Bey'le ilişkilerini ilk bilince çıkaran aynı dönemlerde yaşayan Ankaralı şair Sadullah İzzet Efendi' dir. ⁽⁵⁾ Bu konuda ilk esaslı incelemeyi yapan ise, yazar ve Çankırı eski milletvekili Ahmet Talat Onay' dır. ⁽⁶⁾ Da-

ha sonra Prof. M. Fuad Köprülü, bu konudaki bilgileri daha da geliştirerek sergiler. Sonraki çalışmalar daha çok bunların tekrarı niteliğindedir.

Aşık Dertli'nin Kısa Hayat Hikayesi

Asıl amacımız, Dertli'nin ve Emrah'ın

Alişan Bey'le ilişkilerini sergilemek olduğu için , Dertli'nin kısa özgeçmişini başta Fuad Köprülü ve Cahit Öztelli olmak üzere bu konuda monografi yazarlardan özetleyerek aktarmak istiyoruz.

19.Yüzyılın büyük halk şairlerinden Dertli'nin asıl adı İbrahim'dir. 1772 yılında Bolu'nun Gerede kazasına bağlı yeni adı Reşadiye olan Çağa bucağının Şahnalar köyünde doğar. Ali Ağa adında bir çiftçinin oğludur. Anası ayne köyden Ayşe Kadındır.

Şirin bir köy olan Şahnalar'da İbrahim, çocukluğunu sığır otlatmakla geçirir. Babası ölünce bucak ayanı olan Hendekçioğlu Halil Ağa, küçük İbrahim'in tarlalarını zorla elinden alır. Artık köyünde barınamayanküçük İbrahim, Deveciler köyünde eski bir baba dostunun yanına sığınır ve onun hizmetinde bir süre çalışır. Burada uğradığı bir hakarete üzülen ayrılır. Baba diyarını bırakarak genç yaşta kısmetini aramak üzere İstanbul'a gider. İstanbul'da elinden tutacak kemsesi olmadığı için iş bulamaz ve geri döner. Kasaba kasaba gezmeye ve hayatını ne yolda kazanacağını bilmeden dolaşmaya başlar. Bu arada Konya'ya da uğrar ve bir kahvecinin yanında üç yıl çıraklık yapar.Daha sonra bilinmeyen nedenlerle Mısır'a gider, orada on yıl kaldıktan sonra köyüne geri döner.

Daha çocukluğunda saza, söze meraklı olan İbrahim, bu uzun yolculuğu sırasında İstanbul, Konya,

Kahire gibi dönemin ünlü şehirlerinde, aşık kahvelerinde, tekkelerde bilgisini- görgüsünü artırır ve o zaman için bir saz şairine gerekli kültürle donanır. Bu donanımdan sonra yepyeni bir dünyagörüşüyle köyüne döner. Artık oniki telli saz çalmakta ve şiirler söylemektedir.

Köyüne dönünce evlenir, iki oğlu olur. Ekecek toprağı olmadığıve gezgin hayata alıştığı için köyde daha fazla duramaz, sazını sırtlayıp yenden köyden çıkar.

Artık o, usta bir aşıktır. Son derece güzel çaldığı sazıyla geniş bir hayran topluluğı edinmeye başlar. Aşık toplantılarına katılmakta ve zengin konaklarında kabul görmektedir. Bu yüzden yollara düşen Dertli, Anadolu'yu dolaşmaya koyulmuştur. O dönem için birer sanat merkezi kabul edilen Sivas, Zile, Amasya, Çankırı, Ankara gibi yerlerde sıklıkla görülmeye başlar.

Bu aşamada Bektaşî tekkelerinde içki ve sefahata alışarak büsbütün derbeder bir yaşam sürdürmektedir. Köydeki eşi ve çocukları perişan bir durumdadır.

Dertli, çocuklarının sefaletine bir çözüm bulmak için 1826'da yeniden İstanbul'un yolunu tutar. Daha önce iki kez Bolu mutasarrıflığı yapmış olan Hüsrev Paşa'ya sığınır. Paşa'nın yardımıyla, daha önce toprağını zorla elinden alan Hendekçioğlu Halil Ağa'nın yerine Çağa ayanlığına atanır (1827). Dertli, bu işte de uzun süre kalamaz ve görevden alınır.

Artık epeyce yaşlanan şair, görev-
den alınma olayından sonra yeniden
sefil ve serseri hayata döner. Atılmanın
verdiği üzüntüyle boğazını keserek
kendini öldürmek ister. Ancak bu ey-
lemi Muharrem ayında gerçekleştiren
Dertli, olayı Kerbela katliamından
duyduğu acıya bağlar.

Bu intihar girişiminden sonra, ken-
disini eskiden tanıyan Bolu Defterdarı
Hüsnü Efendi, onu Gerede'ye yakın
Beşçam Derbendi'ne muhafız olarak
atarsa da, Dertli burada ancak birkaç
ay kalıp ayrılır. Bu iş kabına sığmayan
Dertli'yi tatmin etmemektedir. Üste-
lik o, Ankara'da saz şairlerini koruy-
an, konağını onlara açan şiir ve şair
dostu Alişan Bey' in sanını duymuş
ve ona sığınmayı tek kurtuluş olarak
görmektedir.⁽⁷⁾

Aşık Dertli – Alişan Bey İlişkileri

19. Yüzyılın ünlü saz şairi Dert-
li ile Kürt aşiret reisi Alişan Bey'in
ilişkilerini ilk bilince çıkaran, yukarda
da vurgulandığı üzere onun çağdaşı
Ankaralı şair Sadullah İzzet Efendi'
dir. Şairin, Alişan Bey'le ilişkilerini
içeren ve literatürde Dertliname olar-
ak adlandırılan Mesnevinin doğrudan
konumuzla ilgili beyitlerini birlikte
izliyoruz:

*Bin iki yüz altmış bir idi sâl
Ankara'da oldu bu surette hâl
Ankara sükkânı gani ve fakir
Gördüler ol hâli şağir ü kebir*

*Var idi şâir-i şûride- hâl
Tuti-i hoş-gû gibi şirin- makal*

*Söyler idi nazm-ı bedihi heman
Şi'rde çekmez idi emek bî- güman*

*Ağzını açtıktâ ol şîrin-kelâm
Nazm ile eyler idi arz-ı meram*

*Sözlerinin cümlesi mevzun idi
Herkes anın nazmına meftun idi*

*"Dertli" idi mahlası biçârenin
Derdini verdi dil-i avarenin*

*Bulmuş idi şi'r ile ol yadigâr
"Geredeli Dertli" diye iştihar*

*Derdi anın aşk-ı cıvânan idi
Pîr iken de aşk ile sûzan idi*

*Görse ne dem bir sanem-i hûb-rû
Olur idi aşk ile eş'âr- gû*

*Medh-i cıvânân idi hem pîşesi
Mey idi, mahbûb idi endişesi*

*Olmuş anın âşık-ı aşuftesi
Musikide de görülmüş bestesi*

*Gördüğü amma ki bülend-iştihar
Alişan denilmek ile nâm-dâr*

*Hüsn ile ol bir şeh-i hûbân idi
Mîr değil, doğrusu bir sultan idi
Biz dahi gördük ol Beyi hayli dem
Doğrusu bir mîr-i mehasin-şiyem*

*Nâzik ü nermin sühan ü dil-nüvaz,
Dertlere lutfu ile çare-saz*

Celb-i kulûb ile ol âli-makam
Oldu kapıcıbaşılıkla bekâm

Çünkü kerim idi ol mîr...şiar
Eyler idi Dertli'ye çok itibar

Her nereye gitse ol mîr-i kerim
Dertli'yi yanında eylerdi nedim

Dertli dahi ana gazel-han idi
Her sözüniün başı "Alişan !.." idi

Çektiği dem badeyi can aşkına
Derdi: "bu sagar Alişan aşkına!.."

Her ne zaman sazına verse düzen
Oldu idi Alişan' a mıdırıban

Meykedeye her ne zaman girse der:
"Verir isen badeyi Dertli'ye ver."

Parasını mîr verirdi bâdenin
Kaydı değil âlem ol üftadenin

Bâdeyi çektikçe ol pîr-i dûta
Mîr Alişan'a eyler idi dua

Bade idi, aşk idi her sohbeti
Leyl ü nehar mestlik idi âdeti

Bir gece âdetçe mest idi giran
Girdi Alişan huzuruna heman
Çok idi göçmek için çün niyyeti
Ahirete vermiş idi rihleti

Etti Alişan Bey' e vâfir dua
Dedi:"Veda etmeğe geldim sana!

Lik sen idin bana mani olan
Aşkı maşukudur ancak tutan

İşte bu mansıba getirdim seni
Sen dehi yâd eyle, unutma beni

Perçemini eyleyeyim bûs u şemm
Vakt-i vedadır ki bu demdir o dem."

Çünkü eda etti meramın o pîr
Açtı başın perçemin gösterdi mîr

Pir heman perçemi etti şemm ü bus
Ahirete rihlet için çaldı kûs

Çıktı huzurundan ederek semâ
Cümle tevâbi ile etti veda

Eyledi tevhid ile hatm-ı kelim
Dertli de dermanını buldu tamam

Buldu aralıkta bir eski hasır
Yattı anın üstüne, can verdi pîr
Vasil-ı Hak oldu, verdi canını
Dertli de buldu hele dermanını ⁽⁸⁾

Prof. M. Fuad Köprülü, bu mes-
ne-viden, çeşitli halk söylencelerin-
den ve nihayet Dertli'nin şiirlerinden
giderek Dertli- Alişan Bey ilişkilerini
şöyle özetler:

"Sazı elinde tekrar seyahatlere
başlayan ihtiyar şair, bu aralık Anka-
ra eşrafından Alişan Bey'in himaye-
sine sığındı. Bir rivayete göre Cihan-
beyli kazasının Uzunlu köyüne men-
sup olan, hatta bir zaman Diyarbekir
Voyvodalığı'nda da bulunan bu zat,

saz şairlerini ve yoksulları himaye eden oldukça münevver ve edebiyat meraklısı bir adamdı. Erzurumlu Emrah da, bu Alişan Bey' in lutuf ve himayesini görmüş, ona medhiye yazmıştı. Dertli'nin şiirlerinde ise, Alişan Bey'den bahseden, onun büyüklüğünü, lutuflarını gösteren parçalar pek çoktur. Bazı halk rivayetleri, ihtiyar şairin onun kız kardeşi Bostan Hanım' a aşık olup, hatta ona ait bazı şiirler yazdığını ve bu gibi münasebetsizliklerinden dolayı bir aralık konaktan kovulmuşsa da , sonra affedildiğini iddia eder; fakat bu hususta tarihi hiç bir delilimiz yoktur. Yalnız bir manzumesinde, galiba yaptığı delice kusurlardan dolayı, onun affını istirham etmektedir:

*Sana bu mesned-i vâlâ beyim zât-ı tecellidir
Veliy zahirde derler gerçi insan-ı hümmâyundur
Dua-gu bende-i naçizinin dergâh-ı lutfunda
Gedâya merhamet kılmak beyim beylerde kanundur
Kusurdan hâlî olmaz bir dakika âsitanında
Efendim Dertli' yi bilmez misinsen eski mecnindir.*

Şairimizin ölümü hakkındaki bilgimiz de yine bir rivayete dayanmaktadır. Bu rivayete göre, Dertli (H. 1261- M. 1845) yılında bir gece Ankara'da Alişan Bey' in konağında misafir iken, hâmisine, artek göçmek zamanının geldiğini ve kendisinin saçlarından öpmek istediğini söyleyerek, saçlarından öpmüş ve orada bulunanlarla helallaşarak, sofadaki bir hasır üzerine uzanmış ve orada can vermiştir. Evvelce bir manzumesinde:

*Mevtimde Müneccim Tepesi mansıbım olsun
Taşları cevahirdir anın toprağı zerdır*
diyen şair, galiba bu arzusu yerine getirilmek için, Alişan Bey tarafından Müneccim Tepesi civarındaki mezarlığa defnedilmiştir. Bu tepede o zamanlar Ankara'nın büyük meyhanelerinin bulunduğu rivayet ediliyor.”⁽⁹⁾

Ankaralı şair İzzet Sadullah Efendi'nin , Şair Dertli'nin meslek ve meşrebi , Alişan Bey'le ilişkileri ve ölümünü işleyen manzumdestanından ve bizzat Dertli'nin şiirlerinden yola çıkarak bu bilgileri aktaran Köprülü, ayrıca Bereketzâde İsmail Hakkı adlı bir 19. yüzyıl Osmanlı yazarının "Yâd-ı Mâzi" adlı eserindeki Dertli'nin sevgilisi Bostan Hanım'la ilişkilerini içeren şu bilgilere de yer vermektedir:

"İsmi unuttuğum bu karye, Cihanbeyli aşiretinden ve Kürd eşraf ve rüesasından Hacı Bey'la zevcesi olup Konya havalisinde meşhur şair Dertli' nin vaktiyle hüsn-ü cemalini muhrık edalarla vasf ü hikayeti mutazammın birçok gazeller söylemiş olduğu Bostan Hanım' ın ikametgâhıdır. Ahiren mülhakatı devre çıktığım esnada, mezkur karyeye geleceğini haber almaları üzerine Hacı Bey'le Bostan Hanım atlara binerek ve Bostan Hanım silahlarını takınarak tevâbiyle birlikte bir saatlik yerden karşılamaya çıkmışlardı. Konaklarına misafir ettiler ve aşiretlere mahsus debdebe ve tekellüflerle fevka-

ladeâsâr-ı ihtiram gösterdiler. Köyün delikanlılarıyla kızlar halay çektiler. Seyr ü temaşa ettik. Bizim gördüğümüz Bostan Hanım ihtiyarlamıştı.“⁽¹⁰⁾

Yukardaki tanıklardan İzzet Sadullah Efendi, Dertli ile aynı dönemde yaşayarak ondan birkaç yıl sonra 1264 (M. 1848)de vefat etmiş, doğrudan Dertli'nin Alişan Bey ve Bostan Hanım' la ilişkilerine tanıklık etmiştir. Diğer kaynak Bereketzâde İsmail Hakkı'nın ise Dertli'nin ölümünden sonra Hacı Bey diye biriyle evlendikten sonraki yaşlılık döneminde Bostan Hanım' la tanıştığı ve misafir edildiği anlaşılmaktadır. Buradaki ilginç anlatımlardan biri de, onun şair Dertli ile ilişkisinin hâlâ dillerde dolaşmasının yanı sıra, at binerek silah kuşanmasıdır. Tam da geçmişteki Kürt kadınına uygun bir özellik.

O tarihlerde Ankara, nüfusu elli bini bulmayan, mütevazı ve oldukça geri bir Orta Anadolu şehridir. Bu aşamada Dertli'ye korumalık yapan Alişan Bey, yazları Ankara ilçelerinde, özellikle Haymana'da , kışları ise çoğunlukla Ankara'da geçirmektedir. Öyle anlaşıyor ki, Alişan Bey'in hem Cihanbeyli hem de Haymana ile ilişkisi vardır. Kendisinin Canbegan aşiretine mensup olduğu anlaşılmaktadır.

19. Yüzyılın çok ünlü Alevi/Bektaşî şairi Dertli' ye ilişkin kapsamlı bir çalışma yapan Şemsettin Kutlu, sazşairi Dertli ile Alişan Bey arasındaki yakın diyalogu ve dostluğu şöyle anlatıyor:

"Dertli'nin Ankara'ya gittikten sonraki hayatı gerçek anlamı ile bir derberlik, bir başıboşluk, bir çöküntüden ibarettir. Bereket versin ki – uzağında da yakınında da – arkasında daima Alişan Bey vardır. Bölgenin hemen her yöresinde sözü ve hatırı geçen Alişan Bey, meyhaneler başta olmak üzere Dertli'nin karşıla-yabileceği her yere:

" Gelip de sizden ne isteyecek olsa, bunu istediği miktarda veriniz ve hesabımı benim üzerime yazınız"tembihinde bulunmuştur. Bunun sonucu olarak Dertli, istediği dükkandan istediği şeyi alabilmekte, istediği yerde içkisini içebilmektedir. Hiç olmazsa günlük maddi ihtiyaçları bakımından Alişan Bey'in sayesinde , bir ızdırabı yoktur..."⁽¹¹⁾

Şair Dertli'nin Orta Anadolu Kürt aşiret reisi Alişan Bey' le ilişkileri, kuşkusuz doğrudan şairin şiirlerine de yansır.

Sözelimi Aşık Dertli, şair-şiir dostu olarak adını-sanını-ününü uzaktan duyduğu Ankara'daki Kürt aşiret reisi Alişan Bey' e sığınmasını şu halet-i ruhiyeyle anlatır:

Şairlik davasın sürme ey gönül
Huzur-u devlete âkılâne var
Benlik kapısından girme ey gönül
Bûs eyle dâmânın dervişâne var

Düş rahına göz yaşların silerek
Gâhi ağlayarak, gâhi gülerek
Miktarın tanıyıp, haddin bilerek
Serkeşlik eyleme kâmilâne var

*Ehl-i aşk olanın yüzü yerededir
Bu benlik davası aşka perdedir
Dedim ki Dertli'ye derman nerededir
Dediler devletli Alişan' a var*

Bir başka şiirinde de Alişan Bey'e gidişini şöyle anlatır:

*Dedim ki bir pîre: ey pîr-i fani
Pîr dedi: Derdin ne, eyle beyanı
Dedim pîr'e nerde Dertli dermanı
Pîrim dedi: "Alişan' a var yürü!.."*

Dertli, Alişan Bey'e bağlılığını ve uzun süre yanında kalmasını şöyle dillendirir:

*Dertli her bir yerde eğlenmezdi amma,
neylesin
Lütfü çok, ihsanı çok bir Alişan eğler beni*

Dertli, bir başka dörtlükte de Alişan Bey'e büyük bağlılığına vurgu yapar:

*Dertli –i efkenderiz (düşkün, âciz MB)
Vasfını gûyendeleriz (söyleyen, anlatan MB)
Can- baş ile bendeleriz (kul, köle MB)
Şimdi Alişan güzele*

Şair Dertli, Alişan Bey'in kız kardeşi Bostan Hanım' a aşık olmuş ve bu durum Alişan Beyi kızdırmıştır. Buna karşın Dertli, Alişan Bey'e bağlılığını vurgulamaktan geri kalmaz:

*Dertli aşk yolunda olmuştur gulam
(köle MB)
Mestur cebinde harf-i Eliflâm*

(alnında yazılı MB)
*Hâkimler hakkımda yazamaz ilam (mahkeme kararı MB)
Yazarsa fermanım Alişan yazar
(ferman: buyruk MB)*

Yıllarca koruması altına aldığı yaşlı Aşık Dertli'nin, genç kızkardeşini istemesine içerleyip onu konağından kovması Dertli'de büyük bir hüznü yaratır:

*Câme-i sabrımı odlara yaktı
(sabrı giyeceğimi ateşe yaktı?)
Muhabbet kemendin boynuma taktı
Yalın ayak, keçe külah bıraktı
Gör ne etti âdil Alişan bize.*

Alişan Beyin, başlangıçta Dertli'ye kızmakla birlikte, şiirsel yakarışından sonra onu yeniden konağına aldığı ve ölünceye dek koruduğu anlaşılmaktadır. Hatta Alişan Bey'in izniyle bu evliliğin gerçekleştiğine ilişkin rivayetler de vardır. Kesin olan şu ki, Dertli ömrünün sonuna kadar Alişan Beyin konağında ve himayesinde kalmış ve orada ölmüştür. Ölümünde henüz çok genç olan Bostan Hanım'ın ise sonradan Cihanbeyli (Canbeg) aşiretinden Hacı Bey ile evlendiği anlaşılmaktadır...

Erzurumlu Aşık Emrah İle Alişan Bey

Alişan Bey'in yalnız 19. yüzyılın en büyük sazşairlerinden Dertli'ye değil, yine aynı yüzyılın en büyük âşıklarından Erzurumlu Emrah' a da koruyuculuk yaptığını görüyoruz. Bir başka söyleyişle Emrah'ın diğer birçok ünlü âşık gibi kendi memleketinde

kalmayıp Sivas'a Kastamonu'ya ve oradan Alişan Beyin diyarına gittiğini öğreniyoruz.

İkisi arasındaki önemli benzerliklerden biri, Dertli'nin başlangıçta Halvetiye tarikatına, Erzurumlu Emrah'ın da Nakşibendi tarikatının Halidiye koluna bağlı iken Aleviliğe/ Bektaşiliğe intisap etmeleridir. Aralarındaki başka bir ortak özellik ikisinin de, sazşairlerinin dostu Kürt aşiret reisi Alişan Bey'e sığınmalarıdır. Yine ikisinin bir ortak özelliği de, gittikleri bu mekanda yenidenaşıklık olmalarıdır.

Fuad Köprülü, şiirlerinden yola çıkarak haklı olarak şu belirlemelerde bulunur:

" Emrah'ın gazel tarzındaki bir medhiyesinin Alişan Bey isminde birine takdim edildiği ve şairin ona intisap etmek istediği anlaşılıyor. Bir başka medhiyesi de gene bu Alişan Bey'e takdim edilmiştir. (...) Şairin onu İran Şahı'ndan daha yüksek gördüğü, kerem ve sehavetini medhettiği, fakat bu kerim, sahi ve nüfuzlu zatın birtakım düşmanları da olduğu anlaşılıyor. Herhalde bu medhiye, Emrah'ın Alişan Bey'e intisab ettiğini, onun lutuf vi inayetini gördüğünü kat'i surette anlatmaktadır. Bunu kanıtlayan bir gazelin de, Alişan Beyin ölümünden sonra söylendiği anlaşılmaktadır.

Koruyucusunun ölümünden şairin bu kadar derin bir keder duyması, onun çok lutuflarını gördüğüne açık bir delildir. Acaba Emrah'ı bu kadar himaye eden bu Alişan Bey kimdir? Biz bunun, Emrah'ın çağdaşı meşhur

Dertli'nin de başlıca koruyucusu olan Alişan Bey olduğunu kuvvetle söyleyebiliriz. Onun lutufkârlığı, nüfuzu, sazşairlerine karşı olan alakası, Dertli'ye karşı gösterdiği lutuflarla da sabittir. Herhalde Emrah Kastamonu havalisinde bulunduğu sıralarda, Alişan Bey'e intisap etmiş olmalıdır."⁽¹²⁾

Tıpkı Dertli gibi Emrah da, Alişan Bey'e gitmesini ve onunla ilişkilerini şiirlerine dökmüştür. Bir dördlüğünde Alişan Bey'e yönelmesini şöyle dile getirir:

*Eğerçi Emrah' ı istersenhimmet
Mürşid-i kâmile gel eyle hizmet
Her hâna sultana eyleme minnet
Şahlar şahı Alişan' a var yürü*
(Ş. Kutlu: age, s.240)

Şu dördlükte de, tıpkı Dertli gibi Alişan Bey'e bağlılığını dile getirir:

*Emrah dilde gevher kânımız vardır
Bir muazzam âdil hânımız vardır
Dehr içre adımız, şanımız vardır
Zümre-i uşşakın Alişan' ıyız*
(Köprülü: age, s. 599)

Erzurumlu Emrah üstüne kapsamlı bir çalışma yapan Orhan Ural, onun Alişan Bey' le ilişkilerini hikaye üslu-buyla ayrıntılı biçimde anlatır (!3). Ancak biz bunun ayrıntısına girmeden, şairin, koruyucusu Alişan Bey'in ölümü üzerine mezarının başında yaktığı ağıtla sözlerimizi noktalamak istiyoruz:

Bir zaman bu bezimde çok Alişan'lar var idi
Çok şecaat sahibi sahip- kıranlar var idi
Böyle virane değildi gördüğüm gülzarlar

Bunda tezyin- hâneler, âli- mekânlar var idi
Kande kalmış bilmezem bu gülşenin rânâları
Nice servi kadliler, nevres civanlar var idi

Kaynaklar

- 1- Rohat Alakom: Anadolu Kürtleri Üzerine Bazı Notlar, Bîrnebûn, Sayı: 23/ 2004
- 2- Mehmed Kemal: Acılı Kuşak, Toplum yay. Ank.1967
- 3- Mehmed Kemal: Hep Böyle Olur (*Halk Hareketleri ve Çağdaş Destanlar üstüne*), Cumhuriyet,11.11.1984 ; Eşkiya Türküleri, Cumhuriyet, 20.3.1985
- 4- Bu konuda bkz. Yaşar Kemal: Ağıtlar, YKY, İst.2004, s.22-52
- 5- Ankaralı Sadullah İzzet: "*Dertlinâme*", A. Talat Onay: Aşık Dertli'ye Dair Yeni İki Vesika, Halk Bilgisi Haberleri, Sayı:107-108/ 1940.Aynı belgeler daha sonra şu eserde de yayımlanmıştır: Doç. Dr. Cemal Kurnaz: Ahmet Talat Onay, Kültür Bak. yay. Ank.1990
- 6- A. Talat (Onay): Aşık Dertli/ Hayatı- Divanı, Bolu, 1928
- 7- Cahit Öztelli: Dertli ve Seyrani, Varlık yay. İst.1964
- 8- Şemsettin Kutlu: Şair Dertli, Tercüman yay. İst.1979,s.58-63
- 9- Prof. Dr. M. Fuad Köprülü: Türk Sazşairleri- III, İst.1940, s.647-648
- 10- Age, s.956- 957
- 11- Ş. Kutlu: Age, s. 25-26
- 12- Prf. Dr. M. Fuad Köprülü: Türk Sazşairleri- III, İst.1940, s.582
- 13- Orhan Ural: Dost Elinden Gelen Turna/ Erzurumlu Emrah, Hür yay. İst.1976, s.21-31.

YAZMAK

İlk gençlik çağlarımın önyargıları olsa gerek, önceleri yazımanın belli bir yaşa bağlı olduğunu düşünürdüm. Mahmut Makal'ın "Bizim Köy" adlı kitabını onaltı-onyediyi yaşlarında yazdığını öğrendiğimde, yirmi yaşlarındaydım.

Yazmak için geç kalmış hissine kapılmıştım. Yazma eyleminin birikim, emek, hırs, cesaret hatta aşk gibi bir tutku, disiplin, iğne ile kuyu kazmak gibi bir iş olduğunu yıllar sonra anladım.

Yazımanın hangi türü olursa olsun, ister bir şiir, ister bir öykü, isterse bir masal olsun, mutlaka birikim gerektiriyor. Birikimin yanında yetenek, eğitim, insanın yetiştiği ortam ve yaşadıklarından öğrendiklerinin etkileri küçümsenemez. Bana göre yazmak için, bütün bu saydıklarımın bir arada olması gerekiyor.

Yazar Ahmet Altan bir yazısında baba annesinin kütüphanesinden bahsediyordu. O ortamlarda yetişen yazarlara baktığımda, yazımanın aristokratça bir iş olduğunu düşünüyorum. Dünya edebiyatında isim yapmış zor şartların ürünleri olan yazarlar yok değil. Maksim Gorki gibi.

Doğuştan yeteneği olanlardan davar. İlk aklıma gelen Murathan Mungan'dır.

Daha ortaokul sıralarında küçük bir çocuk iken yazdığı kompozisyonlarla öğretmenlerinin dikkatini çeker. Öğretmenlerin ilk tepkisi, bunu hangi kitaptan kopye ettin demesidir. Bu örnek bize yazımanın doğal bir yetenek olduğunu da gösteriyor.

Yazmakta geç kalmışım dediğim bir dönemde bir yaz tatilinde arkadaşlarla kitap alış-verişinde tesadüfen Şolohov'un "Yazarın Sorumluluğu" adlı kitabı geçti elime. Aklımda kaldığı kadarıyla, Şolohov yazarı bir tıp doktoruna benzetiyordu. Nasıl ki bir doktor hastasına yanlış teşhis koyup, ölümüne sebep oluyorsa, yazarlıkta aynı şeydi, hatta daha kötü sonuçlara yolaçabilirdi. Bir yazar yazdıklarıyla bütün bir toplumu zehirleyebilirdi. Buna benzer şeyler yazmıştı Şolohov.

O günden beri yirmi yıla yaklaşan bir zaman geçti. Yazma işinin ne olup ne olmadığını birazcık kavradım. Ünlü Fransız yazarı Marguerite Duras yazarlık serüvenini şöyle özetler: "Yalnızlık hazır bulunmaz, oluşturulur. Ben öyle yaptım. Çünkü orada yalnız olmam, kitap yazmak için yalnız kalmam gerektiğine karar vermiştim. İşte böyle oldu. Bu ev-

de yalnızdım. Bu eve kapandım, tabii korkuyordum da buna kuşku yok. Sonra da sevdim yalnızlığı, Şu söylediğim şeyi yazabilmek için tam yirmi yıl gerekti bana.” diyor.

Yazımın bütün bu zorluklarına rağmen bugün hangi sanatı ele alırsak alalım hepsi de hayatın gerçeklerinden yola çıkarlar. Dolayısıyla bana göre yazmak için hepimizin geçmişte ya da bugün yaşadığımız şartlarda mutlaka yazmaya değer konuları vardır. Birgün bir imza gününde genç bir şair Ahmed Arif’e şiirlerini gösterir. Ahmed Arif “Bak oğlum insanlara küfretme başka da ne yazarsan yaz” der. Dünya edebiyatında isim yapmış birçok yazar ciddi konuların yanında sıradan sayılacak şeyler de yazmışlardır.

Andre Gide kedisinin yavruladığı geceyi yazar. Marquerite Duras Hiroşima sevgilim adlı senaryosuyla ün yapar. Bunun yanında bir karasineğin ölümünü gözleyip, denemeleştirir. Hayata keşfeden gözlerle

baktığımızda, yazacak şeylerimiz vardır diye düşünüyorum.

Sevgili dostlarımız Bîrnebûn’a güzel yazılar yazıyorlar. Sürekli bana niye yazmıyorsun diyorlar. Hergün dışımızda gelişen, etkisinde kaldığımız olaylar, günlük hayatın kaygıları, iş, işsizlik, ev sorunu, dahası bunların bizde yarattığı ruh haliyle yazmak ya da yazamamanın soncisiyle kıvranmak anlatılması zor bir durum. Herşeye rağmen yazmak gerekiyor.

Geçenlerde bu yalan, yanlış hayatı hep doğru yaşamaya çalışmış Cezayir’li bir şair dostumla karşılaştım. Gözlerinde bakışları, yersiz, yurtsuz yıllardır bir türlü denizine varamamış bir ırmak gibi akıyordu.

Yüzüme bakıp, bütün trenler kaçtı diyordu. Ben de elimi cebime atıp, bütün trenler kaçtı ama, son tren bileti cebimizde deyip kalemimi çıkardım. Merhaba ey son trenin bileti YAZMAK...

Gelin size buluşumu anlatayım

*Hapishane avlusu da aynı diğer avlular gibi
Bir tek, halı tokacı eksik.*

K. Tucholsky

"Kamera!" dedi, rejisör. Yanımdaki Alman, ucunda mikrofon olan, uzun çubuğu,-hani öküzlerin yürümesini teşvik için, üvendire* ile dürtterler ya aynen öyle-, böğrüne dürtterek "Yürüü!" dedi. Yürümesine yürüyeceğim ama bu dürtükleme iyi niyetimi bozuyor. Sanki böğrüne değil de, maşallah, arı gibi çalışan beynimin ortasına dürtülmüş gibi uçtu bütün iyi düşüncelerim. Peteklerin üzerinde sinirli sinirli dolaşan bir arı gibi, arı kovanının (pardon) kafamın içinde tek bir düşünce vardı. "Öküz müyüm ulan! Ne dürtüklüyon lan, gavur domuz?" diyerek herifin böğrüne, okkalı bir yumruk – yine pardon- bir çifte atıp, devirmekti. Tabi, bu düşüncemi, uygulamamı engelleyen, kariyerim. Daha doğrusu henüz başladığım ve emin adımlarla yürüyeceğim, artizlik kariyerim. Böyle bir gelecek için kim taviz vermez ki? Alacağım ödüller, Oskar, Nobel (Bu kimlere veriliyordu ya-hu?!) Berlin Ayısı, efendime söliim, sarmaş dolaş olacağım,keklik gibi(Bu benzetme biraz perverzce ama, suç bende değil Türklerin fantazisinde, ben de o dilde yazdığımdan misafir-

im. Misafir umduğunu değil bulduğunu yazarmış), Julia Roberts, Jennifer Lopez, Kim Novac da cabası. Bunları düşünerek yürüdüm, çekimi arkadan alıyorlardı. "Böyle arkadan çekim istemiyorum ula! Şöle profilden çekin ki bir şeye benzesin. Dost var düşman var!" En önemlisi siz değerli, aziz, akıllı(hızımı alamıyorum sizleri övmekten. Yağ çekmek nasıl da yakışıyor dimi ama!), çilekeş ve sadık okurlarım. "Ula, artiz oldu, ama hala adam olamadı. Baksana, düvene* koşulmuşlar gibi yürüyo. Öbür artizler öyle mi ya! Adamların, eşkini* sağlam, eşkini!«. Diyeceksiniz, diye korktum. Korkmasına korktum ama başka çare?! Yok. Bildiğiniz gibi bu Alamanlar çok inat. Nuh, der peygamber demez. Sıkıştırınca bir daha Nuh der. Bende iş yine başa düştü, şöle bi yürüyeyim, kekovari(Bu yürüyüşün diğer adı Kürt fitesi), yumurta topuklu ayakkabının topuğuna basıp, belden yukarısını, kırıp, aşağı sarkıtarak, -meret birde tesbih olsaydı! Şöle, tespihin şıkırtısına tempo tutturarak, yumurtayı kırmadan, yürürdüm. Kenarda, seyreden pos bıyıklıların arasında elinde tesbih olan varmı di-

ye gözümüm ucuyla -diger kısmı rejisörde-, baktım. Yok. Normalde kaderleriymiş gibi hepsi tesbih çeker bu pos bıyıklılar. Şansıma bugün çekmiyorlar. Neyse, nalet olsun! Olmasa da olur(yine Türkçe'nin bir alameti bu cümle)."Zaten, neyim var, bu fani dünyada ki, tesbihim olsun."diyerek, normal -temposuz- yürüdüm. Bazıları kedisizlikten yakınıp dururken, tesbih lükse kaçıyor, olmasa olmasın.

"Huoop! Kuyruğu, tava sapı gibi dikmiş gidiyorsun. Nereye?"Rejisörün bu nazik uyarısına uyup durdum. Dalgınlık işte. Tesbih, posbıyık, kedi, tempo diyerek esas görevi unuttum. Tekrar yeni baştan başlayıp yürüdüm. "Çıl-dı-ra-caa-ğım! Ya Rabbiii! Ulaan, "kamera" dedim mi ki, yürüyorsun?"diye yırtındı, rejisör. Bu herif de törenle "kamera" der mübarek!Yine döndüm.

Oportünizm, oldum olası biz Kürtlerin başbelası. Bu meretten kurtulmanın imkanı yok. Kapıdan at, pencereden giriyor. Ben de yakayı kaptırmışım bu oportünizm illetine, bir türlü kurtaramıyom. "Bu son. Bir kere daha olayım, sonra töbe edip boşlayacağım mereti" dedim ve sonlardan, ikincisini alıp oportünist oldum. Şimdi diyeceksiniz ki sondan birincisi nerede? Onu da yemedim ya, bu yazıyı yazarken kullandım. Çünkü hep Kürtçe yazacaktım, gördüğünüz gibi elinizdeki yazı hangi dil?Aramızda kalacağına inandığımdan sizlerle bir sır vereyim. Bu yazıyı nasıl

yayınlayacağımı, henüz bilmiyorum. Çünkü, Bîrnebûn'nun basıldığı Apec'in sahibi Ali, bu yazıyı yayınlamamak için elinden gelen bütün engelleri sıralayıp yayınlamaz. Aman ha aman duymasın! Ben şimdilik daha beter sinirli olan rejisöre döneyim, müsa-denizle! Bu dönüş dört başı mamur bir dönüş. Soylu, kendinden emim adımlarla yürüdüm. Öyle bir ihtişam var ki yürüyüşümde, herkes ağzı bir karış açık seyrediyor. Yaptığım işin kabul gördüğünü, seyicilerimin beni böyle pür-dikkat izleyişlerini, mükafatlandırmak için soylu yürüyüşüme, kafayı kaldırıp gerdan kırmayı da katarak, daha da şatafatlı yürüdüm. Tabi, bu yürüyüşle, böylesine bir ilgiyi hak ettim. Böylesi bir durumda durmak olmaz. Yürüdüm... ses yok. Yürüdüm... yürüdüm...

Bir kahvehaneye oturup, orta şekerli kahvemi içerken, olan şeylerin analizini yaptım. Yani bir film şeriti gibi canlandırımdım imgelemimde. "Büyük bir başarı canım!"

diyerek kendimi tebrik ettim. Imgelemimde canlandırıdığım filme, kahvemi içerken çıkardığım höpürtüyü müzik yapıp katarak tekrar seyrettim. Tadına doyum olmadı. Allah nazardan saklasın!

Sonradan öğrendiğime göre, o pür-dikkat bakışlar, bana değil -saçını başını yolan-, kelrejisöre imiş. Çekimide başka birisiyle yapmışlar, bende iş yok diye, ben istemezlerin bir darbesi olarak kabul ediyor-

rum. Inanın ki, bırakın yürümeyi, ben uçarım alimallah. Darbe olacak korkusuyla bu yadellere nasıl geldim sanıyorsunuz?(Galiba bu uçma sadece korku dönemlerine mahsus bir alamet, korktuğumda uçuyorum. İğne batırılmış balon gibi ne uçtuğum yön belli, ne de konacağım yer. Ben, böyle yönsüz, hedefsiz havada uçarken çok ihtilalciye, vatan kurtarana denk geldim. Onlar korkudan değil, zevk için havalandıklarını, şöyle temiz Avrupa havasını tenefüs edip, tekrar kurtaracakları vatanın mübarek topraklarına konacaklarını söylediler. Heyhat! Gerçekten de kondular veoradalar.)

Şimdi, ne çekim diye, beyaz-beyaz düşünüyorsunuz. Efendime sölim çekimler Bîrnêbûn (bu dergi de, sanki yağmur altında mübarek, bütün harfleri şemsiyeli, î,ê,û,) Başarı Ödülü ile ilgili. Bütün dünya tv. istasyonları ismarlamışlar. Anahaberlerde yayınlamak için, Nobel ödülü, oskar v.s. töreni, bizimyaptığımız törenin gölgesinde kalırmış. Breh, breh!Bizde hadi lanet olsun, kimse gölgede kalmasin diye çekim yapıp dağıttık.

İsterseniz bu BiBö (Bîrnêbûn başarı ödülü) nasıl ortaya çıktı, onu anlatayım. Yani, kuluçka döneminden başlayarak, teker-teker aydınlatayım ki, siz sevgili, anlayışlı okurlarım karanlıkta kalmayın.

Yine toplantı halindeydik (başka bir halimiz olduğunu zanetmiyorum. Hep toplanıyoz. Keşke şöyle

bi dağılsak, o zaman rahatlarız, el-lam). Herkes düşünüyordu. Ben de düşünüyormuş gibi yapıp, uyum sağlıyordum. Bu, düşünceliymiş gibi durmak, çok kolayıma geliyor. Se-verek yaptığım bir jimnastik. Yüz kaslarına çok iyi geliyor, size de tavsiye ederim. Benim surat -makinadan yeni çıkmış döşek yüzü gibi- buruş-buruş haliyle ütülüyorum bu jimnastikle. Üstelik bana çok da yakışıyor, hani! Entellektüel bir tat katıyor zaten baldan tatlıkışılığıma. Şöyle boynumu, hafiften omuzlarımın arasına çekip, kaşlarımı birbirine yaklaştırıp, işaret parmağımı şakağıma dürterek(bu, çok önemli), sanki kafam ağıyor pozuna yatıp, hiç kimseye bakmadan -bakarsam güleceğim kesin-, bakışlarım keskin bıçak gibi masaya saplı, -saplamasam, milleti yaralarım. Kısacası, seki üzerinde pinekleyen hasta culluk gibi bir duruma giriyorum yani. Diplerden, gevrek ve beyaz bir ses, yuvarlanıp geldi. Masanın üzerinde, çıtırdayarak çatlayan ses "okurları ve yazarlarıyla, daha geniş anlamda, Bîrnêbûn camiasını ödülle mükafatlandırılım ki daha bir canlılık olsun«, dedi. Ben kimden geldiğini çıkaramadım. Çünkü, kaşlarımı çattığım da, herşeyi dumanlı gördüğüm den ve karaltılar çiftleştüğinden, sesin sahibini çıkaramadım. Önemli de değil zaten. Önemli olan, kuluçkadan, aramıza yuvarlanıp kırılan yumurtadan, nur gibi bir çocuk-pardon-, civciv-yine

pardon- fikrin doğması. Bu fikir çok önemli. Ödülün, bana nasip olacağına kesin inanarak hemen destekledim. Yani doğan şeyi, eleyip-beleyerek, savundum. Aklınıza gelebilecek, pozitif lügatın bütününe kullanarak, kesinlikle böyle bir şey yapmamızın zamanının geldiğini, üstelik ödülü alan(lar)ın, ebedi kurtulmaları için maddi bir desteği de unutmamamız gerektiğini önerip, kulis yaratarak, kenara çekildim. Onlar tartışırken, ben ödül töreninde giyeceğim smokinin, kuyruklu mu yoksa normal mi olmasını, kırıvat mı yoksa papyon mu takmamın daha yakışacağını düşündüm.

Sonuç kara haber gibi ulaştı bana. Ödül, İsveç grubuna verilmeliymiş. Söz isteyip, aynı toplantıda şu tarihi konuşmayı yaptım. "Arkadaşlar! Bildiğiniz gibi üzerinde yaşadığımız dünya(bu globalleşmeyle ilgili yapacağım konuşmanın metni, kusura bakmayın. Sinirden karıştırıyorum böyle). Yahu! Ödül verecek kadar geliştik mi? Üstelik ödül verdiklerimiz şımarır bir daha selam bile vermezler. Oldum olası karşıyımır bu ödül, nişan, madalya vermeye», yanımda oturan çeketimin eteğinden çekiştirip oturmaya zorlasa da, ben direnip devam ettim.

"Yapmamız gerekli bir çok şey dururken biz oturmuş, tevzir malı gibi ödül dağıtıyoruz."Yanımda oturan, çeketi çekiştirerek oturmamı sağlayamadığından, omuzlarıma çö-

kerek zorla oturttu. Cahil, işte ne diyeyim. Böylece, Orta Anadolu'da, yeni filizlenen bir sesi elleriyle boğduğunun farkında bile olmadı. Sessiz -yanımda oturan, eliyle kapatmıştı ağzımı-, dinledim onları. Yanımda oturanın Cahit olduğunu korkudan söyleyemiyorum. Çünkü afaroz ederseniz adamı.

Bütün bu olanlar yetmez gibi, ödülü teslim etme görevini de bana yüklediler! Mızıkçılık yapıp direktsem de sökmedi. Kaşlarını çatıldılar. Korkudan hee dedim. Uçtum.

İsveçin Stockholm şehrine kon-
dum. Kadere bakın, herkes anavata-
na konarken ben uzaklaşıyorum. Ta, buralara gelmişken, uzun bir araştıma yapıp sizlere sunacağım. Burada bizim Kürtler çoğunlukta, yumuşak sanayi(Hamur) ellerinde, çok rahatlar. Kürtlerle ilgili bölümü Kürtçe yazacağımdan başka sayıya. Ben şimdilik azınlıkta olan İsveçlileri yazayım. Çünkü azınlıkların hakını yiyen çarpılır.

Ali'den, detaylı bilgi (Stockholm'un, doğusu-batısı, en önemlisi de kiblesini, yani gidişatlarının yönü gibi teferuatı.) aldıktan sonra, hatır isteyip ayrıldım. Benim gayem, İsveç halkını yakından tanımak olduğundan. Tenha yerleri ve bir de tarihi yerlerini gezdikten sonra kraliçeyi (Bizim kızımız orada ne yapıyor bir sıkıntısı varmı v.s. Çünkü bildiğiniz gibi o da benim gibi Alman asıllı.) ziyaret etmek üzere, bir tramvaya bindim. İlk

gördüğüm park alanında indim. Park, zevkli insanlar için zevkli insanlar tarafından inşa edildiğini bağıarak anlatacak kadar güzel bir alan. Yemyeşil, ağaçlar haşmetli bir edayla göğe yükseliyor. Parkın ortasında, fiskiye-li bir göl. Gölün çevresinde insanlar eğilip kalkıyorlar. Aramızdaki mesafe uzak olduğundan, böyle eğilip kalkmalarını, Ta-i-çi (İçten gelen), hani Çin'lilerin yaptığı jimnastiğe yordum. Yaklaştığımda hareketleri daha da belirginleşince "Ta-i-çi, değil de, Ari-dı-we-da (Hararet indiren bir jimnastik, Kürtler arasında çok yaygın)", yapıyorlar dedim kendi kendime.

Tabiatım gereği hiç maraklı biri olmadığımın, yürüyerek değil, koşarak bu işleri yaptırıyorsa yandı zavallı dedim. Şimdi, böyle vahlanıp, tuuhlamamın nedenini söylemem şart galiba. İsveçlilerin bu eğilip kalkmaları jimnastik değil. Her biri eline plastik bir eldiven geçirmiş, "tezek*"topluyorlar. Üstelik bunların topladığı tezek inek falan tezeği değil, düpe-düz it tezeği. "işte modernlik bu!" dedim, kendi kendime. Bizim köydekiler, ineklerin peşine takılıp heder oluyor zavallılar. Köpekleri, hiç hesaba katmadan. Üstelik, eldiven falan takmadan topluyorlar. "Rezalet, canım rezalet!" En kısa yoldan köye plastik eldiven (Her haneye bir çift, nöbetleşe kullanırlar) yolumam gerektiğini ve aman ha aman, itlerin tezeğini boşa heder etmeyin! Çünkü hep yakınıyorsunuz Avrupalı olamadığınızdan. İşte size müjde!

Avrupalıların sırrı tezek toplarken ayrı-gayrı yapmayıp eşit davranması. Siz de ayırım yapmayın –ha, it, ha inek, fark etmez- tezek tezek tir! Bir de mutlaka eldiven kullanın v.s. Onları uyarmamın bir yurtseverlik görevim olduğunun ve benim, onları bu çağ dışı yaşamdan kurtarıp modern bir hayata geçişlerini sağlamak için gerekli bir adım İsveçlilerin, topladığı tezeğin üzerinden -geçerken-, attığım adım gibi küçük, ama köylümüz için, büyük bir adım olacağını, not defterime kaydettikten sonra, gözlemleme devam ettim. Dediğim gibi hiç te meraklı değilimdir. Ama... bilimsellik, b.. dayandı. Topladıkları ürünü, nasıl değerlendiriyorlar. Bizimkiler gibi, şaap-şap, duvara yapıştırarak mı kurutuyorlar. Yoksa, peri bacası gibi üst-üste mi yığıyorlar? Öğrenmek için okkalı bir tezeğe sulanarak yaklaşan birinin yanında durdum. Biraz çekinceli seyrettim. Çünkü ne olur ne olmaz. Rekabet bütün pisliklerin başıdır diye, bulaşmadan bekledim. Beklememin, ikinci sebebi de onun konsantresini bozmamaktı. Ne kadar da olsa nazik, anlayışlı, yani Avrupalıyım. Nihayet, herhangi bir pislik olmayacağını -çünkü, topladılar hepsini-, anladığımda "Nasıl kullanıyorsunuz? Kaynattığınız çayın tadını etkiliyor mu?«, diye -kadının, tezek dolu torbasını götererek-, sordum. O, sanki deli birini görmüş gibi hareketler yapıp uzaklaştı. Olur aa, sırrını vermek istemiyor diyerek, da-

ha doymuş, tok gözlü birini gözüme kestirip yaklaştım. Sesimi elimden geldiğince cıvıtarak sordum. Aynı, cevabı aldım. Yani o da beni deli zannedip kaçtı. Demek ki bu İsveçliler sırnı kimseyle paylaşmıyorlar diyerek en yakın süpermarkete yöneldim. Plastik eldiven almadan bir kahve içtim. Esasında ben de, bizim oranın tekniğini onlara gösterip eldivensiz toplayarak, havamı atacaktım. Lakin bizim kızımız var arada, birazdan onun elini sıkacağım ya, işte onun için eldiven alma masrafına girdim. Kendin modern olmasan dahi, modern birine uy atasözüne uydum. Şu kahvem bitireyim gidip toplayacağım. Topladığımı delil olarak Türkiye'ye göndereceğim ki inançları tam, güvenleri sıkı olsun.

Gözlemlerimi tamamlayıp tekrar döndüm Apec binasına. Hatır isteyip ayrılmak istediğimde Ali "uzaklardan gelen kıymetli bir misafirsin, seni yalnız göndermem. Hava alanına kadar beraber gideriz«, diyerek arabasını işaret etti "De siyar be!(Ali, hiç türkçe konuşmadığından ben erinmeden ter-

cüme edeyim) Hadi uzatma da bin!«

Hava alanında biletimi cebinden çıkarırken bir deste plastik eldiven ve plastik siyah torba düştü yere. Bu düşen şeyleri bir yerden tanıyordum ama nereden? Ben, nereden tanıdığımı çıkarmaya uğraşırken. Ali eldiven ve torbayı yerden alıp tekrar cebine koydu ve -kendi kendine söylenir gibi- konuştu: "Ez î di dest Tyson(köpeginin ismi) de ketime belê!"

Ben nereden hatırladığımı, Ali de ne için kullandığını düşünerek güldük. Gülerek ayrılmayı sevgili Tysona borçluyduk. Ömrün uzun, gülmen bol olsun Tyson!

Yeni buluşlarda buluşmak üzere kalın sağlıcakla!

*Not: Sevgili okurlar! Ben buluşumu sizinle paylaştım. Sizler de, bundan sonra yeni icatlar, buluşlar ve faydalı olduğuna inandığımız şeyleri bana gönderin. Bu eldivenleri kullanmak için aldım. Yoksa, çekmecede çürüyüp gidecekler. Yazık değil mi? Posta kutusu (Ben bir ambar kiraladım) o halde adresimi yazayım. Po. ambar. No: 3 Rumuz: (Be-
kliyorum, da he de.)*

Cihanbeyli Yardımlaşma ve Kültür Derneği (CYKD) hakkında Reşat Behçet ile bir söyleşi

– *Reşat Bey çoğu Bîrnebûn okuyucusu sizi tanıyordur. Kendinizi kısaca tanıtır mısınız*

– Reşat BEHÇET, 1943 Arguvan doğumluyum. Baskil (Hersini) İlçesinin (Kuluyan Köyü) Zeyve (Zevi) aşiretindenim. Aşiretimiz uzun yıllar bağımsız bir beylik olarak yaşamış, Milattan Önce İşuva Devleti ve Urartular'ın egemenliğinde kalmış, daha sonra ise Osmanlıların yönetiminde kalmış. Yavuz zamanında ise bir katliama maruz kalmış, geçmişi çok eskilere dayanan bir Kürt aşiretidir. Aşiret maruz kaldığı baskılar nedeniyle Dersim/Çemişgezek yöresini terketmiş, bunun neticesinde aşiret parçalanmıştır. Ailenin önemli bir kısmı (aynı aşiretin yaşadığı) Arguvan Narmikan'a yerleşmiş. Hayvancılık ve çiftçilikle geçinmişlerdir. Ben de topraksız bir ailenin çocuğu olarak büyüdüm. İlk Okulu Nermikan'da, Ortaokul ve Liseyi ise Malatya'da okudum. Elazığ Mühendislik Akademisini bitirerek, Bayındırlık Bakanlığında memurluğa başladım. Konya'da ilk memurluğuma başladım.

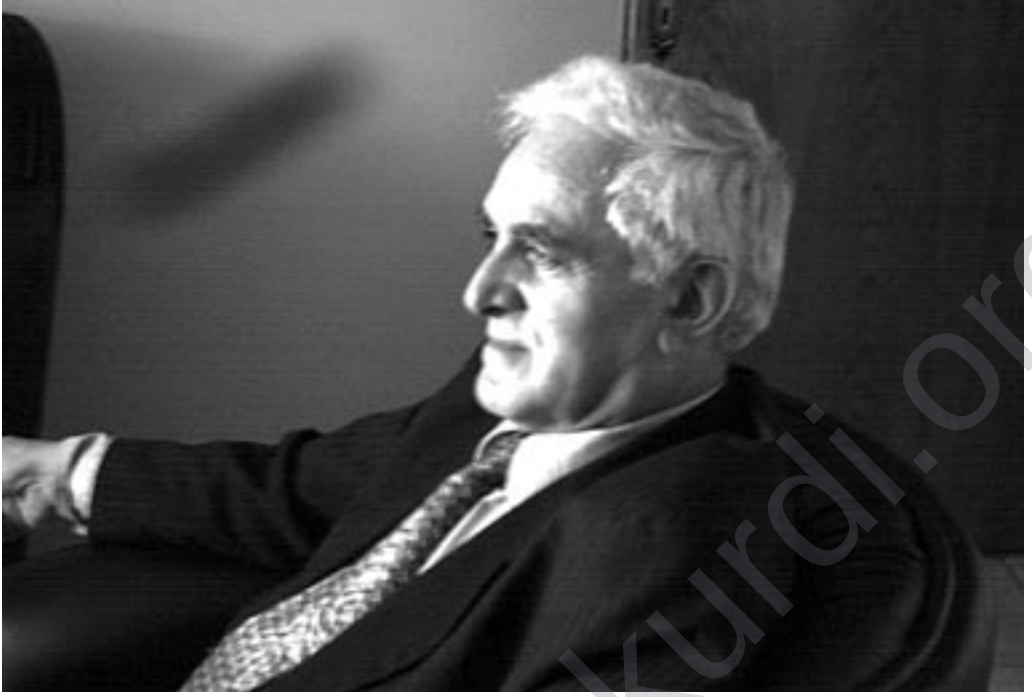
Konya'ya geldikten sonra çevre edinmek için Cihanbeyli yöresi insanlarıyla tanışmak istedim.

– *Yöre İnsanlarını daha evvelinden tanıyor muydunuz, buralarda da Kürtlerin olduğunu biliyor muydunuz?*

– 1966 yılında Ankara'da bulunduğum sıralarda yörenin Kürtleriyle tanışmış bir çok köyünü de ismen öğrenmiştim.

– *Konya'ya geldiğiniz 1972-73 yıllarında bu ilişkilerle mi çevre edindiniz ?*

– 1966 dan o yıllara taşınabilecek genişlikte ilişkilerim yoktu. Yöre insanıyla ilişkim o yıllarda daha ziyade doğu kökenli öğrencilerle ilişkilerim sayesinde oldu. Öğrenci evlerinde kalan öğrencilerle sohbetlerimiz (o zamanki ismiyle seminer çalışmalarımız) esnasında yörenin Kürt gençleriyle tanışma fırsatım oldu. O yıllarda Konya'da kalan Kürt gençliği arasında hiçbir siyasi faaliyet yoktu. O dönem buraya okumak için gelmiş bulunan doğu kökenli öğrenci gençliğin de katkılarıyla ulusal sorun Kürt gençleri arasında tartışılmaya başlandı. Bu çabalar ulusal bilincin

Reşat Behçet

ve yurtsever bir nüvenin oluşmasına kaynaklık etti.

1974 yılından itibaren Türkiye’de çeşitli sol yayınlar yayınlanmıştı. Kürt Gençleri bu yayınları da izliyordu. Türk sol gruplar Konya’da örgütlenmeye başlamıştı. Kürt gençlerinin gözüpekliği onları hedef kitle haline getirmişti. Gençliğin kafasına silahlı mücadeleyi sokmaya, açık bir ifadeyle onların içinden militan devşirmeye çalışıyorlardı.

Biz, gençlerimizi hem bu kabil maceralardan uzak tutmak hem de yurtsever birer kişilik kazanmaları için çok çaba sarf ettik. Fakat gençleri bu şekilde bir arada tutma ve zaptetme imkanı olmuyordu. Onları bir dernek

çatısı altında toplama fikri işte buradan doğdu. Bu tarihten sonra artık Kürt yurtsever hareketlerinin yayın ve örgütlenmelerine koşut gruplaşmalar Konya’da da başladı.

Yörenin Konya’da bulunan tüm tanınmış kişileriyle birebir ve yüz yüze görüşüp bu isteğimizi ve nedenlerini kendilerine anlattık. Hepsi çok olumlu karşıladılar. Ben de o aralar devlet memurluğundan ayrılmıştım. Tüm Kürt grup ve çevrelerinden insanların katılımıyla ve yönetimi de müştereken yüklenerek Cihanbeyli Yardımlaşma ve Kültür Derneği (CYKD) kuruldu.

Derneğin kuruluşu kendi başına müthiş bir propaganda oldu. Çok

büyük ilgi ve kabul gördü. Yüzlerce genç derneğin çatısı altında bir araya geldi.

– 1972-73 yıllarının Konya'sında ben Lise öğrencisiydim. Konya'da sadece KDY-ÖD (Konya Devrimci Yüksek Öğrenim Deneği) vardı. Sol hareket marjinaldi ve buraya sıkışıp kalmıştı. Yurtsever Kürt Gençliğinin bir dernek çatısı altında bir araya gelmesi size devletten kaynaklanan zorluklar çıkarmadı mı ?

–Hayır hiçbir zorluk çıkarmadılar. O dönemlerde derneklerin kurulmasına ciddi sorun çıkarmıyorlardı. O zaman şimdiki gibi herkes sabıkalı değildi. Herkes" temiz" di. Ayrıca Konya'da bizim dışımızda da (Ermenekliler, Bozkırlılar vb) çok mahalli dernek vardı. Bu nedenle bize de izin verdiler. Fakat daha sonra Derneğin çevrede etkinliği arttıkça bize baskılar da gelmeye başladı.

– Yöre İnsanı Derneği nasıl karşıladı ?

–Bize ve derneğe karşı son derece olumluydular. Siyasi partilerde politika yapan Kürt ileri gelenleri bu oluşumu biraz kuşkuyla karşıladılar. Onlar Cihanbeyliler arasında bir bölünmeden korkuyorlardı. Daha doğrusu nüfus sahibi bir kesim yöre üzerindeki etkinliklerinin kaybolacağından korkarak karşı çıktılar. Bunların pek çoğu hayatta ve sağlar. Bu nedenle ismen saymak istemiyorum. Burada ilginç olanı bu karşı çıkanların çoğunluğu CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) içinde olanlardandı. Sağ partilerde olanlar olumluydular. Bu CHP nin

Kürt etnik kimliğine karşı eskiden beri var olan katı, hatta düşmanca tavır ve tepkisinden kaynaklanmaktadır.

O dönemler, yaşlı insanlarla konuşmalarında bana eskiden CHP'li olduklarını, orada Kürtçe konuşma yasağı nedeniyle DP (Demokrat Partiye) geçtiklerini, burada kendilerini daha rahat hissettiklerini ve bu nedenle DP nin Kulu ve Cihanbeyli yöresinde ciddi bir taban bulduğunu da söylerlerdi.

– Reşat Bey, Konya'da ve yöremizde 20 yıla yakın kaldınız. Yöreyi yakından tanıyan bir Kürt aydını olarak o günlerin İç Anadolu Kürt yöresinin genel bir profilini çizer misiniz.

–Bu yörede Kürtler kent ekonomisinin dışında kalmışlardı. Ama köylü olarak ekonomik durumları ve gelişmişlikleri gayet iyi durumdaydı. Sosyal anlamda ise hiç kompleksleri yoktu. Malatya-Elazığ yöresi Kürtlere kıyasla göğüslerini gere gere Kürt olduklarını söylüyorlardı. Ulusal bir bilinç ve bilinçlenmeleri olmadığı halde çok rahat "Kürdüz" diyorlar ve bağıra bağıra Kürtçe konuşuyorlardı. Oysa bizim o yörelerde bir korku ve kompleks vardı. Bizim oralarda Kürdüm demek bir aşağılanma olarak kabul ediliyordu. Bu devletin propagandasından kaynaklanıyordu. Buradaki Kürtler istedikleri gibi konuşuyor, istediği gibi davranıyor ve bilhassa kadınlar çok özgürce yöresel kıyafetlerini taşıyorlardı. Gelenek ve görenekler korunmuştu.

Bu görüntüden çok etkilenmişim ve doğrusu da çokta hoşuma gidiyordu. Tamamen Kürdü bir sosyal ortam. Bundan gurur duyuyordum. Halbuki bizim yörede maddi durumu müsait olan aileler ilk başta kılık ve kıyafetlerini değiştirirlerdi. Şeklen "Türk" oluyorlardı. Bozuk bir şiveyle "Biz Türküz" diyerek kendilerini baskılardan kurtarmak istiyorlardı.

Sanırım bu yöre etnik kimliğinden dolayı hiç baskı görmemiş. Belki de az olduklarından devlet onları nazarı dikkate almamıştı. Ama sonuç itibarıyla "rahat"tılar.

– *İç Anadolu Kürdü kimliğini bir çelişki nedeni olarak görmüyordu. Devlet onlara baskı yapmıyordu, onlar da kendilerinin ve farklılıklarının farkında değillerdi diyebilir miyiz?*

– Evet. Aynen bu şekilde algılıyorlardı kendilerini. Farklılıklarını doğal ve normal bir durum olarak algılıyorlardı.

– *Peki Kürtler etnik farklılıklarını nasıl algılayıp nasıl izah ediyorlardı?*

– Yaşlı-genç kimle konuşsam; evet biz Kürdüz ama Türklerin bir koluyuz diyorlardı. Kürtlerin geçmişi, tarihi vb. Kürtlerin kim olduğunu doğru tanımlayan birine rastlamadım. Hem Kürtlükleriyle gurur duyuyorlardı, hem de kendilerini Türklerin bir kolu gibi görüyorlardı. Tabiri caizse kendilerini Kürt olarak Türk üst kimliği içinde görüyor ve doğrusu öyle de hissediyorlardı. Ulusal bir çelişkileri

yok gibiydi.

– *İç Anadolu Kürtleri nezdinde çok iyi bir itibarınız var. Bunu onlarla iyi bir diyalogun neticesinde kazandığınızı tanıyorum. Bu diyalogunuz esnasında geçmişlerine (Nerede, ne zaman ve nasıl geldiklerine) ilişkin bilgilere ulaşabildiniz mi ?*

– Pek bahseden olmazdı. Bu konuda çok bilgi sahibi değiller ne yazık ki. Bazı kişilerden bahsediyorlardı. Mesela Günyüzün’de birinin Kürtçe kitaplar yazdığını, fakat Cumhuriyetin ilk yıllarındaki baskılar nedeniyle bunları bir mezara gömdüğünü anlatıyorlardı. Kürt tarihine ilişkin olduğunu söyledikleri bu kitapları mezarlık içinde aramışlar fakat bulamadıklarını anlatırlardı. Araştırmacı olan bu kişinin medrese eğitimi aldığını sanıyorum. Bu aydın Kürt Günyüzülü Mustafa ÇELİKBAŞ’ın dedesiydi.

Bunun dışında Yeniceoba’da KART’ların Doğubeyazıtlı ÇAMLIBEL ailesiyle kurdukları hısımlık ilişkileri sayesinde, bu aileden bazı kişilerin bir takım arayış ve araştırmalara giriştiklerini, aile büyüklerince bu girişimlerin engellendiğini de duymuştum.

– *CYKD ye geri dönelim. Derneğinize kimler üyeydi? giderlerini nasıl karşılıyordunuz, ne tip faaliyetleriniz oldu?*

– Yörenin okumuş bir çok aydını ve siyasetle ilgilenen bir çok ileri geleni üyeydi. Üye olan ve olmayan bir çok yöre ileri gelenlerinin (tanınmış

bir çok siyasetçi ve iş adamının) mad-di destek ve katkılarıyla dernek gider-lerini karşılıyordu. Dernek daha çok siyasi ve ulusal bilinç oluşumuna katkı yaptı. Faaliyetleri de daha ziya-de bu alandaydı. Bu nedenle bir çok kişi tarafından da eleştiriliyorduk.

– *O dönemler ben Ankara’da öğrenci-ydim. Konya’ya gelişlerimde Derneğe uğruyordum. Kürt gençliği arasında ade-ta bir aydınlanma dönemi başlamıştı. Gençler arasında Kürt kimliği, ulusal bil-inç konularında çok büyük bir merak ve istek görüyordum. Buna mukabil yaşlı kesimde bir çekingenlik, bir korku görüy-ordum.*

– Ulusal bilincin geliştirilmesine, Kürt Ulusal vesiyasal tarihine karşı genel bir istek ve eğilim vardı. Aşık bir diren-me ve red yoktu. Fakat sol fraksiyon-lar içinde yer alan Kürt gençleri, Kürt-erin ayrı bir siyasal mücadele içinde olmalarının toplumsal muhalefeti böleceğine ilişkin kaygılar, yaşlı kes-imde ise buralardan, topraklarından sökülüp, daha doğrusu mahrum edi-lip doğuya sürülmekten korkarak bi-raz direnç gösteriyorlardı.

Kürt gençlerinin büyük bir çoğun-luğu Kürt siyasal fraksiyonlarına ilgi duyuyor, ayrı örgütlenme ortak müca-deleye inanıyor ve ilgi gösteriyorlardı.

– *İç Anadolu Kürtleri anayurtlarına, ora-da yaşayan insanlara nasıl bakıyorlardı? Oralardaki mücadeleden haberdar mıydılar?*

– Buradaki insanların başlıca bil-gi kaynakları; oralarda askerlik ya-

pan kişiler ve onların anlatımlarıydı. Örneğin Şeyh Sait isyanını bu yol-la öğrenmişlerdi. Bu isyanların çok vahşice bastırıldığını ve çok kan akıtıldığını da bu yolla öğrenmişlerdi. Bu bilgi dar bir kesimce biliniyordu.

Buradaki Kürtlerin bir diğer yanı da kendilerini "diğer" Kürtlerin bir parçası olarak görmeyişleriydi. Onlar-dan "öteki" olarak bahsediyorlardı. On-lara ilişkin bir aidiyet duymuyorlardı. Bunun en tipik tezahürü; doğudan sonradan göçüp gelen gelen Kürtleri aralarına almayıp onları "macir" diye dışlamalarıdır.

– *Bu faaliyetleriniz nedeniyle ailerden ve devletten kaynaklanan zorluklarınız oldu mu?*

– Hem şimdi hem de o dönemlerde İç Anadolu Kürt gençliğinin ekonomik bir gücü ve bağımsızlığı hep var oldu. Bu da gençleri ailelerin baskılarından kurtarıyordu. O dönem nakliyec-i-lik yapan çok geniş bir kesim vardı. Gençler de bu sektörde kendi başlarına para kazanıyorlardı.

Bu iş olanakları ve yurtdışından alınan mali destek onları daha özgür ve güçlü kılıyordu. Kapalı ekonomi şartları olsaydı, baskı ve alıkoyma et-kili olabilirdi. Bu ekonomik güç dev-letten kaynaklanan baskılara da göğüs germe gücü verdiğinden etkili bir dev-let baskısı da görmedik.

– *CYKD’nın İç Anadolu Kürtleri arasında ulusal bilincin gelişmesinde çok büyük katkısı olmuştur. 40 yaşın üzerindeki de-*

mokrat ve yurtsever her insan sizi tanır, veya duymuştur. Hala bu bölgede anılan bir kişisiniz. Son dönemlerde yöreyi görebilme imkan ve şansınız oldu mu? İzlenimleriniz nelerdir ?

– Maalesef son 15 yıldır yöreyi görebilme şansım olmadı.

– *CYKD ve genel siyasi faaliyetleriniz nedeniyle Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılandığınızı ve hapis yattığınızı da biliyoruz. Bize biraz da o sıkıntılı günlerden bahseder misiniz?*

–1979 yılında, Mustafa ÜSTÜNDAĞ'ın talimatıyla derneğin kapatılması için dava açıldı. 1980 yılında dernekte bulundurululan yasak yayınlar nedeniyle derneğin kapatılmasına fakat yöneticilerinin ise beraatine karar verilmişti.

1980 darbesinden sonra evimde yapılan aramalar neticesinde İsveç' ten posta ile adresime gönderilen Roja Nû dergileri bulundu. 78 gün gözaltında kaldım. Sorgulamayı yapan ekibin içinde güzel Kürtçe konuşan bir kişi de hazır edilmişti. Bana sürekli "...Buradakilerin Kürtten, Kürtlükten haberi yoktu. Onların kafasına sen soktun. Hepsinin yerine sen ceza çekeceksin..." diyorlardı.

Mustafa Üstündağ'ın aleyhimiz-deki gayret ve girişimlerini anlatma-dan geçemeyeceğim. Sonradan öğrendiğime göre CHP'de bir toplantı yapılmış. O toplantıda Mustafa Üstündağ da hazır bulunmuş. O dönem çeşitli dairelerde müdür düzeyinde görev yapan demokrat ve yurtsever 9 il müdürü hakkında şehri

bunlara teslim etmişsiniz. Görevden alınmamız için bizzat talimat vermiş, bununla yetinmeyip bizzat MIT i arayarak benim ve diğer 8 bürokrat hakkında soruşturma yapılmasını da istemiş.

Daha sonra yeğenim Cemal ve başka kişiler getirilip davaya bir grup görüntüsü verilmeye çalışıldı. Bunu da yeterli görmemiş olacaklar ki daha sonra bir çok Kürt aydın ve yurtseverin yer aldığı (aralarında eski belediye başkanları, avukat, doktor, Çorcalı Kaymakam ve daha bir tanınmış kişilerin olduğu) toplu gözaltılar başladı. Tüm çabalara rağmen herhangi bir örgütsel bağlantı, faaliyet ve doküman elde edilemedi. Dava Reşat BEHÇET ve 14 arkadaşı olarak devam etti.

Yargılandım. 1.5 yıl hapis cezası ve 6 ay Çankırı'da genel gözetim cezası aldım. Bizim (Sanıkların) temyiz hakkımız yoktu. 2. Ordu komutanlığı cezamı resen ve tüm kararlarda olduğu gibi usulen temyiz etti. Askeri Yargıtay örgüt üyeliğinden verilen cezamı Kürtçülük propagandası cezasına çevirdi verilen cezayı da 1 yıla indirdi. Genel gözetim cezası kaldırılmıştı. 14 ay boyunca Konya'da göz hapsine alındım. Haftanın 3 günü karakola gidip imza atıyordum. İl dışına çıkışım yasaktı. Cezalarım bunlarla kalmadı. Yıllarca pasaport alamadım. Bulduğum tüm işlerde çalışmam engellendi.

Efes-Pilsen Çumra tesislerinde, Sa-

bancı Holdinge ait Pilsa da işe girdim. Çalışmam, hayatımı idame ettirmeme dahi izin verilmedi. Pilsa Müdürü bana acıyarak "...Sen iyi bir makine mühendisisin. Kolayca iş bulabilirsin ama hiç bir yerde çalışamazsın..." dedi . On yıl bu şekilde mağdur edildim.

– Birde sizin Danışma Meclisine gönderilme girişimi olmuştu sanırım. Neden olmadı?

– Cezaevine girmemden öncesi bir dönemdi. Bir kısım Kürt ileri gelenleri ve bir kısım iş adamları müştereken katıldığımız bir yemekte benden basına ve kamuoyuna "...Solcu olmadığımı, sağ görüşlü olduğuma, veyahut sağ görüşe yakın olduğuma..." dair bir açıklama yapmamı istediler. Ben bunu reddettim. Daha sonraları bana, seni Danışma Meclisine sokacaktık. Fakat yukarıdakiler böyle bir açıklama yapman gereğini söylemişler. Onlarda onun için ısrar etmişler. Doğrusu böyle bir maceranın nerelere gideceğini ve nerelerde duracağını o zamanda bu zaman da kestirebilmiş değilim. Zira bana çok ciddi imkan ve makamların sağlanacağını da söylediler. Tüm bunları yıllar sonra öğrendim.

– Konya'ya ve özellikle Cihanbeyli'ye karşı hisleriniz nelerdir. Buraları ikinci bir memleketiniz olarak görüyor musunuz?

– Cihanbeyliler bana bir aile efradı kadar yakındırlar. Bura insanı çok çabuk ve çok yoğun olarak kapitalizmin bir

takım değerlerinin etkisi altına girdiler. Ekonomik gelişkinlikleri ve mali güçleri nedeniyle onlar bana biraz mesafeli durdular.

Diğer bir neden de cezaevine girmem nedeniyle çoluk çocuklarının "başını yakacağım"dan korkanlar beni yıpratmak ve izole etmek için aleyhime propagandaveyıpratmakampanyaları yürüttüler. Bu tip girişimleri sen de bilirsin. Yaşamışsındır.

– Bunları ben de yaşadım. Çok iyi bilirim

– Daha sonra bu kişilerin bir kısmı benden özür dilediler.

– Cezaevinden sonra ekonomik olarak çok sıkıntılar yaşadın. Yöre insanı bu anlamda sana sahip çıktı mı?

– Aydın kesim dışında halktan insanlardan yardım teklifleri aldım. Birkaç köyün kuhtarları bizzat bana gelerek yardım etmek istediklerini söylediler. Bu dönem serbest mühendislikte yapmaya çalıştım. Cihanbeyli mühendislerden hiç kimse bana iş vermediği gibi, işte göndermediler. Ama ne acıdır ki bu sıkıntılı zamanımda sağ görüş sahibi bir kısım insanlar bana iş getirdiler. Hatırladıkçe bu beni hep hüznlendirmiştir.

– Bizim yöre insanında vefasızlık vardır. Ben de bunu yaşadım ve tanık oldum.

– Evet bu yönleri var ama kendilerine söylediğinde de bunun mahcupluğunu çok içten duyuyorlar. Kendi kendilerini eleştiriyor, özeleştiriyor yapabiliyorlar. Biz yapamadık, diyebi-

liyorlar. Vefasızlık diyemem ama on-
lar bazı değerleri feodalca buluyorlar.

Bana, sen eline geçen fırsatları
kullanmadın. Şimdi işsizlik bir yana
altında mercedesinle geziyor olacaktın,
diyenler de oldu. Biraz pragmatik bir
bakış açıları olduğu muhakkak.

Oysa cezaevinde beraber kaldığım
(Milli Selamet Partili) Tekirdağlı bir
kaç iş adamı, bana olan yakınlık ve
sevgileri nedeniyle, cezaevine düşen
ve yoksul olan ne kadar doğu köken-

li insan geldiyse hepsine hem içerde
hem de tahliyelerinde maddi yardım
ve destekte bulundular. Cihanbeylile-
rin bu kabil girişimleri dahi olmadı.

– Cezaevinde ne kadar kaldınız ?

– Cezaevinde toplam 7 ay kaldım.
Fakat sonuçlarını ve yükünü yıllar yılı
omuzlarımda taşıdım.

– Bize söylemek istediğiniz başkaca bir
husus var mı ?

– Tüm dostlarabuvevileyle selamlarımı
gönderiyorum

Ji Apecê du pirtûkên nû yên zaroyan

Rindo kurekî dilşa û jîndar e. Bi herkesê ku hîsên zarotiyê pê re mane re
heval e. Hema hema her tiştê ku RINDO dike piçekî berpaşkî ye.

Adresên xwestinê:

Li Swêdê:

Box 81 21, 163 08 Spånga/Sweden
Fax. +46-8-761 24 90
E-mail: apec.t@telia.com

Li Almanyayê:

Muzaffer Özgür, Postfach 900 348, D-1113 KÖLN
Mobil: 0172-29 824 51
E-mail: mozgur@web.de

Fêrbûna zimanê kurdî

Pêşgotinek

Em bi vê hejmarê re dest bi zincîre-xelekeka fêrbûna zimanê kurdî dikin. Ev ders ji bo wan kurdan e ku heta dereceyekê zimanê xwe diaxivin, ji bo ku bi tirkî hînî xwendin û nivîsandinê bûne, bi saya alfabeya tirkî hindik karin zimanê xwe bixwînin û belkî binivîsin. Pirtirîn jî em wan ciwanên kurd ên tirkî-zan li ber çav digirin ku tesîreke giran a tirkî li ser zimanê wan e, di axaftin, xwendin û nivîsînê de, bingeheên rêziman û rastnivîsîna tirkî bi hayjêhebûn an hayjênebûn bikar tînin.

Em ê bingeheên esasî yê rêziman û rastnivîsîna kurdî bi naverokeka sivik pêşkêş bikin. Daxwaza me ew e ku xwendevanên ku întereseya wan ji xwendin û nivîsandina kurdî re heye û hin pirs di serê wan de ne, di riya name û e-postê re pirsên xwe bişînin da li gor pirsên wan em giraniyê bidin pirsgerêkên ku ew li çareseriyê wan digerin. Çi pirsên we li ser ziman, rêziman û rastnivîsîna kurdî hebin, hûn dikarin bişînin, yê em zanibin em ê bersîvê bidin, yê em nizanibin em ê ji kurdnas an zimanzan bipirsin û pêşberê we bikin. Em hêvî dikin ku ev dersên han heta dereceyekê alîkariya gengan bikin da rehetir hînî xwendin û nivîsandina zimanê xwe yê zikmakî bibin.

Bi vê hêviyê em dest bi dersên xwe dikin.

Beş 1

ALFABEYA KURDÎ

Alfabeya kurdî ji 31 tîpan pêk tê ku li xwarê ne:

Aa Bb Cc Çç Dd Ee Êê Ff Gg Hh Ii Îî Jj Kk Ll Mm Nn
Oo Pp Qq Rr Ss Şş Tt Uu Ûû Vv Ww Xx Yy Zz

Ji wan tîpan ên ku dengê wan wek dengên tirkî ne, ev in:

**Aa Bb Cc Çç Dd Ee - Ff Gg Hh - - Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp - Rr Ss
Şş Tt - - Vv - - Yy Zz**

Dengên **Êê Ww Qq û Xx** di tirkî de tunene.

Dengê **"Êê"**ya kurdî di tirkî de tune, ew dengê di navbera dengên **"E"** û **"I"**ya tirkî de derdixê:

Wek:

êvar (*akşam*), êş (*ağrı, acı*), êzing (*odun*).

Dengê **"Ww"**ya kurdî di tirkî de tune, ew wek **"W"**ya îngilîzî deng derdixê:

Wek:

welat (*ülke*), ew (*o*) wî (*o eril için*), wê (*dişil için*).

Dengê **"Qq"**ya kurdî di tirkî de tune. Ew wek (ق) **qafa** erebî deng derdixê.

Wek:

Quran (*Kuran*), qirak (*karga*), qelem (*kalem*).

Dengê **"Xx"**ya kurdî di tirkî de tune. Dengê wê wek dengê (خ) **xêya** erebî an **"Xx"**ya îspanyolî ye.

Wek:

xebat (*çalışma*), xiyar (*salatalık*), xurme (*hurma*), xalo (*dayı*).

Dengê **"İi"**ya kurdî wek dengê **"Ii"**ya tirkî ye.

Wek:

bilind (*yüksek*), ilim (*ilim*), girt (*aldı*)

Çend gotinên tirkî bi alfabeya kurdî: *ilimli, kirgin, kilçik*.

Dengê **"Îî"**ya kurdî wek dengê **"Ii"**ya tirkî ye.

Wek:

îro (*bugün*), îş (*iş*), în (*cuma*).

Dengê **"Uu"**ya kurdî wek dengê **"Üü"**ya tirkî ye.

Wek:

gund (*köy*), gul (*gül*), gur (*kurt*).

Dengê **"Ûû"**ya kurdî wek dengê **"Uu"**ya tirkî ye.

Wek:

tû (*dut*), hûr (*kûçûk*), tûr (*torba*), bilûr (*kaval*).

Kesên ku bi tirkî an bi zimanekî biyanî yê din hînî xwendin û nivîsînê bûne, ge-
lek caran ferqa navbera hin dengên kurdî yan nabînin yan jî bi xeletî wek den-
gên tirkî an ên wan zimanên ku fêr bûne derdixin, deng dikan.

Em dixwazin hin dengên wiha li vê derê rabeî hev bikin da ferqa wan zelal-
tir bê dîtin.

Her wekî:

Ii û Îî

jîn (<i>kadın</i>)	jîn (<i>yaşam</i>)
şiv (<i>çubuk</i>)	şiv (<i>akşam yemeği</i>)
bir (<i>götürdü</i>)	bîr (<i>kuyu, hafıza</i>)
sir (<i>sır, gizem</i>)	sîr (<i>sarmısak</i>)
pir (<i>köprü</i>)	pîr (<i>yaşlı</i>)

Cc û Çç

co (<i>dere</i>)	ço (<i>çubuk</i>)
car (<i>kez</i>)	çar (<i>dört</i>)
cin (<i>cin</i>)	çin (<i>biçen</i>)

Vv û Ww

ev (<i>bu</i>)	ew (<i>o</i>)
rêvî (<i>tilki</i>)	rêwî (<i>yolcu</i>)
dev (<i>ağız</i>)	dew (<i>ayran</i>)
veke (<i>aç</i>)	weke (<i>gibi</i>)

Kk û Qq

kurm (<i>solucan</i>)	qurm (<i>küçük</i>)
ket (<i>düştü</i>)	qet (<i>hiç</i>)
kor (<i>kör</i>)	qor (<i>sıra</i>)
dek (<i>hile</i>)	deq (<i>ben, benek</i>)
kalik (<i>dede</i>)	qalik (<i>kabuk</i>)

Çç û Şş

çar (<i>dört</i>)	şar (<i>şehir</i>)
çerm (<i>deri</i>)	şerm (<i>utanç</i>)
çêr (<i>kiüfür</i>)	şêr (<i>aslan</i>)
çav (<i>göz</i>)	şev (<i>gece</i>)

Ss û Şş

sar (<i>soğuk</i>)	şar (<i>şehir</i>)
sor (<i>kırmızı</i>)	şor (<i>tuzlu</i>)
sîr (<i>sarmısak</i>)	şîr (<i>süt</i>)
sivik (<i>hafif</i>)	şivik (<i>çubuk</i>)
sayî (<i>bulutsuz</i>)	şayî (<i>şenlik</i>)
se (<i>köpek</i>)	şe (<i>tarak</i>)

Ee û Êê

em (<i>biz</i>)	êm (<i>yem</i>)
me (<i>biz</i>)	mê (<i>dişi</i>)
we (<i>siz</i>)	wê (<i>o kadın için</i>)
xwe (<i>kendi</i>)	xwê (<i>tuz</i>)
ber (<i>ürün</i>)	bêr (<i>kürek</i>)
ker (<i>eşşek</i>)	kêr (<i>bıçak</i>)

Uu û Ūû

tu (<i>sen</i>)	tû (<i>dut</i>)
dur (<i>cevher</i>)	dûr (<i>uzak</i>)
sur (<i>esinti</i>)	şûr (<i>kılıç</i>)
du (<i>iki</i>)	dû (<i>duman</i>)

Tîpên dudeng

Di kurdî de hin tîp hene du dengên wan hene. Cihderka herdu dengên jî yek e, yanî jî dev, an gewriyê jî derekê derdikevin lê yek nerm û yek jî hişk derdikeve. Heta hin kes wan du tonên dengakî hesab dikin. Loma jî ev du deng an du ton di alfabeyê de bi tîpekê tîpên temsîl kirin. Bi tirkî meriv dikare bêje "*vurgulu ve vurgusuz ton*".

Ew tîp ev in:

Çç Kk Pp Rr Tt

Tîpa Ç

Ç[ç] (ya nerm)

Ç[ˈç] (ya hişk)

Ç[ç]	çar(4)	çîmen(<i>çimen</i>)	çît(<i>çit</i>)	çep(<i>sol</i>)
Ç[ˈç]	çar (<i>örtü</i>)	çîrok(<i>masal</i>)	çav (<i>göz</i>)	çem (<i>çay, nehir</i>)

Tîpa K

K[k] (ya nerm)

K[ˈk] (ya hişk)

K[k]	kar (<i>iş</i>)	ker (<i>eşşek</i>)	ka (<i>hani</i>)	ku(<i>nere</i>)
K[ˈk]	kar(<i>oğlak</i>)	ker (<i>sağır</i>)	ka(<i>saman</i>)	ku(<i>ki</i>)

Tîpa P

P[p] (ya nerm)

P[ˈp] (ya hişk)

P[p]	par (<i>pay</i>)	pir (<i>köprü</i>)	pak (<i>temiz</i>)	por (<i>saç</i>)
P[ˈp]	par (<i>geçen yıl</i>)	pêr(<i>evvelki gün</i>)	penêr (<i>peynir</i>)	peyv(<i>sözcük</i>)

Tîpa R

Di kurdî de, hemû dengên "r" yên ku di serê gotinan de tîp "r" yê hişk in. Yanî wekî [ˈr] tîpên bilêv kirin:

rim, roj, rêwî, rêvî, Remezan, Reşo, rez, rê, req, rûn

R[r] (ya nerm)
R[´r] (ya hişk)

R[r] gir(iri) gur(*kurt*) ber(*üriin*) bar(*yük*) pir(*köprü*)
R[´r] gir gur(*gürleşmek*) ger(*gezme*) ber(*çöl*) vir(*yalan*)

tîpa T

T[t] (ya nerm)
T[´t] (ya hişk)

T[t] ta (?) tî(*susuz*) top(*top*) tevn(*kilim tezgahı*) kitik (*kedi*)
T[´t] ta (*iplik*) tûr(*torba*) tîr(*ok*) tov (*tohum*) tîrêj(*ışın*)

Bixwîne bi dengê bilind ducar bike:

Dengên nerm

çar(4), çîmen, çît, çep, çok

kar, ker, ka?, kum, Kurdistan

par, pere, pir, pak, por

rim, roj, rêwî, rez, rê, req, rûn, gir, gur

ta, tî, top, tevn kitikê pot

kar, ker, kum, Kurdistan

pere, pir, por

ta, tî, top, tevn

Dengên hişk

çar(*çarşev*), çîrok, çav, çem

kar, kin, ker, kor, ku, kevir, kevok

par, pêr, penêr, peyv, pik

gir, gur, ber, bar, pir, sar, ger

ta, tîn, tûr, tîr, tov, teyr tîrêj

karik, ker, kor, kevir, kevok,

pêr, penêr, peyv

ta, tîn, tûr, tîr, tov, teyr, tîrêj

Dîftonga "xw":

Di kurdî de dîftongek heye ku ji pêkvenivîsandina "Xx" û "Ww"yê pêk tê.

Wek:

xwê (*tuz*), xwar (*eğik*), xwîn (*kan*), xwelî (*kül*)

HADO

Hado Hado kibar Hado
Berfek barî mîna loda
Hado Hado narîn Hado
Berfek barî berbere loda
Min bizanîya dilê zor e

Mêrê kotî rokê pêşta axu dada

Êdi were tu mereq meke,
Kîbar were mereq meke
Wexta'k gotin fodile te bûye eskere
Bê bi xêr here, here were
(Neqarat)

Şara serî te yê bi sedî
Kîbar şara serî te bi sedî
Te di bin da bela xwe dî
Kîbar di bin da bela xwe dî
Xelkê elemê giştik dil girt
Min dilê panzde salî bi çavê xwe dî.

Ji ku tê yî ji mala bavê
Kîbar ji ku tê yî ji mala bavê
Ez heyrana kembera navê
Ez qurbana kembera navê
Ew çî ro'k bû Xwedê bihata
Bigrim destê dergûşê herim avê.

Gelerî
Herem : KONYA

Berhevkar: M. Xelîkan

Du pirtûkên zarokan

Ji APECê!

Manga Sor û Qiriko

ISBN:91-89675-45-2

Buha: 15 €

Manga Sor hildikişê ser darê

ISBN:91-89675-44-4

Buha: 15 €

NÛ!

Manga Sor mangewek gelek meraqdar e. Qiriko dibêje ew tiştên ku Manga Sor ji ber xwe ve derdixe meriv ji ber şerm dike. Piskilê ajotina li çêregehê, çûna kutubxaneyê, avjenîkarina li hawîzê, hilkişiyana ser darê, yan jî dîlana baleyê ya li axurê.

Lê Manga Sor guh nade Qiriko. Ew çewa dixwaze were dike.

12 çîrokên bi resmên rengîn di *Manga Sor û Qiriko* de û 10 çîrok jî di *Manga Sor hildikişê ser darê* de. Kitêb cildkirî ne.

Adresên xwestinê:

Li Swêdê:

Box 81 21, 163 08 Spånga/Sweden

Fax. +46-8-761 24 90

E-mail: apec.t@telia.com

Li Almaniyayê:

Muzaffer Özgür, Postfach 900 348, D-1113 KÖLN

Mobil: 0172-29 824 51

E-mail: mozgur@web.de

Djo-One Psykjouren AB

Läkarmottagning

Tel: 08 - 25 15 65

www.psykjouren.com

Dr. Cuwan Batû, pisporê beşê psîkiyatîrî, muayenexaneya xwe bi navê

DJO-ONE PSYKJOUREN AB, di yekê meha adara 2005an de li ALVIKê (Stockholm) vedike.

Bo têkilîdayînê, telefon: 08-25 15 65. Ji bo serlêdanê: Gustavlundsv. 168 A, 1tr. ALVIK Yan jî, li malpera wî www.psykjouren.com binêrin.